

Napad Armije BiH na HVO Konjica i Jablanice u ožujku i travnju 1993. godine

Smiljanić, Zvonimir

Master's thesis / Diplomski rad

2023

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Croatian Studies / Sveučilište u Zagrebu, Fakultet hrvatskih studija**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:111:605220>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-07-31**

Repository / Repozitorij:

[Repository of University of Zagreb, Centre for Croatian Studies](#)

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
FAKULTET HRVATSKIH STUDIJA

ZVONIMIR SMILJANIĆ

**NAPAD ARMIJE BIH NA HVO KONJICA I
JABLANICE U OŽUJKU I TRAVNJU 1993.
GODINE**

DIPLOMSKI RAD

Zagreb, 2023.

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
FAKULTET HRVATSKIH STUDIJA
ODSJEK ZA POVIJEST

ZVONIMIR SMILJANIĆ

**NAPAD ARMIJE BIH NA HVO KONJICA I
JABLANICE U OŽUJKU I TRAVNJU 1993.
GODINE**

DIPLOMSKI RAD

Mentor: doc. dr. sc. Mijo Beljo

Zagreb, 2023.

SAŽETAK

Usporedno s raspadom Jugoslavije, u Bosni i Hercegovini (BiH) dolazi do političkih promjena gdje vladajuća komunistička struktura gubi vlast. Vlast nakon prvih demokratskih izbora 1990. zajednički preuzimaju nacionalne stranke Hrvata, Muslimana i Srba. Međutim, uskoro na vidjelo izbijaju različiti stavovi triju naroda po pitanju budućnosti BiH. Nepremostive razlike 1992. rezultiraju ratom na području BiH na početku kojega se Hrvati i Muslimani zajednički odupiru agresiji Jugoslavenske narodne armije (JNA) i bosanskohercegovačkim Srbima.

Način takvoga zajedničkog otpora bio je vidljiv i na području Konjica i Jablanice. Opasnost od srpskih napada postala je tako glavna poveznica hrvatsko – muslimanske suradnje na tom području. Međutim, vrlo brzo nakon otklanjanja prvih većih opasnosti, između Hrvata i Muslimana na tom području došlo je do porasta napetosti koja se manifestirala kroz različite političke i vojne incidente u ostatku 1992. godine.

Usporedno s donošenjem Vance – Owenovog mirovnog plana i sukobima Armije Republike Bosne i Hercegovine (Armija BiH) i Hrvatskog vijeća obrane (HVO) u Gornjem Vakufu i središnjoj Bosni početkom 1993., stanje na području Konjica i Jablanice dodatno je zaoštreno. Izgledno je kako je muslimansko vojno i političko rukovodstvo upravo u tim prvim mjesecima 1993. donijelo odluku za sukob s Hrvatima i HVO-om na području Konjica i Jablanice. U tu svrhu tijekom ožujka 1993. provedena je i smjena lokalnog legalno izabranog političkog vodstva. Naime, procjena čelništva muslimanske strane bila je kako postojeće političko vodstvo u tim mjestima nema namjeru poduprijeti vojnu opciju rješavanja problema s Hrvatima. Stoga je na njihovo mjesto oktroiran Safet Ćibo koji je u svojstvu zajedničkog predsjednika lokalnih političkih struktura u Konjicu i Jablanici trebao omogućiti provedbu vojnih planova na tom prostoru. To je bio uvod u napad Armije BiH na HVO Konjica i Jablanice koji je uslijedio 23. ožujka 1993. godine. Sukobi su nakon dogovora o prekidu vatre obustavljeni 25. ožujka 1993., međutim, Armija BiH je navedeno iskoristila za regrupiranje svojih snaga nakon čega je uslijedio nastavak napada na HVO Konjica i Jablanice 14. travnja 1993. godine. U borbama koje su uslijedile do kraja travnja 1993., brojčano nadmoćnija Armija BiH je postigla većinu svojih ciljeva, dok se HVO uspio održati na području manjeg broja sela. Armija BiH je pritom u značajnoj mjeri sprovela etničko čišćenje hrvatskog stanovništva s područja Konjica i Jablanice.

Ključne riječi: Armija BiH, HVO, Konjic, Jablanica, BiH, Muslimani, Hrvati

ABSTRACT

At the same time Yugoslavia was falling apart, political changes occurred in Bosnia and Herzegovina (BiH) led to communist leadership lose their power. After first democratic elections in 1990, new joint government was formed by national political parties of Croats, Muslims and Serbs. However, different stands between three nations towards the future of BiH soon came to the surface. Insurmountable differences led to war in BiH 1992 where at the beginning Croats and Muslims mainly fought together against aggression of Yugoslav Peoples Army (YPA) and Bosnian and Herzegovinian Serbs.

Same situation was in the area of Konjic and Jablanica. Threat of Serbian attacks on that area became main reason for Croat – Muslim alliance, therefore, after threat of Serbian attacks decreased, relations between Croats and Muslims started to crumble which resulted in numerous political tensions and military incidents till the end of 1992.

At the same time Vance – Owen peace agreement was discussed and conflicts started between Army of the Republic of Bosnia and Herzegovina (ABiH) and Croatian Defence Council (HVO) central Bosnia in the beginning of 1993, situation in Konjic and Jablanica also became more intense. It appears that in the first months of 1993 Muslim political and military leaders brought decision about starting the conflict against Croats and HVO in the area of Konjic and Jablanica. Consequently, in March 1993, democratically elected local government was replaced. It was based on evaluation of Muslim leaders that local government will not support military actions against Croats in that area. To enable military actions Safet Ćibo was imposed as joint president of local governments in Konjic and Jablanica. That was intro for the attack of ABiH against HVO of Konjic and Jablanica which started on March 23, 1993. Conflicts were stopped after truce on March 25, 1993, yet ABiH used it to consolidate their troops to continue attack on HVO of Konjic and Jablanica on April 14, 1993. Till the end of April 1993, numerically superior ABiH achieved most of their objectives while HVO kept control under areas of few villages. During the attack, ABiH largely conducted ethnic cleansing of Croats from Konjic and Jablanica.

Keywords: ABiH, HVO, Konjic, Jablanica, BiH, Muslims, Croats

SADRŽAJ:

1. UVOD.....	1
1. 1. Tema i metodologija rada.....	1
1. 2. Izvori i literatura	2
2. BiH TIJEKOM RASPADA JUGOSLAVIJE 1990. – 1992.....	3
2. 1. Socijalistička Republika Bosna i Hercegovina	3
2. 2. Kriza i raspad Jugoslavije	3
2. 3. Demokratske promjene u SR BiH.....	5
2. 4. Kriza i raspad novoizabrane vlasti u SR BiH.....	6
2. 5. Referendum o neovisnosti i međunarodno priznanje BiH uz eskalaciju rata 1992. godine.....	7
3. OPĆINE KONJIC I JABLANICA U RAZDOBLJU OD 1990. DO 1992. GODINE	9
3. 1. Geografsko – demografska obilježja područja Konjica	9
3. 2. Geografsko – demografska obilježja područja Jablanice.....	10
3. 3. Kratki pregled najvažnijih zbivanja na području Konjica uz hrvatsko – muslimanske odnose do početka 1993. godine	10
3. 4. Kratki pregled najvažnijih zbivanja na području općine Jablanica uz hrvatsko – muslimanske odnose do početka 1993. godine	13
4. SUKOB I HVO-A I ARMIJE BIH U SREDIŠNJOJ BOSNI POČETKOM 1993. KAO NAGOVJEŠTAJ HRVATSKO – MUSLIMANSKOG RATA.....	16
4. 1. Vance – Owenov mirovni plan.....	16
4. 2. Sukob Armije BiH i HVO-a u Gornjem Vakufu.....	17
4. 3. Sukob HVO-a i Armije BiH u Lašvanskoj dolini	18
5. STANJE NA PODRUČJU KONJICA I JABLANICE UOČI NAPADA ARMIJE BIH NA HVO.....	20
5. 1. Rast napetosti između Armije BiH i HVO-a u siječnju i veljači 1993. godine.....	20
5. 2. Uvod u napad Armije BiH na HVO u ožujku 1993. godine	23
6. NAPAD ARMIJE BIH NA HVO KONJICA I JABLANICE.....	29
6. 1. Ustroj i brojčano stanje Armije BiH i HVO-a uoči sukoba na području Konjica i Jablanice.....	29
6. 2. Napad Armije BiH na HVO Konjica i Jablanice 23. ožujka 1993. godine.....	29
6. 3. Prividno primirje nakon obustave sukoba 25. ožujka 1993. godine	32
6. 4. Zaoštravanje odnosa u prvoj polovini travnja 1993. godine	34
6. 5. Nastavak napada Armije BiH na HVO Konjica i Jablanice 14. travnja 1993. godine.....	41

6. 6. Daljnji tijek sukoba uz pokušaje obustave od 18. travnja 1993. godine	56
6. 7. Sporazum Boban – Izetbegović od 25. travnja 1993. te nastavak napada Armije BiH nakon manevra s OG „Igman“	67
7. STANJE NA PODRUČJU KONJICA I JABLANICE NAKON SUKOBA ARMIJE BiH i HVO-a U OŽUJKU I TRAVNJU 1993. GODINE	75
7. 1. Odnos snaga Armije BiH i HVO-a	75
7. 2. Stradanje lokalnog hrvatskog stanovništva	76
8. ZAKLJUČAK	79
9. BIBLIOGRAFIJA	81

1. UVOD

1. 1. Tema i metodologija rada

Tema ovog diplomskog rada je *Napad Armije BiH na HVO Konjica i Jablanice u ožujku i travnju 1993. godine*. Radi se o događaju od iznimnog značaja kojim je nakon niza većih i manjih sukoba započeo otvoreni ratni sukob Hrvata i Muslimana u BiH, a koji je donedavno, u skladu s dotadašnjom hrvatskom politikom prema BiH, u hrvatskoj historiografiji bio poprilično zanemaren. Ipak, posljednjih godina situacija se polako mijenja te je došlo do povećanog interesa za rasvjetljavanje događaja hrvatsko – muslimanskog rata u BiH. U tom smislu osnovni cilj ovoga rada je detaljnije obraditi događaje ratnih sukoba na području općina Konjic i Jablanica. Konkretno, rad je usmjeren na istraživanje uzroka, tijeka i posljedica koje je planirani napad Armije BiH imao na tom području. Kako je veći dio rada izrađen na temelju dokumentacije hrvatske i muslimanske strane za razdoblje od početka veljače do kraja travnja 1993., ovaj rad može poslužiti kao podloga za daljnja istraživanja.

Rad započinje poglavljem naziva *BiH tijekom raspada Jugoslavije 1990. – 1992.*, a u kojem se ukratko kroz najvažnije događaje na republičkoj razini pruža uvid u političko i društveno stanje u BiH tijekom procesa raspada Jugoslavije. Jednako tako, ali na lokalnoj razini uz naglasak na hrvatsko – muslimanske odnose, obrađeni su događaji na području *Općine Konjic i Jablanica tijekom razdoblja 1990. – 1992.* Idućim poglavljem naziva *Sukobi Armije BiH i HVO-a u središnjoj Bosni početkom 1993. kao nagovještaj hrvatsko – muslimanskog rata* prelazi se na ključnu godinu u hrvatsko – muslimanskim odnosima. U ovom dijelu se donosi i osvrt na međunarodni Vance – Owenov mirovni plan te njegova tumačenja od strana koje su tijekom siječnja 1993. ušle u ratni sukob na području Gornjeg Vakufa i ostatka središnje Bosne. Utjecaj navedenog kao i ostali važni događaji u hrvatsko – muslimanskim odnosima na području Konjica i Jablanice od siječnja do druge polovine ožujka 1993., detaljno su opisani u narednom poglavlju naziva *Stanje na području Konjica i Jablanice uoči napada Armije BiH na HVO*. Slijedom toga, u idućem poglavlju *Napad Armije BiH na HVO Konjica i Jablanice*, detaljno je uz obilnu dokumentaciju obrađen napad Armije BiH na HVO na tom području od 23. do 25. ožujka 1993. kao i razdoblje prividnog primirja do 13. na 14. travnja 1993. te nastavak napada do kraja travnja 1993. godine. Posljednje poglavlje *Stanje na području Konjica i Jablanice nakon sukoba Armije BiH i HVO-a u ožujku i travnju 1993. godine* donosi posljedice napada Armije BiH i stanje na bojišnici između dviju strana od kraja travnja 1993.

kao i detaljne podatke o ratnim zločinima Armije BiH nad zarobljenim pripadnicima HVO-a i hrvatskim civilnim stanovništvom.

1. 2. Izvori i literatura

Rad se ponajviše temelji na dokumentacijskoj građi muslimanske i hrvatske strane, odnosno Armije BiH i HVO-a koja je u digitalnom obliku preuzeta od mentora dr. sc. Mije Belje. Preuzeti dokumenti su podijeljeni u dvije skupine. Veća skupina odnosi se na dokumente koje je dr. sc. Mijo Beljo preuzeo sa mrežne stranice Slobodan Praljak čime je uspio sačuvati te u svoj privatni arhiv spremiti značajnu građu koja je postala nedostupna nakon uklanjanja navedene mrežne stranice. Druga skupina odnosi se na dokumente koje je dr. sc. Mijo Beljo prikupio u Hrvatskom memorijalnom dokumentacijskom centru Domovinskog rata (HMDCDR) u Zagrebu, a uglavnom se radi o dokumentima muslimanske strane.

Pored navedene dokumentacije, okosnicu rada čine doktorski rad dr. sc. Mije Belje *Politički i vojni odnosi na području sjeverne Hercegovine od 1992. do 1994. godine* i znanstvena monografija dr. sc. Davora Marijana *Rat Hrvata i Muslimana u Bosni i Hercegovini od 1992. do 1994.* Navedena djela temelje se na arhivskom građivu te pružaju najdublji uvid u zbivanja na području općina Konjica i Jablanica u ožujku i travnju 1993. godine. Osim toga, Beljin doktorski rad detaljno se bavi hrvatsko – muslimanskim odnosima na području Konjica i Jablanice tijekom 1992. što nam pak daje podlogu za razumijevanje procesa zaoštavanja odnosa između dviju strana prije njegove eskalacije u ožujku i travnju 1993. godine.

Uz navedeno, rad je dopunjen literaturom koju čine: dva sveska knjige *Domovinski rat i zločini nad Hrvatima u Bosni i Hercegovini 1991. – 1995.* izrađene od skupine autora i urednika u kojoj se nalaze dr. sc. Davor Marijan, dr. sc. Ante Nazor, Zlatan Mijo Jelić te Petar Kolakušić, znanstvena monografija *Od vila ilirskih do Bijeloga puta* autora dr. sc. Ivica Ive Lučića, djelo dr. sc. Miroslava Tuđmana naziva *Druga strana rubikona – Politička strategija Alije Izetbegovića*, djelo Franje Borasa *Bosansko – hercegovački kaos 1990. – 1996.*, knjiga američkog povjesničara Charlesa R. Shradera *Muslimansko – hrvatski građanski rat u Srednjoj Bosni* te dva zbornika dokumenata, *Istina o Bosni i Hercegovini – Dokumenti 1991. – 1995.* autora dr. sc. Miroslava Tuđmana, koji je također glavni urednik zbornika *Tuđmanov arhiv*, a čiji je treći svezak pod uredništvom dr. sc. Ivica Ive Lučića korišten u ovom radu.

2. BiH TIJEKOM RASPADA JUGOSLAVIJE 1990. – 1992.

2. 1. Socijalistička Republika Bosna i Hercegovina

Po završetku Drugog svjetskog rata 1945., Bosna i Hercegovina (BiH) bila je jedna od šest narodnih republika Federativne Narodne Republike Jugoslavije, a nakon donošenja ustava 1963. postala je Socijalistička Republika Bosna i Hercegovina (SR BiH) u okviru Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije (SFRJ).¹ Specifičnost SR BiH u odnosu na ostale republike proizlazila je iz toga da ona nije bila nacionalna država jednog nego triju naroda, tj. Muslimana, Srba i Hrvata.² Nijedan od tri naroda nije imao natpolovičnu većinu te je BiH još 1943. na zasjedanju Zemaljskog antifašističkog vijeća narodnog oslobođenja Bosne i Hercegovine (ZAVNOBiH) definirana kao zemlja triju naroda, a što je naposljetku potvrđeno Ustavom SFRJ iz 1974. godine.³ Unatoč ustavnoj definiciji o zemlji triju ravnopravnih naroda, bosanskohercegovačka realnost bila je poprilično drugačija.⁴ Stvarnost je bila uvelike određena prošlošću, a ponajviše rezultatima Drugog svjetskog rata koji su se očitovali u društvenom položaju triju naroda.⁵ Shodno tome, Srbi su kao narod s najvećim udjelom na pobjedničkoj strani bili i najdominantniji narod.⁶ Njih su slijedili Muslimani koji su u primjetnom broju 1944. prešli na pobjedničku stranu, dok su Hrvati kao strana koja se u najvećem omjeru našla na gubitničkoj strani postali „trećerazredni“ narod.⁷ Spomenute okolnosti tako će početkom novih ratnih sukoba imati izrazito važan utjecaj na njihov uzrok i tijek.⁸

2. 2. Kriza i raspad Jugoslavije

Partijski i politički čelnik SFRJ Josip Broz Tito umire u svibnju 1980. čime Jugoslavija ostaje bez svog glavnog integrativnog čimbenika.⁹ Shodno tome, SFRJ je tonula u sve dublju krizu koja je započela još za Titova života krajem 1970-ih u obliku gospodarske

¹ MARIJAN, *Rat Hrvata i Muslimana u Bosni i Hercegovini od 1992. do 1994.*, 11.

² *Isto*, 11.

³ *Isto*, 11; TUĐMAN, *Druga strana rubikona – Politička strategija Alije Izetbegovića*, 96.

⁴ MARIJAN et al., *Domovinski rat i zločini nad Hrvatima u Bosni i Hercegovini, 1991. – 1995.*, knj. 1., 76.

⁵ *Isto*, 76.

⁶ *Isto*, 76; LUČIĆ, *Od vila ilirskih do Bijeloga puta*, 135.

⁷ MARIJAN et al., *Domovinski rat i zločini nad Hrvatima u Bosni i Hercegovini, 1991. – 1995.*, knj. 1., 76; LUČIĆ, *Od vila ilirskih do Bijeloga puta*, 105., 135.

⁸ MARIJAN, *Rat Hrvata i Muslimana u Bosni i Hercegovini od 1992. do 1994.*, 17; MARIJAN et al., *Domovinski rat i zločini nad Hrvatima u Bosni i Hercegovini, 1991. – 1995.*, knj. 1., 76.

⁹ MARIJAN et al., *Domovinski rat i zločini nad Hrvatima u Bosni i Hercegovini, 1991. – 1995.*, knj. 1., 29; MARIJAN, *Rat Hrvata i Muslimana u Bosni i Hercegovini od 1992. do 1994.*, 11.

krize.¹⁰ Na to se nakon Titove smrti 1981. nadovezala i pobuna Albanaca na Kosovu koja je ponovno ukazala na neriješenost nacionalnog pitanja u Jugoslaviji.¹¹ Te događaje srpska intelektualna i znanstvena elita iskoristila je kao osnovu teze o ugroženosti i neravnopravnosti Srbije i Srba u Jugoslaviji što se na kraju manifestiralo u Memorandumu Srpske akademije nauka i umjetnosti (SANU) iz 1986. godine.¹² Navedeno je pogodovalo usponu Slobodana Miloševića, predsjednika Saveza komunista Srbije koji je 1987. preuzeo vlast.¹³ U siječnju 1990. dolazi do raspada drugog integrativnog čimbenika Jugoslavije kada slovensko i hrvatsko izaslanstvo napuštaju 14. izvanredni kongres Saveza komunista Jugoslavije (SKJ). Ubrzo nakon toga u proljeće 1990. u Sloveniji i Hrvatskoj su održani višestranački izbori na kojima komunisti unatoč očekivanju i punoj medijskoj propagandi gube vlast.¹⁴ Izborni rezultati u Hrvatskoj vrlo brzo su potaknuli nepriznavanje nove vlasti od strane hrvatskih Srba, koji uz podršku srbijanskog vodstva i Jugoslavenske narodne armije (JNA) u kolovozu 1990. podižu praktičnu pobunu.¹⁵ Time je Jugoslavija izgubila svoj posljednji integrativni čimbenik, odnosno JNA za koju je najkasnije do srpnja 1991. bilo jasno da se radi o srpskoj vojsci.¹⁶ Slovenija i Hrvatska u lipnju 1991. proglašavaju neovisnost, a JNA zbog toga intervenira u Sloveniji gdje dolazi do kratkotrajnog sukoba koji rezultira povlačenjem JNA iz Slovenije u srpnju 1991. godine.¹⁷ U kolovozu 1991. počela je otvorena agresija srpskih pobunjenika, srpskih dobrovoljaca i JNA na Republiku Hrvatsku.¹⁸ Uslijedile su žestoke borbe koje su potrajale sve do početka siječnja 1992. kada dolazi do potpisivanja primirja u Sarajevu, a ubrzo nakon toga i do međunarodnog priznanja Hrvatske i Slovenije.¹⁹ Nakon sklapanja Sarajevskog primirja, JNA povlači svoje snage iz Hrvatske na teritorij BiH što će se pokazati kao potez u funkciji njenih budućih napadnih operacija u BiH 1992. godine.²⁰

¹⁰ MARIJAN et al., *Domovinski rat i zločini nad Hrvatima u Bosni i Hercegovini, 1991. – 1995.*, knj. 1., 29; MARIJAN, *Rat Hrvata i Muslimana u Bosni i Hercegovini od 1992. do 1994.*, 11.

¹¹ MARIJAN et al., *Domovinski rat i zločini nad Hrvatima u Bosni i Hercegovini, 1991. – 1995.*, knj. 1., 30.

¹² *Isto*, 30.

¹³ MARIJAN, *Rat Hrvata i Muslimana u Bosni i Hercegovini od 1992. do 1994.*, 12.

¹⁴ *Isto*, 13.

¹⁵ *Isto*, 13.

¹⁶ MARIJAN et al., *Domovinski rat i zločini nad Hrvatima u Bosni i Hercegovini, 1991. – 1995.*, knj. 1., 29.

¹⁷ MARIJAN, *Rat Hrvata i Muslimana u Bosni i Hercegovini od 1992. do 1994.*, 14.

¹⁸ *Isto*, 14-15.

¹⁹ *Isto*, 15.

²⁰ TUĐMAN, *Druga strana rubikona – Politička strategija Alije Izetbegovića*, 159-160; MARIJAN et al., *Domovinski rat i zločini nad Hrvatima u Bosni i Hercegovini, 1991. – 1995.*, knj. 1., 221.

2. 3. Demokratske promjene u SR BiH

Demokratske promjene koje su se dogodile 1990. u Sloveniji i Hrvatskoj nisu zaobišle ni BiH unatoč jakom otporu Saveza komunista (SK) BiH.²¹ Otpor SK BiH se temeljio na strahu od promjena kao i na praktičnoj bojazni od ugrožavanja postojećih pozicija.²² Jedan od pokazatelja pokušaja SK BiH da zaustave promjene je i donošenje „Zakona o udruživanju građana“ kojime nije bilo dozvoljeno organiziranje po nacionalnoj osnovi, a samim time registriranje stranaka s nacionalnim predznakom.²³ No, takvi pokušaji zaustavljanja promjena su proglašeni neustavnim pa je Ustavni sud SR BiH ubrzo osporio „Odredbu o zabrani osnivanja nacionalnih stranaka“.²⁴ Shodno tome, tijekom 1990. dolazi do osnivanja većeg broja stranaka od kojih će tri s nacionalnim predznakom postati značajne za buduće događaje u BiH, a to su Savez demokratske akcije (SDA), Srpska demokratska stranka (SDS BiH) i Hrvatska demokratska zajednica (HDZ BiH).²⁵

SDA je pod vodstvom Alije Izetbegovića zastupala muslimansku politiku, SDS je pod vodstvom Radovana Karadžića zastupao srpsku politiku, dok je HDZ BiH zastupao hrvatsku politiku, a na čijem se vrhu izmijenilo nekoliko osoba od kojih je najdugovječniji i najutjecajniji bio Mate Boban.²⁶ Navedene stranke činile su Koaliciju nacionalnih stranaka koja na prvim slobodnim izborima u BiH održanim 18. studenoga 1990. odnosi uvjerljivu pobjedu i osvaja svih sedam mjesta u Predsjedništvu te 84 % mandata u Skupštini SR BiH.²⁷ Za članove Predsjedništva SR BiH iz redova SDA izabrani su Fikret Abdić, Alija Izetbegović i Ejup Ganić, iz redova SDS-a BiH izabrani su Biljana Plavšić i Nikola Koljević, dok su iz redova HDZ-a BiH izabrani Stjepan Kljuić i Franjo Boras.²⁸ Iako su bili složni u preuzimanju vlasti od komunista, nakon izbora na vidjelo izlaze različite politike i interesi stranaka pobjedničke koalicije što je predstavljalo nepremostivu prepreku za uspostavu funkcionalne vlasti i daljnje zajedničko djelovanje.²⁹ Navedene razlike bile su u osnovi preslika različitih viđenja o samoj Jugoslaviji i njezinoj budućnosti.³⁰ Srpski zastupnici su bili za jaku te još više centraliziranu

²¹ LUČIĆ, *Od vila ilirskih do Bijeloga puta*, 151.

²² *Isto*, 151.

²³ *Isto*, 151.

²⁴ *Isto*, 151, 169.

²⁵ BORAS, *Bosansko – hercegovački kaos 1990. – 1996.*, 64; MARIJAN et al., *Domovinski rat i zločini nad Hrvatima u Bosni i Hercegovini, 1991. – 1995.*, knj. 1., 76.

²⁶ MARIJAN et al., *Domovinski rat i zločini nad Hrvatima u Bosni i Hercegovini, 1991. – 1995.*, knj. 1., 76.

²⁷ *Isto*, 77; LUČIĆ, *Od vila ilirskih do Bijeloga puta*, 170.

²⁸ LUČIĆ, *Od vila ilirskih do Bijeloga puta*, 170; MARIJAN et al., *Domovinski rat i zločini nad Hrvatima u Bosni i Hercegovini, 1991. – 1995.*, knj. 1., 77.

²⁹ LUČIĆ, *Od vila ilirskih do Bijeloga puta*, 171; MARIJAN et al., *Domovinski rat i zločini nad Hrvatima u Bosni i Hercegovini, 1991. – 1995.*, knj. 1., 78.

³⁰ LUČIĆ, *Od vila ilirskih do Bijeloga puta*, 171.

Jugoslaviju, muslimanski zastupnici su također bili za očuvanje Jugoslavije u kojoj bi BiH imala isti status kao druge republike, ponajviše u odnosu prema Srbiji i Hrvatskoj, dok su hrvatski zastupnici uglavnom bili protiv očuvanja bilo kakve Jugoslavije.³¹

2. 4. Kriza i raspad novoizabrane vlasti u SR BiH

U prvim mjesecima 1991. i pregovorima koji su vođeni za rješavanje postojeće političke krize Jugoslavije, odnosi u BiH i dalje su bili opterećeni dijametralnim interesima vladajuće koalicije nacionalnih stranaka.³² Kako su pregovori na državnoj razini bili bezuspješni, a agresija pobunjenih Srba i JNA na Hrvatsku jačala, tako se i u BiH situacija zaoštravala i različiti interesi na političkoj razini su se počeli očitavati i na terenu. Naime, napadi JNA na Hrvatsku su od ljeta 1991. velikim dijelom dolazili iz smjera državnog teritorija BiH što je uzrokovalo nezadovoljstvo Hrvata u BiH čiji je položaj zajedno s onim bosanskohercegovačkih Muslimana postajao sve teži.³³ Središnja vlast SR BiH je bila nemoćna da se suprostavi srpskoj politici koja je bila u naletu i pokazivala sve veću samostalnost naspram Sarajeva.³⁴ To je u praksi potvrđeno u rujnu 1991. kada su Srbi u BiH po uzoru na hrvatske Srbe prišli organiziranju srpskih autonomnih oblasti na prostoru BiH.³⁵ Odgovor Hrvata i Muslimana došao je kroz formu parlamentarnog prihvatanja „Platforme o položaju BiH“ kao suverene i nedjeljive države na sjednici Skupštine održanoj 15. listopada 1991. godine.³⁶ SDS BiH je odbacio takvu „Platformu“ nakon čega se 24. listopada 1991. osniva zasebna Skupština srpskog naroda u BiH.³⁷ U studenom 1991. je uslijedio referendum bosansko-hercegovačkih Srba na kojem je prihvaćeno stajalište ostanka u Jugoslaviji.³⁸ Temeljem rezultata referenduma naknadno su verificirane već formirane srpske autonomne oblasti na području BiH.³⁹

U studenom 1991. dolazi i do političko – obrambenog organiziranja Hrvata u BiH kao praktičnog odgovora na sve intenzivniju srpsku agresiju na Hrvatsku kao i nefunkcionalnost središnje vlasti u Sarajevu koja nije bila u stanju suprostaviti se JNA koja je u listopadu 1991.

³¹ *Isto*, 171.

³² *Isto*, 172-173.

³³ *Isto*, 198; MARIJAN et al., *Domovinski rat i zločini nad Hrvatima u Bosni i Hercegovini, 1991. – 1995.*, knj. 1., 78.

³⁴ LUČIĆ, *Od vila ilirskih do Bijeloga puta*, 198.

³⁵ *Isto*, 199.

³⁶ MARIJAN et al., *Domovinski rat i zločini nad Hrvatima u Bosni i Hercegovini, 1991. – 1995.*, knj. 1., 80.

³⁷ *Isto*, 80; LUČIĆ, *Od vila ilirskih do Bijeloga puta*, 208.

³⁸ MARIJAN et al., *Domovinski rat i zločini nad Hrvatima u Bosni i Hercegovini, 1991. – 1995.*, knj. 1., 80.

³⁹ *Isto*, 80.

uništila hrvatsko selo Ravno u Hercegovini.⁴⁰ Taj događaj je obilježila izjava predsjednika Predsjedništva SR BiH Alije Izetbegovića: „Zapamtite, ovo nije naš rat.“⁴¹ U tim okolnostima, 18. studenoga 1991. predstavnici većine hrvatskih općina u BiH su usuglasili političko – obrambenu organizaciju Hrvatsku zajednicu Herceg Bosnu (HZ HB).⁴² Hrvatski i muslimanski članovi Predsjedništva SR BiH 20. prosinca 1991. su donijeli odluku kojom su od Europske zajednice (EZ) zatražili priznanje neovisnosti BiH čemu su se odmah suprostavili srpski članovi.⁴³ Protureakcija srpskih članova Predsjedništva bila je jasna već 21. prosinca 1991. njihovim sudjelovanjem u radu Skupštine srpskog naroda u BiH na kojoj je izglasana odluka o formiranju Republike srpskog naroda u BiH.⁴⁴ Odluka je provedena u djelo 9. siječnja 1992. godine.⁴⁵ Time se do siječnja 1992. u stvarnosti i raspala koalicijska Vlada BiH sastavljena od predstavnika SDA, SDS BiH te HDZ BiH.⁴⁶

2. 5. Referendum o neovisnosti i međunarodno priznanje BiH uz eskalaciju rata 1992. godine

Referendum o neovisnosti je bio preduvjet međunarodne zajednice za priznanje suverenosti BiH zatražene u prosincu 1991. godine.⁴⁷ Shodno tome, 25. siječnja 1992. izglasana je „Odluka o raspisivanju referenduma o nezavisnosti Bosne i Hercegovine“.⁴⁸ Referendum o neovisnosti BiH proveden je 29. veljače i 1. ožujka 1992.⁴⁹ Na njemu je u konačnici sudjelovalo 64,31% građana s pravom glasa od koji se 99,44% izjasnilo za neovisnost, uglavnom Muslimana i Hrvata.⁵⁰ Srbi su što svojom voljom, što zbog pritiska SDS-a bojkotirali referendum.⁵¹

⁴⁰ Isto, 81.

⁴¹ MARIJAN, *Rat Hrvata i Muslimana u Bosni i Hercegovini od 1992. do 1994.*, 82.

⁴² MARIJAN et al., *Domovinski rat i zločini nad Hrvatima u Bosni i Hercegovini, 1991. – 1995.*, knj. 1., 81; LUČIĆ, *Od vila ilirskih do Bijeloga puta*, 211.

⁴³ BORAS, *Bosansko – hercegovački kaos 1990. – 1996.*, 101-102; LUČIĆ, *Od vila ilirskih do Bijeloga puta*, 208.

⁴⁴ LUČIĆ, *Od vila ilirskih do Bijeloga puta*, 208-209; BORAS, *Bosansko – hercegovački kaos 1990. – 1996.*, 102.

⁴⁵ LUČIĆ, *Od vila ilirskih do Bijeloga puta*, 209.

⁴⁶ BORAS, *Bosansko – hercegovački kaos 1990. – 1996.*, 102.

⁴⁷ Isto, 119.

⁴⁸ LUČIĆ, *Od vila ilirskih do Bijeloga puta*, 214.

⁴⁹ TUĐMAN, *Druga strana rubikona – Politička strategija Alije Izetbegovića*, 64-65; MARIJAN et al., *Domovinski rat i zločini nad Hrvatima u Bosni i Hercegovini, 1991. – 1995.*, knj. 1., 84.

⁵⁰ TUĐMAN, *Druga strana rubikona – Politička strategija Alije Izetbegovića*, 64-65; MARIJAN et al., *Domovinski rat i zločini nad Hrvatima u Bosni i Hercegovini, 1991. – 1995.*, knj. 1., 84.

⁵¹ BORAS, *Bosansko – hercegovački kaos 1990. – 1996.*, 119-120.

Dane prije referenduma, njegova tijeka i nakon, obilježili su različiti incidenti između Hrvata i Muslimana s jedne te Srba i JNA s druge strane.⁵² Takvi incidenti su u razdoblju od referenduma do početka travnja 1992. postajali sve intezivniji i postupno su prerasli u prave oružane sukobe koji su se odvijali u pojedinim dijelovima BiH poput Bosanske Posavine.⁵³ Tijekom travnja 1992. takvi oružani sukobi su slijedom napadnih operacija srpskih snaga zahvatili cijelu BiH.⁵⁴ U takvom ozračju BiH je 6. travnja 1992. priznata od država Europske zajednice (EZ), a potom 7. travnja 1992. i od Sjedinjenih Američkih Država (SAD), Austrije i Hrvatske.⁵⁵ Unatoč međunarodnom priznanju, rat u BiH nije jenjavao već naprotiv, srpska agresija je postajala sve intezivnijom u svrhu ostvarenja teritorijalnih ciljeva koje je pred JNA, tj. Vojsku Republike Srpske (VRS) postavio SDS BiH.⁵⁶ Srpska politika je tijekom travnja i svibnja 1992. uspjela ostvariti veliki dio svojih ratnih ciljeva većim dijelom na prostoru gdje se nalazila veća koncentracija muslimanskog stanovništva čime su stekli kontrolu nad dvije trećine ukupnog teritorija BiH.⁵⁷ S druge strane, srpske snage nisu imala toliko uspjeha na teritoriju s većinskim hrvatskim stanovništvom koje je poučeno ratom u Hrvatskoj ipak spremnije dočekalo srpske napade.⁵⁸ Hrvati su se organizirali kroz Hrvatsko vijeće obrane (HVO) i uz pomoć dijela Muslimana su uspjeli obraniti dijelove teritorija BiH i time spriječiti potpunu realizaciju srpskih ratnih ciljeva.⁵⁹ Do kraja 1992. srpske snage su izrazitim agresivnim nastupanjem koje je pratilo etničko čišćenje i zauzimanje prostora, protjerale veći broj Muslimana i Hrvata.⁶⁰ Veći broj njih stigao je na manji prostor BiH pod kontrolom HVO-a i Armije BiH.⁶¹ Sve to imalo je u konačnici rezultat vidljiv u promjeni etničke slike prostora na koji su prognani stigli.⁶² Odnosno, s obzirom na veći broj protjeranih Muslimana etnička slika na „slobodnom“ području BiH u konačnici se promijenila upravo u muslimansku korist.⁶³

⁵² *Isto*, 122.

⁵³ LUČIĆ, *Od vila ilirskih do Bijeloga puta*, 220.

⁵⁴ *Isto*, 226.

⁵⁵ *Isto*, 223.

⁵⁶ *Isto*, 226; MARIJAN, *Rat Hrvata i Muslimana u Bosni i Hercegovini od 1992. do 1994.*, 95.

⁵⁷ LUČIĆ, *Od vila ilirskih do Bijeloga puta*, 226; MARIJAN, *Rat Hrvata i Muslimana u Bosni i Hercegovini od 1992. do 1994.*, 95.

⁵⁸ LUČIĆ, *Od vila ilirskih do Bijeloga puta*, 226; MARIJAN, *Rat Hrvata i Muslimana u Bosni i Hercegovini od 1992. do 1994.*, 95.

⁵⁹ LUČIĆ, *Od vila ilirskih do Bijeloga puta*, 226; MARIJAN, *Rat Hrvata i Muslimana u Bosni i Hercegovini od 1992. do 1994.*, 95.

⁶⁰ LUČIĆ, *Od vila ilirskih do Bijeloga puta*, 226.

⁶¹ *Isto*, 226.

⁶² *Isto*, 226.

⁶³ *Isto*, 226.

3. OPĆINE KONJIC I JABLANICA U RAZDOBLJU OD 1990. DO 1992. GODINE

3. 1. Geografsko – demografska obilježja područja Konjica

Općina Konjic se nalazi u sjevernoj Hercegovini, planinsko – brdskom području koje je prekriveno šumama i kroz koji prolazi veliki broj potoka i rijeka od kojih je najvažnija rijeka Neretva koja protječe većim dijelom općine.⁶⁴ Neretva prolazi i kroz sam grad Konjic koji se nalazi na mjestu njena zaokreta iz planinskih područja i šuma prema Jadranskom moru.⁶⁵ S obzirom na to da se radi o planinsko – brdskom području što podrazumijeva puno neprohodnog terena, važnost Konjica je proizlazila ponajprije iz njegova prometnog položaja koji se nalazio uz magistralnu cestu i željezničku prugu koja je spajala Sarajevo i Mostar, a zatim se nastavlja prema luci Ploče u Republici Hrvatskoj.⁶⁶ Važnost toga prometnog pravca kao i još nekih manjih sporednih i neizgrađenih cesta na području Konjica je došla na vidjelo tijekom rata u BiH 1992. kada su to bile jedine sigurne ceste za dopremanje pomoć hrvatskom i muslimanskom stanovništvu.⁶⁷ Uz važan prometni položaj, Konjic se isticao i u gospodarskom pogledu kao sjedište drvne i vojne industrije s tvornicom streljiva „Igman“ te većim brojem vojnih skladišta i radio čvorišta kao i ogromnim tajnim vojnim sjedištem „ARK“ (Armijska rezervna komanda) JNA.⁶⁸ Slijedom navedenog, Konjic je predstavljao središte i najveći grad sjeverne Hercegovine.⁶⁹

Prema popisu stanovništva iz 1991. općina Konjic je imala 43.878 stanovnika od kojih je Muslimana bilo 23.815, tj. 54,27%, Hrvata 11.513, tj. 26,23%, Srba 6.620, tj. 15,08%, a ostalih je bilo 1.930, tj. 4,39%.⁷⁰ Na temelju ovog popisa stanovništva možemo zaključiti da su Muslimani uoči rata imali relativnu većinu u općini Konjic.

⁶⁴ BELJO, „Politički i vojni odnosi na području sjeverne Hercegovine od 1992. do 1994. godine“, 7.

⁶⁵ MLIVONČIĆ, *Zločin s pečatom*, 57.

⁶⁶ BELJO, „Politički i vojni odnosi na području sjeverne Hercegovine od 1992. do 1994. godine“, 7-8; MLIVONČIĆ, *Zločin s pečatom*, 57.

⁶⁷ BELJO, „Politički i vojni odnosi na području sjeverne Hercegovine od 1992. do 1994. godine“, 8.

⁶⁸ *Isto*, 8; MLIVONČIĆ, *Zločin s pečatom*, 57.

⁶⁹ BELJO, „Politički i vojni odnosi na području sjeverne Hercegovine od 1992. do 1994. godine“, 8.

⁷⁰ MLIVONČIĆ, *Zločin s pečatom*, 57; BELJO, „Politički i vojni odnosi na području sjeverne Hercegovine od 1992. do 1994. godine“, 9.

3. 2. Geografsko – demografska obilježja područja Jablanice

Općina Jablanica se nalazi u sjevernoj Hercegovini, zapadno od susjedne općine Konjic s kojom dijeli prirodna obilježja u vidu planinsko – brdskog okruženja prekrivenog gustim šumama kojim prolaze brojni potoci i rijeke.⁷¹ Tako je i općina Jablanica smještena uz najveću i najvažniju rijeku Neretvu.⁷² Bogatstvo voda na području Jablanice je tijekom 1950-ih omogućilo stvaranje akumulacijskog jezera i izgradnju hidroelektrane „Jablanica“.⁷³ S obzirom na to da se nalazi u teško prohodnom planinsko – brdskom području, Jablanica je predstavljala važno prometno čvorište kroz koje su prolazile željeznička pruga i magistralna cesta koje spajaju Sarajevo s Konjicom, a zatim i Jablanicom te nastavljaju dalje do Mostara i prema luci Ploče u Republici Hrvatskoj.⁷⁴ Osim toga, dio magistralne ceste Sarajevo – Mostar u Jablanici odvaja se sjeverno prema općini Prozor gdje ide dalje prema središnjoj Bosni koja je na taj način povezana s Hercegovinom.⁷⁵ Važnost obaju cestovnih pravaca je došla do izražaja tijekom rata u BiH 1992. kada je preko njih stizala pomoć hrvatskom i muslimanskom stanovništvu.⁷⁶ U gospodarskom smislu Jablanica je bila područje na kojem su se nalazile manje tvornice metaloprerađivačke industrije uz razvijenu građevinsku industriju temeljenu na nalazištu kamena „jablanita“.⁷⁷

Prema popisu stanovništva iz 1991. u općini Jablanica je imala 12.691 stanovnika od kojih je Muslimana bilo 9.099, tj. 71,69%, Hrvata 2.291, tj. 18,05%, Srba 504, tj. 3,97%, dok je ostalih bilo 797, tj. 6,28%.⁷⁸ Na temelju ovog popisa stanovništva možemo zaključiti da su Muslimani uoči rata u općini Jablanica imali apsolutnu većinu.

3. 3. Kratki pregled najvažnijih zbivanja na području Konjica uz hrvatsko – muslimanske odnose do početka 1993. godine

Rezultati prvih višestranačkih izbora 18. studenog 1990. u općini Konjic su oslikavali nacionalnu zastupljenost stanovništva na području općine.⁷⁹ Najviše glasova je dobila SDA

⁷¹ BELJO, „Politički i vojni odnosi na području sjeverne Hercegovine od 1992. do 1994. godine“, 7.

⁷² MLIVONČIĆ, *Zločin s pečatom*, 45; BELJO, „Politički i vojni odnosi na području sjeverne Hercegovine od 1992. do 1994. godine“, 7.

⁷³ BELJO, „Politički i vojni odnosi na području sjeverne Hercegovine od 1992. do 1994. godine“, 7.

⁷⁴ MLIVONČIĆ, *Zločin s pečatom*, 45; BELJO, „Politički i vojni odnosi na području sjeverne Hercegovine od 1992. do 1994. godine“, 7.

⁷⁵ BELJO, „Politički i vojni odnosi na području sjeverne Hercegovine od 1992. do 1994. godine“, 8.

⁷⁶ *Isto*, 8.

⁷⁷ *Isto*, 9.

⁷⁸ MLIVONČIĆ, *Zločin s pečatom*, 45; BELJO, „Politički i vojni odnosi na području sjeverne Hercegovine od 1992. do 1994. godine“, 9.

⁷⁹ BELJO, „Politički i vojni odnosi na području sjeverne Hercegovine od 1992. do 1994. godine“, 169.

koja je time osigurala 28 mjesta u Skupštini općine (SO) Konjic, dok je HDZ BiH imao 14 mjesta, a SDS BiH 9 mjesta.⁸⁰ Za predsjednika SO Konjic izabran je predsjednik SDA Konjic, dr. Rusmir Hadžihusejnović.

Povodom početka otvorenog rata u Hrvatskoj te sve izglednijeg raspada središnje vlasti u BiH, Hrvati u Konjicu se u drugoj polovini 1991. počinju obrambeno organizirati.⁸¹ S druge strane, muslimansko obrambeno organiziranje bilo je manjeg obujma te do travnja 1992. nije provođeno u ozbiljnijim okvirima.⁸² To je proizlazilo iz toga da je lokalno muslimansko rukovodstvo u Konjicu slijedilo politiku SDA na čelu s Alijom Izetbegovićem koja se u to vrijeme zalagala za očuvanje Jugoslavije i BiH unutar nje.⁸³ Tome u prilog svjedoči i veliki antiratni, odnosno projugoslavenski skup u Konjicu održan 10. kolovoza 1991. na kojem je istaknuta podrška očuvanju Jugoslavije.⁸⁴

Navedeni stav lokalnog muslimanskog rukovodstva nije dugo potrajao jer se nakon referenduma o neovisnosti BiH sigurnosna situacija na području Konjica znatno pogoršala zbog sve izvjesnijeg djelovanja JNA i lokalnih Srba što je u praksi podrazumijevalo hrvatsko – muslimansku suradnju.⁸⁵ Lokalni Srbi pod vodstvom SDS BiH 22. ožujka 1992. proglašavaju zasebnu srpsku općinu Konjic.⁸⁶ Shodno tome, u travnju 1992. u mjestima s većinskim srpskim stanovništvom dolazi do postavljanja nadzornih punktova srpske Teritorijalne obrane (TO).⁸⁷ Tako se dio općine Konjic našao u okruženju JNA i srpske TO-e.⁸⁸

Početak svibnja 1992. uslijedili su prbi ozbiljniji sukobi koji su potrajali do kraja mjeseca kada su HVO Konjic i Štab TO Konjic stavili pod kontrolu srpska područja u blizini Konjica pri čemu je zarobljen značajan broj srpskih vojnika koji je skupa s većim brojem lokalnog vojno sposobnog srpskog stanovništva zatvoren u Čelebićima.⁸⁹ Tijekom sukoba u svibnju došlo je do uspostave zajedničkog zapovjedništva obrane općine Konjic čime je potvrđena ravnopravnost HVO-a i muslimanske TO-e pa su spomenute organizacije i priznate kao jedine legalne vojne organizacije na konjičkom području.⁹⁰

⁸⁰ *Isto*, 169.

⁸¹ *Isto*, 171.

⁸² *Isto*, 171-172.

⁸³ *Isto*, 172.

⁸⁴ *Isto*, 172.

⁸⁵ *Isto*, 173.

⁸⁶ *Isto*, 173.

⁸⁷ *Isto*, 180.

⁸⁸ *Isto*, 181.

⁸⁹ *Isto*, 186,196-197.

⁹⁰ *Isto*, 189-190.

Kako je opasnost od srpskih napada predstavljala glavnu, ali i tanku nit u suradnji Hrvata i Muslimana, s prestankom iste u lipnju 1992. uslijedilo je pogoršanje njihovih međusobnih odnosa. Odnose je dodatno pogoršala naredba Ratnog predsjedništva Konjic od 17. lipnja 1992. koja je između ostalog sadržavala odluku o nemogućnosti kretanja stanovnicima Konjica s propusnicama HVO-a.⁹¹ Pored toga, muslimansko čelništvo Konjica u prazna ili poluprazna srpska sela počinje smještati muslimanske izbjeglice protjerane iz dijelova BiH koje su zauzele srpske snage.⁹² Tako se polako počinje mijenjati nacionalna struktura stanovništva općine Konjic u vidu sve izraženije muslimanske većine.

Tijekom lipnja 1992. snage Štab TO Konjic koji su krajem mjeseca postali Štab Armije Republike BiH (Armija BiH) bezuspješno su pokušavali zauzeti nove položaje na području Boraca.⁹³ Muslimanska strana je razlog neuspjeha vidjela u izostanku podrške HVO-a Konjic zbog čega je 1. srpnja 1992. Štab Armije BiH Konjic izdao naredbu Stanici javne bezbjednosti (SJB) Konjic i Vojnoj policiji Armije BiH za provođenje kaznene prijave protiv zapovjedništva Općinskog stožera (OS) HVO Konjic.⁹⁴ Navedeno je uz prisutnu majorizaciju hrvatskih predstavnika u strukturama općine Konjic utjecalo na HDZ BiH i HVO Konjica da na sjednici 2. srpnja 1992. donesu odluku o osnivanju hrvatske izvršne vlasti u Konjicu.⁹⁵

U rujnu 1992. dolazi do preustroja OS HVO-a Konjic i Jablanica u jedinstvenu brigadu „Herceg Stjepan“ sa sjedištem u Konjicu i pod zapovjedništvom Zdravka Šagolja.⁹⁶ Usporedno s preustrojem HVO-a tekao je i preustroj Armije BiH u kojem je područje Konjica postalo sastavni dio 4. korpusa Armije BiH u Mostaru.⁹⁷ Praktični početak korpusnog ustroja zaživio je 17. studenog 1992. kada je za komandanta 4. korpusa postavljen Arif Pašalić.⁹⁸

U međuvremenu su sve više rasle napetosti između pripadnika Armije BiH i HVO-a te 20. rujna 1992. dolazi do oružanog incidenta na području Ostrošca na graničnom području općina Konjic i Jablanica povodom nadzora nad tamošnjim punktom, a čiji je epilog bio nekoliko ranjenih vojnika na obje strane te jedan poginuli pripadnik HVO-a.⁹⁹

⁹¹ *Isto*, 201-202.

⁹² *Isto*, 197.

⁹³ *Isto*, 202-203.

⁹⁴ *Isto*, 203-204.

⁹⁵ *Isto*, 204-205; MARIJAN et al., *Domovinski rat i zločini nad Hrvatima u Bosni i Hercegovini, 1991. – 1995.*, knj. 1., 255.

⁹⁶ BELJO, „Politički i vojni odnosi na području sjeverne Hercegovine od 1992. do 1994. godine“, 213-214.

⁹⁷ *Isto*, 225; TUĐMAN, *Druga strana rubikona – Politička strategija Alije Izetbegovića*, 136.

⁹⁸ BELJO, „Politički i vojni odnosi na području sjeverne Hercegovine od 1992. do 1994. godine“, 225;

TUĐMAN, *Druga strana rubikona – Politička strategija Alije Izetbegovića*, 136.

⁹⁹ BELJO, „Politički i vojni odnosi na području sjeverne Hercegovine od 1992. do 1994. godine“, 216-217.

Tijekom druge polovine listopada 1992. dolazi do sukoba Armije BiH i HVO-a u susjednoj općini Prozor te središnjoj Bosni zbog čega su navedene strane u Konjicu naredile mobilizaciju i poduzele mjere opreza u slučaju prelijevanja sukoba na područje Konjica.¹⁰⁰ Ipak, do izbijanja sukoba na području Konjica nije došlo, a komandant Štaba Armije BiH Konjic Mirsad Ćatić i zapovjednik HVO brigade „Herceg Stjepan“ Zdravko Šagolj su nakon sastanka 23. listopada 1992. izdali priopćenje o nesudjelovanju njihovih postrojbi u sukobu u općini Prozor.¹⁰¹ Međutim, Armija BiH s područja Konjica je u narednim danima sudjelovala u sukobima u općini Prozor čime je prekršila dogovor.¹⁰² Unatoč tome, HVO Konjic nije reagirao bojeći se novog sukoba i na području Konjica.¹⁰³

U Konjicu je 16. studenog 1992. došlo do sastanka predstavnika muslimanskog Ratnog predsjedništva Konjica i civilnih dužnosnika HVO-a Konjica nakon čega su predsjednik Ratnog predsjedništva Konjica dr. Rusmir Hadžihusejnović i predsjednik HVO-a Konjic Ivica Azinović potpisali priopćenje kojim je lokalna muslimanska civilna vlast priznala postojanje HZ HB kao privremene organizacije.¹⁰⁴ Time su Hrvati u Konjicu dobili ono što su već mjesecima tražili, dok je kod dijela muslimanskog stanovništva navedeno priopćenje smatrano izdajom jer su u priopćenju vidjeli čin pristupanja općine Konjic u sastav HZ HB.¹⁰⁵

Armija BiH i HVO su sami kraj 1992. na području Konjica dočekale u zategnutim odnosima s tim da je svaki budući incident mogao izazvati otvoreni sukob.¹⁰⁶

3. 4. Kratki pregled najvažnijih zbivanja na području općine Jablanica uz hrvatsko – muslimanske odnose do početka 1993. godine

Rezultati prvih višestranačkih izbora 18. studenog 1990. u općini Jablanica su bili odraz izrazite većine muslimanskog stanovništva te je u skladu s tim SDA nadmoćno pobijedila.¹⁰⁷ Tako je SDA osvojila 15 zastupničkih mjesta u SO Jablanica, dok je HDZ BiH osvojio 7 mjesta, a ostalih 13 mjesta je pripalo političkim strankama naklonjenim tadašnjim

¹⁰⁰ *Isto*, 221-222.

¹⁰¹ *Isto*, 222.

¹⁰² *Isto*, 222.

¹⁰³ *Isto*, 222.

¹⁰⁴ *Isto*, 228.

¹⁰⁵ *Isto*, 229.

¹⁰⁶ *Isto*, 233.

¹⁰⁷ *Isto*, 120.

komunističkim vlastima.¹⁰⁸ SO Jablanica je formirana od većinske nacionalne koalicije SDA i HDZ BiH.¹⁰⁹

Početak značajnijih političkih i vojnih zbivanja na području Jablanice je korespondirao s eskalacijom rata u BiH u travnju 1992. godine.¹¹⁰ Tijekom travnja 1992. dolazi do početka djelovanja Štaba TO-a Jablanice.¹¹¹ Pored TO-a, na području Jablanice je još djelovao HVO koji je ranije prepoznao ratnu prijetnju i započeo s organiziranjem zbog čega je iako malobrojniji, bio opremljeniji od TO-a Jablanice.¹¹² Tako su pripadnici HVO-a i TO-a krajem travnja i početkom svibnja 1992. zajednički držali linije obrane prema JNA, odnosno VRS-u.¹¹³ Pored navedenog, u Jablanicu su počele pristizati prve muslimanske izbjeglice čiji je broj s vremenom rapidno rastao zbog čega je ionako apsolutna muslimanska većina postala još izraženijom.¹¹⁴

Međutim, u svibnju 1992. se pojavljuju i prvi potencijalni problemi u odnosima dviju strana jer su postrojbe HVO-a u Jablanici proglašene sastavnim dijelom jedinstvenog sustava obrane pod zapovjedništvom Štaba TO-a Jablanice, dok je s druge strane Glavni stožer HVO-a izdao zapovijed prema kojoj su vojne jedinice na području HZ HB trebale prihvatiti jedinstveno zapovjedništvo GS HVO-a.¹¹⁵

Navedeno neslaganje po pitanju nadređenosti je dovelo do pogoršanja odnosa na koje je dodatno nepovoljno utjecala naredba Glavnog štaba (GŠ) Armije BiH temeljem koje je komandant TO-a Jablanice Zijad Salihamidžić 12. srpnja 1992. tražio prihvaćanje formiranja zajedničkog stožera na području jablanice koji će isključivo provoditi naredbe Armije BiH što su predstavnici HVO-a Jablanice odbili.¹¹⁶ Dodatno zaoštavanje odnosa je uslijedilo 8. kolovoza 1992. kada je došlo do oružanog incidenta kod mosta u Aleksinu Hanu koji je rezultirao pogibijom dvojice pripadnika Vojne policije Armije BiH i zarobljavanjem nekolicine pripadnika Vojne policije Armije BiH i civilne policije SJB Jablanice od strane HVO-a.¹¹⁷

Na odnose Armije BiH i HVO-a na području Jablanice u drugoj polovini listopada 1992. je utjecao sukob dviju strana na području središnje Bosne te Prozora.¹¹⁸ Povodom vijesti

¹⁰⁸ *Isto*, 120.

¹⁰⁹ *Isto*, 120.

¹¹⁰ *Isto*, 121.

¹¹¹ *Isto*, 127.

¹¹² *Isto*, 127-128.

¹¹³ *Isto*, 129.

¹¹⁴ *Isto*, 122., 138.

¹¹⁵ *Isto*, 129.

¹¹⁶ *Isto*, 130-131.

¹¹⁷ *Isto*, 131.

¹¹⁸ *Isto*, 155.

o sukobu na području Novog Travnika, pripadnici HVO-a iz Posušja su na nadzornom punktu Blidinje 18. i 19. listopada 1992. zaustavili vozila Muslimana iz Jablanice te im nisu dopustili prolazak zbog čega su snage Armije BiH u Jablanici 21. listopada 1992. bile u stanju pune borbene spremnosti.¹¹⁹ Idućeg dana Armija BiH je dala ultimatum HVO-u da će okružiti hrvatsko stanovništvo u Jablanici ako vozilima ne bude omogućen prolazak nadzornog punkta Blidinje.¹²⁰

Tijekom prosinca 1992. na području Jablanice došlo je do niza incidenata.¹²¹ Na prostorije Stožera HVO-a u Jablanici je 18. prosinca 1992. bačena bomba, dok je u noći s 19. na 20. prosinca 1992. u izbjegličkom naselju eksplozivnom napravom uništen jedan od montažnih objekata napravljenih za izbjeglice.¹²² Novi incident se dogodio u noći s 21. na 22. prosinca 1992. kada je bačena bomba na katoličku crkvu u Jablanici.¹²³

S obzirom na niz incidenata koji se dogodio, Armija BiH i HVO na području Jablanice su dočekali kraj 1992. u narušenim odnosima koji su mogli u bilo kojem trenutku prerasti u sukob.¹²⁴

¹¹⁹ *Isto*, 155-156,158.

¹²⁰ *Isto*, 158.

¹²¹ *Isto*, 163.

¹²² *Isto*, 164; MARIJAN, *Rat Hrvata i Muslimana u Bosni i Hercegovini od 1992. do 1994.*, 253.

¹²³ BELJO, „Politički i vojni odnosi na području sjeverne Hercegovine od 1992. do 1994. godine“, 164-165; MARIJAN, *Rat Hrvata i Muslimana u Bosni i Hercegovini od 1992. do 1994.*, 253.

¹²⁴ BELJO, „Politički i vojni odnosi na području sjeverne Hercegovine od 1992. do 1994. godine“, 166.

4. SUKOBI HVO-A I ARMIJE BIH U SREDIŠNJOJ BOSNI POČETKOM 1993. KAO NAGOVJEŠTAJ HRVATSKO – MUSLIMANSKOG RATA

Još tijekom 1992. pored incidenata dolazilo je do otvorenih oružanih sukoba HVO-a i Armije BiH na određenim područjima poput središnje Bosne i Prozora. Osim toga, Armija BiH je krajem 1992. na područjima središnje Bosne i sjeverne Hercegovine bila brojčano ojačana nakon priljeva vojno sposobnih muslimanskih izbjeglica koji su zatim naoružani, organizirani te spremni za djelovanje.¹²⁵ Uslijedilo je ubacivanje manjih skupina pripadnika Armije BiH, naoružanih izbjeglica i mudžahedina¹²⁶ u ključna sela, dok je sve veći broj borbenih brigada Armije BiH postavljen na ključne točke u srednjoj Bosni duž dolina Lašve, Kozice i Lepenice čime su bile usmjerene prema HVO-u, a ne prema VRS-u.¹²⁷

4. 1. Vance – Owenov mirovni plan

Početak 1993. obilježio je nastavak pregovora o unutarnjem uređenju BiH.¹²⁸ Rezultat tih pregovora bio je predstavljen 2. siječnja 1993. prijedlogom mirovnog plana kojeg su izradili međunarodni predstavnici Cyrus Vance i lord David Owen, a koji je između ostalog predviđao decentraliziranu BiH unutar svojih međunarodnih granica s unutarnjom podjelom na deset autonomnih provincija po etničkom principu i Sarajevom koje je trebalo imati poseban status.¹²⁹ Upravo je pitanje autonomnih provincija, tj. raspodjele teritorija bilo jednim od glavnih problema navedenog mirovnog plana jer su muslimanski predstavnici bili nezadovoljni postotkom teritorija kojeg su trebali dobiti.¹³⁰ Naspram toga, hrvatski predstavnici su bili izrazito zadovoljni Vance – Owenovim mirovnim planom koji im je predviđao preko 20% teritorija BiH, međutim on je u sebi sadržavao i potencijalno veliki problem, odnosno kako je to protumačio član Predsjedništva RBiH Franjo Boras: „... Hrvati su dobili „upakiranog vruga“ – provinciju u srednjoj Bosni sa sjedištem u Travniku, s mješovitim hrvatsko – muslimanskim

¹²⁵ SHRADER, *Muslimansko – hrvatski građanski rat u srednjoj Bosni*, 119; BORAS, *Bosansko – hercegovački kaos 1990. – 1996.*, 216.

¹²⁶ Mudžahedini – borci za vjeru, sveti ratnici; strani islamski dragovoljci koji se od ljeta 1992. bore u BiH, a koji su odigrali značajnu ulogu u izazivanju rata s Hrvatima i zločinima nad njima. Vidi u: MARIJAN et al., *Domovinski rat i zločini nad Hrvatima u Bosni i Hercegovini, 1991. – 1995.*, knj. 1., 119; *Hrvatska enciklopedija s. v. „Mudžahedin“*. [<https://enciklopedija.hr/natuknica.aspx?ID=42287>], 10. studenog 2022.

¹²⁷ SHRADER, *Muslimansko – hrvatski građanski rat u srednjoj Bosni*, 119.

¹²⁸ LUČIĆ, *Od vila ilirskih do Bijeloga puta*, 247.

¹²⁹ *Isto*, 247; TUĐMAN, *Istina o Bosni i Hercegovini – Dokumenti 1991. – 1995.*, 311; BORAS, *Bosansko – hercegovački kaos 1990. – 1996.*, 216; MARIJAN, *Rat Hrvata i Muslimana u Bosni i Hercegovini od 1992. do 1994.*, 209.

¹³⁰ LUČIĆ, *Od vila ilirskih do Bijeloga puta*, 247-248.

stanovništvom, što Boban nije odmah prepoznao.“¹³¹ Tako je Vance – Owenov mirovni plan suprotno od svoje prvotne svrhe postao značajan faktor u stvaranju novih napetosti u ionako već narušenim hrvatsko – muslimanskim odnosima.

4. 2. Sukob Armije BiH i HVO-a u Gornjem Vakufu

U općini Gornji Vakuf je od 8. siječnja 1993. uslijedio niz incidenata između Armije BiH i HVO-a koji su se ubrzo pretvorili u otvoreni sukob.¹³² Poprište novog sukoba Armije BiH i HVO-a nije bilo slučajno, naime, područje Gornjeg Vakufa je bilo od iznimnog strateškog značaja za HVO i hrvatsko stanovništvo u središnjoj Bosni jer im je ovisno o ishodu sukoba prijetilo prometno odsijecanje od Hercegovine čime bi se našli u vrlo teškoj situaciji.¹³³ Borbe na području Gornjeg Vakufa su se vodile od 11. siječnja 1993. te su uz povremene prekide potrajale do 25. siječnja 1993. kada su uspjesi HVO-a na terenu ponukali Armiju BiH na sklapanje primirja.¹³⁴ Time je HVO u Gornjem Vakufu uspješno zaustavio napad Armije BiH i spriječio prometno odsijecanje središnje Bosne.

Za vrijeme borbi u Gornjem Vakufu, HVO HZ HB na sjednici održanoj 15. siječnja 1993. donosi odluku o podređivanju postrojbi Armije BiH zapovjedništvu GS HVO-a na područjima koja su na temelju Vance – Owenovog mirovnog plana trebala pripasti hrvatskim provincijama.¹³⁵ Shodno tome, postrojbe HVO-a koje su se nalazile na području muslimanskih provincija su trebale biti podređene zapovjedništvu GŠ Armije BiH.¹³⁶ Nedugo zatim, ministar obrane R BiH Božo Rajić 16. siječnja 1993. izdaje zapovijed sličnog sadržaja čija je prva točka nalagala da se u skladu sa Ženevskim dogovorom postrojbe HVO u muslimanskim provincijama 1, 5 i 9 podrede GŠ Armije BiH.¹³⁷ Druga točka propisivala je da se postrojbe Armije BiH u hrvatskim provincijama 3, 8 i 10 podrede GS HVO-a.¹³⁸ Međutim, muslimansko vodstvo odbilo je odluku o međusobnom podređivanju snaga pa 19. siječnja 1993. Alija

¹³¹ BORAS, *Bosansko – hercegovački kaos 1990. – 1996.*, 216.

¹³² SHRADER, *Muslimansko – hrvatski građanski rat u srednjoj Bosni*, 121; LUČIĆ, *Od vila ilirskih do Bijeloga puta*, 249.

¹³³ SHRADER, *Muslimansko – hrvatski građanski rat u srednjoj Bosni*, 121; LUČIĆ, *Od vila ilirskih do Bijeloga puta*, 248; MARIJAN et al., *Domovinski rat i zločini nad Hrvatima u Bosni i Hercegovini, 1991. – 1995.*, knj. 1., 296.

¹³⁴ MARIJAN et al., *Domovinski rat i zločini nad Hrvatima u Bosni i Hercegovini, 1991. – 1995.*, knj. 1., 297-299.

¹³⁵ LUČIĆ, *Od vila ilirskih do Bijeloga puta*, 249., MARIJAN, *Rat Hrvata i Muslimana u Bosni i Hercegovini od 1992. do 1994.*, 210.

¹³⁶ LUČIĆ, *Od vila ilirskih do Bijeloga puta*, 249.

¹³⁷ *Isto*, 249; TUĐMAN, *Istina o Bosni i Hercegovini – Dokumenti 1991. – 1995.*, 317; MARIJAN, *Rat Hrvata i Muslimana u Bosni i Hercegovini od 1992. do 1994.*, 211.

¹³⁸ LUČIĆ, *Od vila ilirskih do Bijeloga puta*, 249; TUĐMAN, *Istina o Bosni i Hercegovini – Dokumenti 1991. – 1995.*, 317; MARIJAN, *Rat Hrvata i Muslimana u Bosni i Hercegovini od 1992. do 1994.*, 211.

Izetbegović donosi novu odluku kojom zapovijed ministra Rajića proglašava nevažećom.¹³⁹ Stoga HVO HZ HB 20. siječnja 1993. donosi odluku kojom se odustaje od provedbe ranije odluke o podređivanju do okončanja mirovnih pregovora u Ženevi, a dan kasnije ministar obrane Rajić izdaje novu zapovijed kojom produljuje rok svoje prethodne zapovijedi o podređivanju snaga do trenutka završetka mirovnih pregovora u Ženevi.¹⁴⁰

Unatoč tome, zapovijed o podređivanju je s muslimanske strane okarakterizirana kao povod za hrvatsko – muslimanski rat.¹⁴¹ Pritom je zanemarena činjenica da je u navedenoj zapovijedi postrojbama HVO-a u određenim provincijama naloženo podređivanje Armiji BiH, dok navodna odgovornost HVO-a za sukobe u Gornjem Vakufu ne odgovara kronološkom slijedu događaja jer su sukobi počeli prije nego što je izdana zapovijed o međusobnom podređivanju.¹⁴²

4. 3. Sukob HVO-a i Armije BiH u Lašvanskoj dolini

U drugoj polovini siječnja 1993. sukob se iz Gornjeg Vakufa proširio u Lašvansku dolinu.¹⁴³ U noći s 18. na 19. siječnja 1993. Armija BiH je zaposjela unaprijed pripremljene rovove i zemunice na brdskom području sjeverno od Busovače nakon čega je u selu Kaćuni uspostavila nadzorni punkt čime je prekinuta prometna komunikacija između Busovače i Kiseljaka.¹⁴⁴ Punkt je zatim nakratko bio uklonjen, ali je 24. siječnja 1993. ponovno postavljen nakon čega je došlo do napada pripadnika Armije BiH na vozilo Vojne policije HVO-a pri čemu je ubijen jedan od zapovjednika Vojne policije.¹⁴⁵ Uslijedio je otvoreni sukob u kojem je nakon višednevnih borbi Armija BiH uspjela u svojem naumu odsijecanja Kiseljaka od Busovače što je za posljedicu imalo nastanak hrvatskih enklava u središnjoj Bosni.¹⁴⁶ Uz to, u selu Dusina je 26. siječnja 1993. počinjen prvi u nizu ratnih zločina Armije BiH nad hrvatskim

¹³⁹ MARIJAN, *Rat Hrvata i Muslimana u Bosni i Hercegovini od 1992. do 1994.*, 211; LUČIĆ, *Od vila ilirskih do Bijeloga puta*, 249; TUĐMAN, *Istina o Bosni i Hercegovini – Dokumenti 1991. – 1995.*, 320-321.

¹⁴⁰ MARIJAN, *Rat Hrvata i Muslimana u Bosni i Hercegovini od 1992. do 1994.*, 211; LUČIĆ, *Od vila ilirskih do Bijeloga puta*, 250.

¹⁴¹ MARIJAN, *Rat Hrvata i Muslimana u Bosni i Hercegovini od 1992. do 1994.*, 211; LUČIĆ, *Od vila ilirskih do Bijeloga puta*, 250.

¹⁴² MARIJAN, *Rat Hrvata i Muslimana u Bosni i Hercegovini od 1992. do 1994.*, 211; LUČIĆ, *Od vila ilirskih do Bijeloga puta*, 250.

¹⁴³ MARIJAN et al., *Domovinski rat i zločini nad Hrvatima u Bosni i Hercegovini, 1991. – 1995.*, knj. 1., 299; MARIJAN, *Rat Hrvata i Muslimana u Bosni i Hercegovini od 1991. do 1994.*, 210; LUČIĆ, *Od vila ilirskih do Bijeloga puta*, 250.

¹⁴⁴ SHRADER, *Muslimansko – hrvatski građanski rat u srednjoj Bosni*, 122-123; MARIJAN et al., *Domovinski rat i zločini nad Hrvatima u Bosni i Hercegovini, 1991. – 1995.*, knj. 1., 299; LUČIĆ, *Od vila ilirskih do Bijeloga puta*, 250-251.

¹⁴⁵ LUČIĆ, *Od vila ilirskih do Bijeloga puta*, 251; MARIJAN et al., *Domovinski rat i zločini nad Hrvatima u Bosni i Hercegovini, 1991. – 1995.*, knj. 1., 299-300.

¹⁴⁶ MARIJAN, *Rat Hrvata i Muslimana u Bosni i Hercegovini od 1992. do 1994.*, 210.

stanovništvom tijekom sukoba s HVO-m.¹⁴⁷ Sukob je obustavljen uz pomoć UNPROFOR-a¹⁴⁸ te je potpisan sporazum o prekidu vatre kojim je 2. veljače 1993. dogovoreno da se vanjske snage, uglavnom Armije BiH, povuku s područja općina Busovača i Kiseljak.¹⁴⁹

Sukobi u Lašvanskoj dolini i Gornjem Vakufu tijekom siječnja 1993. od strane američkog vojnog povjesničara Charlesa R. Shradera su okarakterizirani kao probni napad u sklopu strategijske ofenzive Armije BiH protiv HVO-a u središnjoj Bosni planirane još u drugoj polovini 1992. godine.¹⁵⁰ U tom kontekstu je znakovit odgovor komandanta 3. korpusa Armije BiH Envera Hadžihasanovića na dopis čelnika Armije BiH u Bugojnu u kojem ih 20. siječnja 1993. između ostalog upozorava: „... Za sukob u svim gradovima HZ Herceg Bosne je preuranjeno, mada je i ta opcija predviđena.“¹⁵¹ Poslije žestokih sukoba u siječnju, tijekom veljače 1993. uslijedilo je relativno mirnije razdoblje što će se pokazati kao zatišje pred buru uoči ožujka i travnja 1993. kada će napadima Armije BiH na HVO u sjevernoj Hercegovini, a zatim i u središnjoj Bosni započeti hrvatsko – muslimanski rat.

¹⁴⁷ Isto, 210.

¹⁴⁸ UNPROFOR – akronim od engl. United Nations Protection Force, zaštitne snage Ujedinjenih Naroda. Vidi u: MARIJAN et al., *Domovinski rat i zločini nad Hrvatima u Bosni i Hercegovini, 1991. – 1995.*, knj. 1., 63; *Hrvatska enciklopedija* s. v. „UNPROFOR“. [<https://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?ID=63242>], 10. studenog 2022.

¹⁴⁹ SHRADER, *Muslimansko – hrvatski građanski rat u srednjoj Bosni*, 128; MARIJAN et al., *Domovinski rat i zločini nad Hrvatima u Bosni i Hercegovini, 1991. – 1995.*, knj. 1., 300.

¹⁵⁰ SHRADER, *Muslimansko – hrvatski građanski rat u srednjoj Bosni*, 115-117, 119-120.

¹⁵¹ MARIJAN et al., *Domovinski rat i zločini nad Hrvatima u Bosni i Hercegovini, 1991. – 1995.*, knj. 1., 302; TUĐMAN, *Druga strana rubikona – Politička strategija Alije Izetbegovića*, 188-189; LUČIĆ, *Od vila ilirskih do Bijeloga puta*, 250.

5. STANJE NA PODRUČJU KONJICA I JABLANICE UOČI NAPADA ARMIJE BiH NA HVO

5. 1. Rast napetosti između Armije BiH i HVO-a u siječnju i veljači 1993. godine

Napetosti u sjevernoj Hercegovini između Armije BiH i HVO-a iz 1992. nastavljene su u siječnju 1993. godine. Tako je 14. siječnja 1993. Komanda 4. korpusa Armije BiH stavila u punu bojnu pripravnost svoje snage u Konjicu i Jablanici uz opravdanje kako se radi o prevenciji mogućeg zauzimanja gradova od strane HVO-a.¹⁵² S obzirom na to da je Armija BiH na tom području bila bročano nadmoćnija, teško je za povjerovati da je HVO planirao bilo kakve akcije te vrste.¹⁵³ Povodom zapovijedi GS HVO-a o međusobnom podređivanju snaga od 15. siječnja 1993., komandant 4. korpusa Arif Pašalić je izdao naredbu jedinicama 4. korpusa u kojoj je zapovijedio neprihvatanje odluke HVO-a.¹⁵⁴ Uz to je naredio nastavak suradnje s HVO-m, ali uz napomenu da jedinice Armije BiH budu spremne odgovoriti u slučaju narušavanja odnosa i sukoba s HVO-m.¹⁵⁵

Tijekom siječnja 1993. došlo je do jednog unutarnjeg sukoba u Armiji BiH povodom čega je 17. siječnja 1993. načelnik GŠ Armije BiH Sefer Halilović naredio jedinicama Armije BiH u Konjicu i Jablanici da razoružaju skupinu bivšeg komandanta specijalnih jedinica Armije BiH Jusufa Juke Prazine.¹⁵⁶ Zbog toga je Prazina je sa skupinom od oko 150 ljudi 18. siječnja 1993. pristigao u selo Kostajnicu gdje se nalazilo lokalno zapovjedništvo HVO-a, a koje je njegovu skupinu zaštitilo i ukomponiralo u svoj sastav.¹⁵⁷ Takav rasplet unutarnjeg sukoba u Armiji BiH je dodatno poremetio odnose Armije BiH i HVO-a na području Konjica i Jablanice.¹⁵⁸ Naime, tijekom 19. siječnja 1993. došlo je do obostranog zaustavljanja i zarobljavanja pripadnika Armije BiH i HVO-a.¹⁵⁹ Zbog toga je načelnik GS HVO-a Milivoj Petković zatražio od zapovjednika brigade „Herceg Stjepan“ Zdravka Šagolja da se s područja Klisa i Konjica povuku Prazina i njegovi ljudi.¹⁶⁰ Njihovo povlačenje učinjeno je u toku noći s

¹⁵² MARIJAN, *Rat Hrvata i Muslimana u Bosni i Hercegovini od 1992. do 1994.*, 253.

¹⁵³ *Isto*, 253-254; BELJO, „Politički i vojni odnosi na području sjeverne Hercegovine od 1992. do 1994. godine“, 242.

¹⁵⁴ *Isto*, 244.

¹⁵⁵ *Isto*, 244.

¹⁵⁶ *Isto*, 245.

¹⁵⁷ *Isto*, 246-247; MARIJAN, *Rat Hrvata i Muslimana u Bosni i Hercegovini od 1992. do 1994.*, 254.

¹⁵⁸ BELJO, „Politički i vojni odnosi na području sjeverne Hercegovine od 1992. do 1994. godine“, 247.

¹⁵⁹ *Isto*, 248.

¹⁶⁰ *Isto*, 249.

20. na 21. siječnja 1993. godine kada su se Prazina i njegovi ljudi povukli na područje Prozora.¹⁶¹

Krajem siječnja 1993. donesena je iznimno važna naredba od strane načelnika GŠ Armije BiH Sefera Halilovića koja je imala praktične refleksije na području Konjica i Jablanice.¹⁶² Naime, 28. siječnja 1993. Halilović je izdao naredbu komandantu 4. korpusa Arifu Pašaliću u kojoj ga upozorava: „dio kadrova iz Armije RBiH, Ministarstva unutrašnjih poslova (MUP) i vlasti koji se u potpunosti stavio u službu ostvarivanja velikohrvatske politike kroz potpuno sprovođenje zadataka koje dobijaju od rukovodilaca HZ HB, što direktno utiče na razbijanje našeg fronta borbe za cjelovitu i demokratsku BiH, a posredno i neposredno zbunjuje jedan dio naših pripadnika i dovodi ih u zabludu“.¹⁶³ Tako je područje Konjica i Jablanice zahvatila Izetbegovićeva politika obračuna s Muslimanima iz vlastitih redova koji su imali tendenciju nastavka suradnje s HVO-m i HZ HB u zajedničkoj obrani protiv srpskih snaga.¹⁶⁴ Između ostalog, stvorena je podloga za smjenu legalno izabranog predsjednika Ratnog predsjedništva SO Konjic dr. Rasmira Hadžihusejnovića i postavljanje nove osobe nesklone suradnji s HVO-m i HZ HB.¹⁶⁵

Početak veljače 1993. odnose Hrvata i Muslimana dodatno je opteretilo pitanje statusa zajedničke ratne bolnice u Konjicu, inače opremljene od hrvatske strane, a u kojoj je došlo do negodovanja određenog broja muslimanskih liječnika koji nisu htjeli prihvatiti „podređenost HZ HB“.¹⁶⁶ U krugu ratne bolnice je zatim došlo do provokacija Armije BiH i skidanja zastave hrvatskog naroda.¹⁶⁷ Uslijedila je odluka komandanta 4. korpusa Armije BiH Arifa Pašalića kojom je izvan snage stavio dogovor oko zajedničke ratne bolnice u Konjicu zbog čega su odnosi dviju strana još više produbljeni.¹⁶⁸

U međuvremenu je 5. i 6. veljače 1993. došlo do incidenta kad su pripadnici Armije BiH prijetnjom oružjem prekinuli radove hrvatske strane na trasi Fojnica - Prozor na južnim padinama Zec planine.¹⁶⁹ Prekid radova od strane brigade „Neretvica“ Armije BiH je bio posljedica naredbe načelnika GŠ Armije BiH Sefera Halilovića o zabrani gradnje ceste što je

¹⁶¹ Isto, 249.

¹⁶² TUĐMAN, *Druga strana rubikona – Politička strategija Alije Izetbegovića*, 140.

¹⁶³ Isto, 140.

¹⁶⁴ Isto, 140-141.

¹⁶⁵ Isto, 140-141.

¹⁶⁶ BELJO, „Politički i vojni odnosi na području sjeverne Hercegovine od 1992. do 1994. godine“, 252.

¹⁶⁷ RBiH, HZ HB, HVO, Općina Konjic, Konjic, Situacija oko ratne bolnice, br. 01-248/93 od 5. 2. 1993. U potpisu Ivan Azinović

¹⁶⁸ BELJO, „Politički i vojni odnosi na području sjeverne Hercegovine od 1992. do 1994. godine“, 252-253.

¹⁶⁹ RBiH, HZ HB, HVO, OZ SzH, Tomislavgrad, Redovno izvješće, str. pov. br. 02/2-485 od 6. 2. 1993; HZ HB, HVO, Brigada „Herceg Stjepan“ Konjic, Izvješće, str. pov. bez broja (br. na dokumentu; 350) od 5. 2. 1993.

tijekom pregovora s HVO-m oko smirivanja situacije potvrdio komandant brigade „Neretvica“ Hasan Hakalović.¹⁷⁰ HVO je na pregovorima uspio dogovoriti oslobađanje zarobljenih radnika, ali je Armija BiH i dalje držala pod blokadom gradnju ceste kao i tri hrvatska sela Plavuzi, Crni Vrh i Požetva.¹⁷¹

Navedeno zaoštavanje odnosa na području Klisa utjecalo je na područje općine Jablanica gdje je dolazilo do obostranih optužbi za dizanje tenzija u vidu blokiranja prometnica i izgradnje rovova.¹⁷² U skladu s tim, snage Armije BiH su dobrim dijelom bile okrenute prema HVO-u što je potvrdio izvještaj Komande brigade „Neretve“ Armije BiH od 8. veljače 1993. za Komandu 4. korpusa u kojem se HVO spominje u kontekstu „potencijalnog agresora“ zbog čega pripadnici brigade „Neretva“ drže položaje prema HVO-u.¹⁷³ Osim toga, komandant 4. korpusa Armije BiH Arif Pašalić 12. veljače 1993. je obavijestio Štab vrhovne komande oružanih snaga BiH (ŠVK OS BiH), što je bio zvučniji naziv za GŠ Armije BiH, kako je 40% snaga 4. korpusa okrenuto prema HVO-u.¹⁷⁴

U međuvremenu je na području općine Konjic došlo do novih napetosti povodom skidanja s vozila registarskih oznaka HZ HB.¹⁷⁵ Na to se još nadovezalo odbijanje prijedloga hrvatske strane za povratkom na rad hrvatskih policajaca od strane načelnika SJB Konjic Jasmina Guske.¹⁷⁶ Naime, Guska je 16. veljače 1993. negativno odgovorio na prijedlog hrvatske strane ocijenivši ga pritiskom, odnosno „provođenjem politike HVO u SJB Konjic“ te da mu je neprihvatljivo „da radnici MUP-a pored rješenja o zasnivanju radnog odnosa u Ministarstvu unutrašnjih poslova RBiH i službenih legitimacija SJB Konjic imaju i druga rješenja i legitimacije o pripadnosti drugoj službi“.¹⁷⁷ Negativan odgovor Guske je vjerojatno bio u svezi s diskreditiranjem lokalnog muslimanskog vodstva u Konjicu kao prohrvatskog.¹⁷⁸ Takvo ponašanje bilo je u skladu sa zapovijedi načelnika GŠ Armije BiH Sefera Halilovića s kraja siječnja 1993. zbog koje se načelnik SJB Konjic kao i ostatak lokalnog muslimanskog

¹⁷⁰ BELJO, „Politički i vojni odnosi na području sjeverne Hercegovine od 1992. do 1994. godine, 255.

¹⁷¹ *Isto*, 255.

¹⁷² *Isto*, 256.; MARIJAN, *Rat Hrvata i Muslimana u Bosni i Hercegovini od 1992. do 1994.*, 255.

¹⁷³ HMDCDR, Armija BiH, 4. korpus, Mostar: RBiH, Armija RBiH, Komanda brigade „Neretva“, Jablanica, Redovni borbeni izvještaj, str. pov. br. 02/73-1-9/93 od 8. 2. 1993. u 17.00.

¹⁷⁴ RBiH, Armija RBiH, Komanda 4. korpusa, Mostar, str. pov. br. 01-1051/93 od 12. 2. 1993; BELJO, „Politički i vojni odnosi na području sjeverne Hercegovine od 1992. do 1994. godine“, 298.

¹⁷⁵ RBiH, HZ HB, HVO, Odjel unutarnjih poslova, str. pov. br. 03-1-1174/93 od 13. 2. 1993. U potpisu Branko Kvesić; RBiH, HZ HB, HVO, Općina Konjic, Konjic, n/r gospodina Rusmira dr. Hadžihuseinovića, br. 01-352/93 od 16. 2. 1993. U potpisu Ivica Azinović

¹⁷⁶ BELJO, „Politički i vojni odnosi na području sjeverne Hercegovine od 1992. do 1994. godine“, 260-261.

¹⁷⁷ RBiH, Opština Konjic, MUP RBiH – SJB Konjic, Odgovor na Vaš dopis, br. 16-8/08-27/93 od 16. 2. 1993. U potpisu Jasmin Guska

¹⁷⁸ BELJO, „Politički i vojni odnosi na području sjeverne Hercegovine od 1992. do 1994. godine“, 261.

vodstva morao dokazati u svojstvu onih koji ne podržavaju provedbu „velikohrvatske politike“.¹⁷⁹

Radi smirivanja situacije zapovjednik Operativne zone HVO-a Jugoistočna Hercegovina (OZ JiH) Miljenko Lasić i komandant 4. korpusa Armije BiH Arif Pašalić su izdali zajedničku zapovijed prema kojoj su obje strane trebale pristupiti „otklanjanju, demontiranju i zatrpavanju svih položaja koji nemaju namjenu obrane od agresora – četnika“.¹⁸⁰ Stoga je na području općine Jablanica 18. veljače 1993. formirana zajednička komisija Armije BiH i HVO-a „sa zadatkom snimanja i evidentiranja iskopanih rovova“ zbog njihovog zatrpavanja.¹⁸¹ Istog dana je organiziran sastanak Pašalića i Lasića s predstavnicima brigade „Neretvica“ Armije BiH i HVO brigade „Herceg Stjepan“ s kojima je dogovoreno da se na području Klisa do 23. veljače 1993. zatrpaju rovovi i bunkereri nakon čega bi zajednička komisija Armije BiH i HVO-a izvršila kontrolu.¹⁸²

Unatoč tome, Armija BiH i HVO su kraj veljače 1993. na području Konjica i Jablanice dočekale u napetim odnosima uz nastavak problema oko registarskih oznaka na vozilima. Opštinski štab odbrane (OpŠO) Konjic žalio se Komandi 4. korpusa Armije BiH da se na punktu Salakovac, koji se nalazi na pravcu Jablanica – Mostar, od strane HVO-a Muslimanima skidaju „konjičke tablice“.¹⁸³ Istog dana je došlo do indikativnog odgovora komandanta 4. korpusa Arifa Pašalića kako je skidanje tablica u Salakovcu od HVO-a „vjerovatno posljedica skidanja tablica HVO na punktovima Armije BiH u Jablanici i Konjicu“.¹⁸⁴ Time je komandant 4. korpusa potvrdio kako je hrvatska strana samo uzvraćala istom mjerom muslimanskoj strani.

5. 2. Uvod u napad Armije BiH na HVO u ožujku 1993. godine

Početak ožujka 1993. u New Yorku je došlo do „potpisivanja neformalnog hrvatsko – muslimanskog sporazuma kojim se pojašnjavaju i utvrđuju međusobni odnosi u prijelaznom razdoblju primjene Vance – Owenova mirovnog plana...“.¹⁸⁵ Sporazum su s muslimanske

¹⁷⁹ *Isto*, 261.

¹⁸⁰ IPD HVO, Mostar, Aktualnosti za pripadnike postrojba HVO, br. 45 od 18. 2. 1993.

¹⁸¹ HMDCDR, Armija BiH, 4. korpus, Mostar: RBiH, Armija RBiH, Komanda brigade „Neretva“ Jablanica, Jablanica, Redovni borbeni izvještaj, str. pov. br. 02/70-1-19/93 od 18. 2. 1993.

¹⁸² HMDCDR, Armija BiH, 4. korpus, Mostar: RBiH, Armija RBiH, Zapovjedništvo 4. korpusa, Mostar, Sticanje uvida u stanje potčinjenih jedinica – Izvještaj komisije za br. „Neretvica“, str. pov. br. 01/1-1236/93 od 20. 2. 1993. U potpisu Sulejman Budaković

¹⁸³ HMDCDR, Armija BiH, 4. korpus, Mostar: RBiH, Armija RBiH, Opštinski štab Konjic, n/r Arifa Pašalića, br. 01-155/93 od 27. 2. 1993.

¹⁸⁴ Komanda 4. korpusa, Armija BiH, Štabu odbrane Konjic, br. 02/1-966-38/93 od 27. 2. 1993.

¹⁸⁵ TUĐMAN, *Istina o Bosni i Hercegovini – Dokumenti 1991. - 1995.*, 332-333; TUĐMAN, LUČIĆ, *Tuđmanov arhiv*, knj. 3., 94-97.

strane potpisali predsjednik Predsjedništva RBiH Alija Izetbegović i ministar vanjskih poslova RBiH Haris Silajdžić, a s hrvatske strane predsjednik HZ HB Mate Boban i premijer RBiH Mile Akmadžić.¹⁸⁶ Međutim, navedeni „dogovor“ muslimanskoj strani je poslužio kao način da se pred svjetskom javnošću prikaže kao kooperativna strana jer se stanje na terenu unatoč sporazumu nije promijenilo, štoviše, došlo je do novih napetosti u odnosima Armije BiH i HVO-a. Naime, Armija BiH je početkom ožujka 1993. nastavila oduzimati registarske oznake HZ HB te je shodno tome došlo do incidenta na punktu kod Aleksina Hana 4. ožujka 1993. kada Vojna policija Armije BiH nije dopustila prolazak vozilu HVO-a koje je dostavljalo poštu iz Mostara u zapovjedništvo brigade „Herceg Stjepan“.¹⁸⁷ Nekoliko dana kasnije, u izvještaju Vojne policije Armije BiH Konjic od 9. ožujka 1993. navodi se slučaj novog incidenta dviju strana na području Konjica.¹⁸⁸ Prema navedenom izvještaju, pripadnici Vojne policije Armije BiH su iz Konjica odvodili „jedan broj lica za razmjenu“, vjerojatno se misli na srpske zarobljenike iz Konjica, prilikom čega su na neimenovanom punktu „naišli na otpor pripadnika HVO-a“ kojeg su riješili „demonstracijom sile“ čime su „konvoj uspješno ispratili iz zone naše odgovornosti“.¹⁸⁹

U tim okolnostima načelnik SJB Konjic Jasmin Guska 13. ožujka 1993. izdaje naredbu da se u selo Buturović Polje u lokalnu Policijsku postaju useli rezervna policija MUP-a RBiH nauštrb dugogodišnjih pripadnika policije hrvatske nacionalnosti.¹⁹⁰ Takva naredba izazvala je reakciju lokalnog hrvatskog stanovništva koje je zaprijetilo da će ih „otjerati oružjem“.¹⁹¹ Guska je istoga dana izdao priopćenje za javnost u kojem se dotaknuo pitanja registarskih oznaka u kojima je upozorio hrvatsku stranu da će ukoliko nastavi korištenje HZ HB tablica da će biti odgovorna „za sve događaje pa i moguće incidente koji će proizići nasilnim rušenjem državnosti Republike Bosne i Hercegovine, na čijoj zaštiti Ministarstvo

¹⁸⁶ TUĐMAN, *Istina o Bosni i Hercegovini – Dokumenti 1991. – 1995.*, 332-333; TUĐMAN, LUČIĆ, *Tuđmanov arhiv*, knj. 3., 94-97.

¹⁸⁷ RBiH, HZ HB, HVO, OZ JiH, Mostar, Prosvjed, up. br. 03-0206/1/1993 od 4. 3. 1993.

¹⁸⁸ HMDCDR, Armija BiH, 4. korpus, Mostar: RBiH, Armija RBiH – 4. korpus, Bataljon Vojne policije, Konjic, Dnevni operativni izvještaj, bez broja (br. primitka u Zapovjedništvo 4. korpusa; 02-1795/93 od 11. 3. 1993.) od 9. 3. 1993.

¹⁸⁹ *Isto.*

¹⁹⁰ RBiH, HZ HB, HVO, Odjel unutarnjih poslova, Ured nacionalne sigurnosti, Mostar, n/r gosp. Bruni Stojiću, br. 03-1-1525/93 od 15. 3. 1993. U potpisu Branko Kvesić; RBiH, HZ HB, HVO Konjic, Konjic, Priopćenje za javnost, br. 01-620/93 od 15. 3. 1993. U potpisu Marin Zadrić

¹⁹¹ RBiH, HZ HB, HVO, Odjel unutarnjih poslova, Ured nacionalne sigurnosti, Mostar, n/r gosp. Bruni Stojiću, br. 03-1-1525/93 od 15. 3. 1993. U potpisu Branko Kvesić; RBiH, HZ HB, HVO Konjic, Konjic, Priopćenje za javnost, br. 01-620/93 od 15. 3. 1993. U potpisu Marin Zadrić

unutrašnjih poslova, pa tako i Stanica javne bezbjednosti Konjic moraju i dalje da rade“.¹⁹² HVO Konjic je dva dana kasnije odgovara priopćenjem u kojem je naveo kako posjeduje pisanu suglasnost predsjednika Ratnog predsjedništva SO Konjic o dopuštenju korištenja „registarske tablice sa povijesnim hrvatskim grbom na ona vozila čiji to vlasnici žele“ uz naglasak da će „HVO Konjic i Hrvati u Konjicu“ poštovati odluku nadležnih organa o registarskim oznakama nakon „političkog dogovora o ustrojstvu države“, ali da to tada „neće nositi tablice sa omraženom petokrakom koja je izvršila neviđeni genocid nad hrvatskim i muslimanskim narodom“.¹⁹³

Na sjednici predsjedništva R BiH 13. ožujka 1993. je u skladu s optužbama iz zapovijedi načelnika GŠ Armije BiH Sefera Halilovića s kraja siječnja 1993 odlučeno da se smijene legalno izabrani predsjednici ratnih predsjedništava Jablanice i Konjica Nijaz Ivković i dr. Rusmir Hadžihusejnović.¹⁹⁴ Umjesto njih je na mjesto svojevrsnog kolektivnog predsjednika Ratnih predsjedništava Konjic i Jablanica imenovan dr. Safet Ćibo.¹⁹⁵ Imenovanjem Ćibe na rukovodeće mjesto u Konjicu i Jablanici, muslimansko vodstvo u Sarajevu išlo je u smjeru oružanog rješavanja obračuna s Hrvatima na tom području.¹⁹⁶ U skladu s time, Ćibo je 20. ožujka 1993. odlukom načelnika GŠ Armije BiH Sefera Halilovića raspoređen u 4. korpus Armije BiH na neimenovanu ratnu dužnost po privremenoj ratnoj formaciji.¹⁹⁷

O mogućim vojnim pripremama Armije BiH hrvatska strana je imala određene nepotvrđene informacije. Tako je primjerice u izvještaju Vojno obavještajne službe (VOS) OZ JiH od 15. ožujka 1993. istaknuto kako „postoji procjena da se za Bajram priprema oružano suprostavljanje ustrojstvu HZ HB“.¹⁹⁸ Procjenu HVO-a narednih dana je sve više potvrđivalo stanje na području općine Konjic gdje su uslijedili novi incidenti, pa je tako 18. ožujka 1993. u selu Kostajnica došlo do provokacije pripadnika Vojne policije HVO-a nakon čega je

¹⁹² R BiH, Opština Konjic, MUP R BiH – SJB Konjic, Konjic, Saopštenje za javnost, br. 16-8/08-57/93 od 13. 3. 1993. U potpisu Jasmin Guska; MARIJAN, *Rat Hrvata i Muslimana u Bosni i Hercegovini od 1992. do 1994.*, 255.

¹⁹³ R BiH, HZ HB, HVO Konjic, Konjic, Priopćenje za javnost, br. 01-620/93 od 15. 3. 1993. U potpisu Marin Zadrić

¹⁹⁴ BELJO, „Politički i vojni odnosi na području sjeverne Hercegovine od 1992. do 1994. godine“, 269; MARIJAN, *Rat Hrvata i Muslimana u Bosni i Hercegovini od 1992. do 1994.*, 256; TUĐMAN, *Druga strana rubikona – Politička strategija Alije Izetbegovića*, 141.

¹⁹⁵ BELJO, „Politički i vojni odnosi na području sjeverne Hercegovine od 1992. do 1994. godine“, 269; MARIJAN, *Rat Hrvata i Muslimana u Bosni i Hercegovini od 1992. do 1994.*, 256; TUĐMAN, *Druga strana rubikona – Politička strategija Alije Izetbegovića*, 141.

¹⁹⁶ MARIJAN, *Rat Hrvata i Muslimana u Bosni i Hercegovini od 1992. do 1994.*, 257.

¹⁹⁷ Isto, 256; TUĐMAN, *Druga strana rubikona – Politička strategija Alije Izetbegovića*, 141.

¹⁹⁸ VOS OZ JiH, Mostar, Vanredno izvješće, str. pov. dj. br. 01-1964/93 od 15. 3. 1993. U potpisu Zdravko Mikulić

uslijedio fizički obračun s pripadnicima Armije BiH, dok je dan kasnije također u Kostajnici, iz vozila Armije BiH bačena bomba na djevojke hrvatske nacionalnosti prilikom čega je jedna djevojka teško ranjena.¹⁹⁹

Odnosi dviju strana su se dodatno zakomplicirali 19. ožujka 1993. kada su pripadnici brigade „Neretvica“ Armije BiH okružili selo Homatlije na graničnom području općine Konjic s općinom Prozor.²⁰⁰ Homatlije su napadnute dan nakon početka sukoba Armije BiH i HVO-a u Uzdolu u općini Prozor.²⁰¹ Napad na Homatlije od strane Armije BiH je pravdan pritvaranjem šest Muslimana iz Donjih Kranjčića od strane HVO brigade „Rama“ koja ih je pritvorila jer su izbjegli obvezu sudjelovanja u smjeni prema položajima koje je navedena brigada držala prema VRS-u.²⁰² HVO je zarobljavanje tih šest Muslimana promatrao kao pritvaranje vlastitih pripadnika jer se radilo o Muslimanima koji su bili u sastavu brigade „Rama“ prije nego su izbjegli u Armiju BiH, a koja je to pak shvatila kao provokaciju s hrvatske strane.²⁰³ Stoga je komandant brigade „Neretvica“ Hasan Hakalović zahtijevao od HVO-a puštanje šest pritvorenih Muslimana, a s obzirom na to da HVO nije pristao, uslijedio je ultimatum malobrojnim pripadnicima HVO-a u Homatlijama da predaju oružje uz prijetnju da će zapaliti dio sela s hrvatskim stanovništvom.²⁰⁴ Shodno tome, dva pripadnika HVO-a su zarobljena i odvedena u Parsoviće, dok se hrvatsko civilno stanovništvo povuklo iz Homatlija.²⁰⁵

Sve navedeno je bilo uvod u otvorene borbe na graničnom području općina Konjic i Prozor koje su započele 22. ožujka 1993., a koje su se vodile između brigade „Neretvica“ i Samostalnog bataljona (SB) „Prozor“ Armije BiH te HVO brigade „Rama“.²⁰⁶ Borbe su se vodile na području od sela Homatlije i Čelinske planine pa do sela Here koje se nalazi u općini Prozor.²⁰⁷ Postrojbe HVO-a s područja općine Konjic nisu bile uključene u ovaj sukob, ali je

¹⁹⁹ RBiH, HZ HB, HVO Konjic, Na ruke Vese Vegara, bez broja (br. primitka u GS HVO; br. teleg. 1584 od 22. 3. 1993. u 15.38) od 22. 3. 1993; MARIJAN, *Rat Hrvata i Muslimana u Bosni i Hercegovini od 1992. do 1994.*, 257.

²⁰⁰ RBiH, HZ HB, OZ SzH, Obavještajna služba, Tomislavgrad, Načelniku VOS GS HVO Mostar, str. pov. br. 04-100/93 od 20. 3. 1993; MARIJAN, *Rat Hrvata i Muslimana u Bosni i Hercegovini od 1992. do 1994.*, 257-258.

²⁰¹ BELJO, „Politički i vojni odnosi na području sjeverne Hercegovine od 1992. do 1994. godine“, 273.

²⁰² *Isto*, 273-274; MARIJAN, *Rat Hrvata i Muslimana u Bosni i Hercegovini od 1992. do 1994.*, 258; RBiH, Komanda 4. korpusa, Mostar, str. pov. dj. br. 02/1-966-77/93 od 22. 3. 1993. u 24.00.

²⁰³ BELJO, „Politički i vojni odnosi na području sjeverne Hercegovine od 1992. do 1994. godine“, 274.

²⁰⁴ *Isto*, 274; MARIJAN, *Rat Hrvata i Muslimana u Bosni i Hercegovini od 1992. do 1994.*, 258; RBiH, Komanda 4. korpusa, Mostar, str. pov. dj. br. 02/1-966-77/93 od 22. 3. 1993. u 24.00.

²⁰⁵ BELJO, „Politički i vojni odnosi na području sjeverne Hercegovine od 1992. do 1994. godine“, 274; MARIJAN, *Rat Hrvata i Muslimana u Bosni i Hercegovini od 1992. do 1994.*, 258; RBiH, Komanda 4. korpusa, Mostar, str. pov. dj. br. 02/1-966-77/93 od 22. 3. 1993. u 24.00.

²⁰⁶ HZ HB, HVO, Brigada „Herceg Stjepan“ Konjic, str. pov. bez broja (br. na dokumentu; 1062) od 22. 3. 1993; BELJO, „Politički i vojni odnosi na području sjeverne Hercegovine od 1992. do 1994. godine“, 277-278.

²⁰⁷ BELJO, „Politički i vojni odnosi na području sjeverne Hercegovine od 1992. do 1994. godine“, 278.

1. bojna „Klis“ brigade „Herceg Stjepan“ povodom navedenih borbi bila u stanju pripravnosti, dok je Armija BiH blokirala prometnice na području Klisa.²⁰⁸ U jeku borbi na graničnom području općina Konjic i Prozor, hrvatska strana je javljala o novim incidentima u samom Konjicu gdje su snage Armije BiH onemogućile dolazak u Radio Konjic istovremeno skidajući hrvatske zastave koje su bile izvješene po gradu.²⁰⁹

Istodobno sa sukobom na graničnom području općina Konjic i Prozor, 1. bojna „Klis“ brigade „Herceg Stjepan“ u selu Obri je zaustavila i zadržala muslimansku skupinu na čelu sa smijenjenim predsjednikom Ratnog predsjedništva Konjic dr. Rusmirom Hadžihusejnovićem i načelnikom SJB Konjic Jasminom Guskom koja se vraćala sa sastanka vojnih i civilnih vlasti u Parsovićima.²¹⁰ Povod za uhićenje te skupine bio je nastup Hadžihusejnovića na radiju Konjic gdje je negativno govorio o HVO-u posljedično ranijem sastanku Ratnog predsjedništva u Konjicu na kojem je muslimansko vodstvo donijelo zaključak prema kojem je Ratno predsjedništvo jedino legitimno tijelo u odnosu na HVO Konjic koji je proglašen nelegalnim.²¹¹

Pripadnici HVO-a su prilikom pretraživanja navedene skupine došli do vrlo važne dokumentacije od koje je najvažniji zapisnik sastanka predstavnika komandi Armije BiH i predstavnika MUP-a R BiH.²¹² Spomenuti sastanak je održan 20. ožujka 1993. povodom „Procjene novonastale vojno – bezbjednosne situacije na području opštine Hadžići, Jablanica i Konjic, a u odnosu spram Hrvatskog vijeća obrane“.²¹³ Predstavnicima komandi Armije BiH te MUP-a R BiH su na tom sastanku zaključili kako je za pogoršanje odnosa dviju strana krivac HVO koji „silom uspostavlja paralelnu vlast“.²¹⁴ Povodom tog zaključka, dogovorili su niz mjera koje su uključivale uspostavljanje mješovitih punktova, stavljanje u potpunu funkciju Policijske stanice u Buturović Polju zbog čega će se ukoliko bude potrebno „angažovati i snage

²⁰⁸ HZ HB, HVO, Brigada „Herceg Stjepan“ Konjic, str. pov. bez broja (br. na dokumentu; 1062) od 22. 3. 1993; BELJO, „Politički i vojni odnosi na području sjeverne Hercegovine od 1992. do 1994. godine“, 277-278.

²⁰⁹ R BiH, HZ HB, HVO Konjic, Na ruke Vese Vegara, bez broja (br. primitka u GS HVO; br. teleg. 1584 od 22. 3. 1993. u 15.38) od 22. 3. 1993.

²¹⁰ HZ HB, HVO, brigada „Herceg Stjepan“ Konjic, str. pov. bez broja (br. na dokumentu; 1062) od 22. 3. 1993; HMDCDR, Armija R BiH, 4. korpus, Mostar: R BiH, Armija R BiH – 4. korpus, Brigada „Neretvica“, Parsovići, Komandi 4. korpusa – Mostar, bez broja (oznaka teleg; CADCN3UB) od 23. 3. 1993; HMDCDR, Armija R BiH, 4. korpus, Mostar: R BiH, Armija R BiH – 4. korpus, Bataljon Vojne policije, Konjic, Operativni izvještaj, str. pov. bez broja (oznaka teleg; CADCN3UC) od 23. 3. 1993; BELJO, „Politički i vojni odnosi na području sjeverne Hercegovine od 1992. do 1994. godine“, 275-276.

²¹¹ R BiH, HZ HB, HVO Konjic, Na ruke Vese Vegara, bez broja (br. primitka u GS HVO; 1584 od 22. 3. 1993. u 15.38) od 22. 3. 1993; BELJO, „Politički i vojni odnosi na području sjeverne Hercegovine od 1992. do 1994. godine“, 275-276.

²¹² BELJO, „Politički i vojni odnosi na području sjeverne Hercegovine od 1992. do 1994. godine“, 276; MARIJAN, *Rat Hrvata i Muslimana u Bosni i Hercegovini od 1992. do 1994.*, 257.

²¹³ R BiH, Armija R BiH; 7. brigada „Suad Alić“, brigada „Neretvica, brigada „Neretva“, BVP 4. korpusa Armije R BiH, Opštinski štab Armije Jablanica, MUP; Stanica javne bezbjednosti Hadžići, Jablanica i Konjic, Zapisnik, str. pov. br. 16-8/08-62/93 od 20. 3. 1993.

²¹⁴ *Isto*; MARIJAN, *Rat Hrvata i Muslimana u Bosni i Hercegovini od 1992. do 1994.*, 257.

Armije RBiH“, stjecanje pune kontrole nad prostorom na pravcu Jablanica – Kute – Here – Šćipe zbog povezivanja snaga Armije BiH iz više općina, izmještanje jedinice HVO-a „Nahid Kulenović“ te zauzimanje bivšeg objekta JNA Zlatar.²¹⁵ Iz navedenog se moglo zaključiti kako je muslimansko vodstvo imalo unaprijed pripremljen plan za razbijanje HVO-a na području Konjica i Jablanice povodom čega su optužbe na račun HVO-a trebale opravdati provođenje planiranih mjera.²¹⁶ Osim toga, važnost ovog oduzetog zapisnika se očituje u tome da su u njemu navedeni oni koje treba obavijestiti o zaključcima sastanka, a među kojima je predsjednik Predsjedništva RBiH Alija Izetbegović.²¹⁷ Na temelju toga razvidno je da je vrh muslimanskog vodstva u Sarajevu na čelu s Alijom Izetbegovićem bio uključen u pripremu plana za napad na HVO Konjica i Jablanice u ožujku i travnju 1993. godine.²¹⁸

²¹⁵ RBiH, Armija RBiH; 7. brigada „Suad Alić“, brigada „Neretvica“, brigada „Neretva“, BVP 4. korpusa Armije RBiH, Opštinski štab Armije Jablanica, MUP; Stanica javne bezbjednosti Hadžići, Jablanica i Konjic, Zapisnik, str. pov. br. 16-8/08-62/93 od 20. 3. 1993; MARIJAN, *Rat Hrvata i Muslimana u Bosni i Hercegovini od 1992. do 1994.*, 257.

²¹⁶ BELJO, „Politički i vojni odnosi na području sjeverne Hercegovine od 1992. do 1994. godine“; MARIJAN, *Rat Hrvata i Muslimana u Bosni i Hercegovini od 1992. do 1994.*, 257.

²¹⁷ RBiH, Armija RBiH; 7. brigada „Suad Alić“, brigada „Neretvica“, brigada „Neretva“, BVP 4. korpusa Armije RBiH, Opštinski štab Armije Jablanica, MUP; Stanica javne bezbjednosti Hadžići, Jablanica i Konjic, str. pov. br. 16-8/08-62/93 od 20. 3. 1993; MARIJAN, *Rat Hrvata i Muslimana u Bosni i Hercegovini od 1992. do 1994.*, 257.

²¹⁸ MARIJAN, *Rat Hrvata i Muslimana u Bosni i Hercegovini od 1992. do 1994.*, 257.

6. NAPAD ARMIJE BIH NA HVO KONJICA I JABLANICE

6. 1. Ustroj i brojčano stanje Armije BiH i HVO-a uoči sukoba na području Konjica i Jablanice

Što se tiče vojnog ustroja dviju suprotstavljenih strana na području Konjica i Jablanice uoči početka otvorenog sukoba, Armija BiH je bila podijeljena u 7. brigadu „Suad Alić“ i brigadu „Neretvica“ na području Konjica te brigadu „Neretva“ na području Jablanice, dok je HVO bio organiziran u brigadu „Herceg Stjepan“.²¹⁹ Brigada „Herceg Stjepan“ je na području Konjica bila podijeljena na 1. bojnu „Klis“ i 2. bojnu „Konjic“, dok se na području Jablanice nalazila 3. bojna „Mijat Tomić“.²²⁰ Glede omjera snaga, prema podacima od 16. ožujka 1993. Armija BiH je u trima navedenim brigadama raspolagala s 4552 vojnika.²²¹ U sastavu 7. brigade „Suad Alić“ nalazio se 2181 vojnik, u sastavu brigade „Neretvica“ 1349 vojnik, dok su u brigadi „Neretva“ bila 1022 vojnika.²²² S druge strane, HVO je prema podacima od 23. veljače 1993. u sastavu brigade „Herceg Stjepan“ imao 2159 vojnika od kojih se 666 nalazilo u 1. bojnoj „Klis“, u 2. bojnoj „Konjic“ su bila 1063 vojnika, dok je 430 vojnika bilo u sastavu 3. bojne „Mijat Tomić“.²²³

6. 2. Napad Armije BiH na HVO Konjica i Jablanice 23. ožujka 1993. godine

Sukob Armije BiH i HVO-a na granici općina Konjic i Prozor te uhićenje dr. Rusmira Hadžihusejnovića i Jasmina Guske poslužilo je komandantu 7. brigade „Suad Alić“ Armije BiH Midhatu Cerovcu da u jutarnjim satima 23. ožujka 1993. provede potpunu blokadu grada Konjica.²²⁴ Uz to, Cerovac je izvjestio Komandu 4. korpusa Armije BiH da je u Konjicu

²¹⁹ MARIJAN, *Rat Hrvata i Muslimana u Bosni i Hercegovini od 1992. do 1994.*, 256; BELJO, „Politički i vojni odnosi na području sjeverne Hercegovine od 1992. do 1994. godine“, 140., 226.

²²⁰ MARIJAN, *Rat Hrvata i Muslimana u Bosni i Hercegovini od 1992. do 1994.*, 256; BELJO, „Politički i vojni odnosi na području sjeverne Hercegovine od 1992. do 1994. godine“, 140.

²²¹ HMDCCR, Armija BiH, 4. korpus, Mostar: R BiH, Armija R BiH, Komanda 4. korpusa, Mostar, Podatci o odnosu snaga, str. pov. dj. br. 02-1966/93 od 16. 3. 1993.

²²² *Isto.*

²²³ MARIJAN, *Rat Hrvata i Muslimana u Bosni i Hercegovini od 1992. do 1994.*, 256.

²²⁴ R BiH, HZ HB, HVO, GS HVO, OZ JiH, Mostar, Izvješće, str. pov. br. 03-0246 od 23. 3. 1993 u 08.00 sati; HZ HB, HVO, Brigada „Herceg Stjepan“ Konjic, Vandredno izvješće, str. pov. bez broja (br. primitka u GS HVO; br. teleg. 1600 od od 23. 3. 1993. u 18.20) od 23. 3. 1993; R BiH, Armija R BiH – 4. korpus, 7. brigada „Suad Alić“ Konjic, Vanredni operativni izvještaj, br. 02-211/93 od 23. 3. 1993; HMDCCR, Armija BiH, 4. korpus, Mostar: R BiH, Armija R BiH, 7. brigada „Suad Alić“ Konjic, Konjic, Dodatak na telegram CADCN3UA, bez broja (oznaka teleg: CADCN3UE) od 23. 3. 1993; BELJO, „Politički i vojni odnosi na području sjeverne Hercegovine od 1992. do 1994. godine“, 279.

zarobljeno 150 pripadnika HVO-a te da se nastavljaju daljnja uhićenja.²²⁵ Istog dana, oko podne došlo je do otvorenog sukoba Armije BiH i HVO-a na području Klisa.²²⁶ Snage Armije BiH su napale područje sela Vratna Gora i Goransko Polje.²²⁷ Shodno tome, na području Klisa tijekom dana vodile su se žestoke borbe u kojima je HVO imao jednog poginulog i više ranjenih vojnika, dok je Armija BiH imala osam ranjenih vojnika.²²⁸ Istog dana, Armija BiH je okružila i zauzela vojarnu HVO-a na Ivan planini te zarobila 20 pripadnika HVO-a.²²⁹

S obzirom na to da je situacija na području općine Konjic eskalirala nedugo potom je organiziran sastanak načelnika GS HVO-a Milivoja Petkovića i komandanta 4. korpusa Armije BiH Arifa Pašalića na kojemu je dogovoren prekid sukoba.²³⁰ Dogovorena je i razmjena zarobljenika te formiranje i slanje zajedničke komisije Armije BiH i HVO-a na područje Konjica „u cilju smirivanja nastalih napetosti na tom terenu“.²³¹ Dolazak zajedničke komisije uslijedio je u večernjim satima 23. ožujka 1993. nakon čega je dogovoren prekid vatre od 22.00 sata.²³² Stoga je noć na području Klisa protekla relativno mirno iako su pripadnici 1. bojne „Klis“ brigade „Herceg Stjepan“ bili u punoj pripravnosti zbog novih kretanja pripadnika Armije BiH oko hrvatskih sela.²³³

Spomenuti pokreti Armije BiH tijekom noći su bili uvod u nastavak napada Armije BiH na područja pod nadzorom HVO-a ujutro 24. ožujka 1993. godine.²³⁴ Zbog toga je hrvatska strana zaključila da je Armija BiH dogovor o prekidu vatre iskoristila kako bi

²²⁵ R BiH, Armija R BiH, 7. brigada „Suad Alić“ Konjic, Vandredni operativni izvještaj, br. 02-211/93 od 23. 3. 1993.

²²⁶ HZ HB, HVO, Brigada „Herceg Stjepan“ Konjic, Vanredno izvješće, str. pov. bez broja (br. primitka u GS HVO; br. teleg. 1600 od 23. 3. 1993. u 18.20) od 23. 3. 1993; HZ HB, HVO, Brigada „Herceg Stjepan“ Konjic, bez broja (br. primitka u GS HVO; br. teleg. 1605 od 23. 3. 1993 u 23.30) od 23. 3. 1993.

²²⁷ HZ HB, HVO, Brigada „Herceg Stjepan“ Konjic, Vanredno izvješće, str. pov. bez broja (br. primitka u GS HVO; br. teleg. 1600 od 23. 3. 1993. u 18.20) od 23. 3. 1993.

²²⁸ HZ HB, HVO, Brigada „Herceg Stjepan“ Konjic, bez broja (br. primitka u GS HVO; br. teleg. 1605 od 23. 3. 1993. u 23.30) od 23. 3. 1993; R BiH, Armija R BiH – 4. korpus, Brigada „Neretvica“, Izvještaj, bez broja (br. primitka u Zapovjedništvo 4. korpusa; br. 02-2238/93 od 24. 3. 1993.)

²²⁹ R BiH, HZ HB, HVO, GS HVO, VOS, Mostar, Izvješće o stanju na teritoriji općine Konjic, str. pov. br. 03-303/93 od 24. 3. 1993; MARIJAN, *Rat Hrvata i Muslimana u Bosni i Hercegovini od 1992. do 1994.*, 258.

²³⁰ R BiH, HZ HB, HVO, GS HVO, Mostar, Zapovijedamo – naređujemo (HVO i A BiH), dj. br. 01-508/93 od 23. 3. 1993. U potpisu Milivoj Petković

²³¹ *Isto*; R BiH, HZ HB, HVO, GS HVO, Mostar, Dozvola, dj. br. 01-511/93 od 23. 3. 1993. U potpisu Milivoj Petković; R BiH, Armija R BiH, Komanda 4. korpusa, Mostar, n/r Seferu Haliloviću, str. pov. br. 02/1-966-79/93 od 23. 3. 1993.

²³² HZ HB, HVO, Brigada „Herceg Stjepan“ Konjic, bez broja (br. primitka u GS HVO; br. teleg. 1605 od 23. 3. 1993. u 23.30) od 23. 3. 1993; R BiH, Armija R BiH – 4. korpus, Brigada „Neretvica“, Izvještaj, bez broja (br. primitka u Zapovjedništvo 4. korpusa; br. 02-2238/93 od 24. 3. 1993.)

²³³ HZ HB, HVO, Brigada „Herceg Stjepan“ Konjic, Vanredno izvješće, bez broja (br. primitka u GS HVO; br. teleg. 1610 od 24. 3. 1993. u 06.10) od 24. 3. 1993. u 05.30 sati.

²³⁴ HZ HB, Brigada „Herceg Stjepan“, HVO – Konjic – Klis, Vanredno izvješće, str. pov. bez broja (br. primitka u GS HVO; br. teleg. 1619 od 24. 3. 1993. u 15.00) od 24. 3. 1993. u 12.00 sati; R BiH, HZ HB, HVO, Brigada „Herceg Stjepan“ Konjic, Izvješće, str. pov. bez broja (br. primitka u GS HVO; br. teleg. 1626 od 25. 3. 1993. u 02.55) od 24. 3. 1993.

regrupirala snage te oslobodila osobe koje su se nalazile u zarobljeništvu HVO-a.²³⁵ Snage Armije BiH su tijekom 24. ožujka 1993. napale područja sela Vratna Gora, Požetva, Plavuzi, Bušćak te Donji Prijeslop.²³⁶ Usporedno s tim, Armija BiH je s područja općine Jablanica provodila topničke napade na područje Klisa po selima Falanovo Brdo i Kostajnica.²³⁷ Pripadnici HVO-a su bili prisiljeni na povlačenje s područja sela Podhum, Parsovići i Gorani u smjeru sela Goransko Polje i Buturović Polje.²³⁸ Uz to, HVO je izvukao civilno stanovništvo iz sela Gornja i Donja Višnjevica, Mrkosovica, Budišnja Ravan prema selu Ljesovina, dok je civilno stanovništvo iz Goranskog Polja izvučeno prema Kostajnici.²³⁹ U selu Strgovnice razoružana je skupina pripadnika HVO-a, a u selu Jasenik osim pripadnika HVO-a zarobljeno je oko 50 hrvatskih civila, dok je u selu Gostovići zarobljeno oko 50 žena i djece.²⁴⁰ Zbog teških borbi, HVO je na području Klisa imao veliki broj ranjenih kojima je bio onemogućen pristup bolnici u Konjicu jer Armija BiH sanitetu HVO-a nije dopuštala dolazak po ranjenike.²⁴¹ Iz toga razloga je zapovjednik brigade „Herceg Stjepan“ Zdravko Šagolj od zapovjednika OZ SzH tražio otvaranje koridora između Klisa i Prozora.²⁴² Osim toga, Šagolj je tražio potporu u topništvu i ljudstvu.²⁴³ Krajem dana između dviju strana ponovno je dogovoren prekid vatre koji je započeo u 22.00 sata.²⁴⁴

²³⁵ HZ HB, Brigada „Herceg Stjepan“, HVO – Konjic – Klis, Vanredno izvješće, str. pov. bez broja (br. primitka u GS HVO; br. teleg. 1619 od 24. 3. 1993. u 15.00) od 24. 3. 1993. u 12.00 sati; Brigada „Herceg Stjepan“, bez broja (br. primitka u GS HVO; br. teleg. 1618 od 24. 3. 1993. u 15.00) od 24. 3. 1993.

²³⁶ RBiH, HZ HB, HVO, Brigada „Herceg Stjepan“ Konjic, Izviješće, str. pov. bez broja (br. primitka u GS HVO; br. teleg. 1626 od 25. 3. 1993. u 02.55) od 24. 3. 1993.; MARIJAN, *Rat Hrvata i Muslimana u Bosni i Hercegovini od 1992. do 1994.*, 259.

²³⁷ RBiH, HZ HB, HVO, Brigada „Herceg Stjepan“ Konjic, Izviješće, str. pov. bez broja (br. primitka u GS HVO; br. teleg. 1626 od 25. 3. 1993. u 02.55) od 24. 3. 1993.; RBiH, Armija RBiH, Komanda brigade „Neretva“, Jablanica, Naređujem, str. pov. br. 02/68-1-19/93 od 24. 3. 1993. U potpisu Enes Kovačević

²³⁸ RBiH, HZ HB, HVO, Brigada „Herceg Stjepan“ Konjic, Izviješće, str. pov. bez broja (br. primitka u GS HVO; br. teleg. 1626 od 25. 3. 1993. u 02.55) od 24. 3. 1993.; MARIJAN, *Rat Hrvata i Muslimana u Bosni i Hercegovini od 1992. do 1994.*, 259.

²³⁹ RBiH, HZ HB, HVO, Brigada „Herceg Stjepan“ Konjic, Izviješće, str. pov. bez broja (br. primitka u GS HVO; br. teleg. 1626 od 25. 3. 1993. u 02.55) od 24. 3. 1993.; MARIJAN, *Rat Hrvata i Muslimana u Bosni i Hercegovini od 1992. do 1994.*, 259.

²⁴⁰ RBiH, HZ HB, HVO, Brigada „Herceg Stjepan“ Konjic, Izviješće, str. pov. bez broja (br. primitka u GS HVO; br. teleg. 1626 od 25. 3. 1993. u 02.55) od 24. 3. 1993.

²⁴¹ Brigada „Herceg Stjepan“, bez broja (br. primitka u GS HVO; br. teleg. 1618 od 24. 3. 1993. u 15.00) od 24. 3. 1993.; BELJO, „Politički i vojni odnosi na području sjeverne Hercegovine od 1992. do 1994. godine“, 283-284.

²⁴² Brigada „Herceg Stjepan“, bez broja (br. primitka u GS HVO; br. teleg. 1618 od 24. 3. 1993. u 15.00) od 24. 3. 1993.; BELJO, „Politički i vojni odnosi na području sjeverne Hercegovine od 1992. do 1994. godine“, 283-284.

²⁴³ Brigada „Herceg Stjepan“, bez broja (br. primitka u GS HVO; br. teleg. 1618 od 24. 3. 1993. u 15.00) od 24. 3. 1993.

²⁴⁴ RBiH, HZ HB, HVO, Brigada „Herceg Stjepan“ Konjic, Saznajno izviješće, str. pov. bez broja (br. primitka u GS HVO; br. teleg. 1632 od 25. 3. 1993. u 07.30) od 25. 3. 1993 u 05.30 sati.; MARIJAN, *Rat Hrvata i Muslimana u Bosni i Hercegovini od 1992. do 1994.*, 259; BELJO, „Politički i vojni odnosi na području sjeverne Hercegovine od 1992. do 1994. godine“, 287.

Unatoč tome, tijekom noći 25. ožujka 1993. došlo je do novih pokreta jedinica Armije BiH prema selima Bukovica i Požetva.²⁴⁵ Brigada „Herceg Stjepan“ je povodom obustave takvih pokreta bezuspješno pokušavala stupiti u kontakt s Armijom BiH.²⁴⁶ Stoga su zatražili od predsjednika Ratnog predsjedništva u Konjicu da osobno intervenira kako bi se navedeni pokreti koji ugrožavaju primirje zaustavili.²⁴⁷ Iako su dobili pozitivan odgovor, jedinice Armije su nastavile s pokretima.²⁴⁸ Oko podne je s položaja Armije BiH u općini Jablanica došlo do minobacačke paljbe po širem području Kostajnice, a nastavljeni su i napadi na zaseoke i sela na području Klisa s hrvatskim stanovništvom.²⁴⁹ U jednom od tih napada stradalo je selo Orlišće koje su pripadnici Armije BiH opljačkali i spalili pri čemu su ubijena četiri hrvatska civila starije životne dobi.²⁵⁰

6. 3. Prividno primirje nakon obustave sukoba 25. ožujka 1993. godine

Nakon najave dolaska visoke delegacije predstavnika Armije BiH, HVO-a i SDA u Konjic iz Mostara ipak je došlo do smanjenja inteziteta borbi.²⁵¹ Tako su u Konjic između ostalog pristigli komandant 4. korpusa Armije BiH Arif Pašalić i načelnik GS HVO Milivoj Petković kojima se na sastanku u Konjicu pridružili komandant 7. brigade „Suad Alić“ Midhat Cerovac i zapovjednik brigade „Herceg Stjepan“ Zdravko Šagolj.²⁵² Na sastanku je dogovoren prekid vatre, povlačenje postrojbi na početne položaje, zabrana novih pokreta postrojbi, povratak izbjeglica, puštanje svih uhićenih i slobodan protok robe i ljudi preko prometnica.²⁵³ Za provođenje dogovora organizirana je nova zajednička komisija Armije BiH i HVO-a koja je imala po tri člana s obje strane.²⁵⁴ Istodobno su u New Yorku čelnici muslimanskog i hrvatskog naroda u BiH Alija Izetbegović i Mate Boban potpisali cjelokupni Vance – Owenov mirovni plan.²⁵⁵

²⁴⁵ RBiH, HZ HB, HVO, Brigada „Herceg Stjepan“ Konjic, Saznajno izvješće, str. pov. bez broja (br. primitka u GS HVO; br. teleg. 1632 od 25. 3. 1993. u 07.30) od 25. 3. 1993 u 05.30 sati.

²⁴⁶ *Isto.*

²⁴⁷ *Isto.*

²⁴⁸ *Isto.*

²⁴⁹ BELJO, „Politički i vojni odnosi na području sjeverne Hercegovine od 1992. do 1994. godine“, 288.

²⁵⁰ *Isto*, 288. MARIJAN et al., *Domovinski rat i zločini nad Hrvatima u Bosni i Hercegovini, 1991. – 1995.*, knj. 1., 305; RBiH, HZ HB, HVO, Brigada „Herceg Stjepan“ Konjic, Izvješće, str. pov. bez broja (br. primitka u GS HVO; br. teleg. 1773 od 1. 4. 1993. u 20.00) od 1. 4. 1993; MLIVONČIĆ, *Zločin s pečatom*, 60.

²⁵¹ BELJO, „Politički i vojni odnosi na području sjeverne Hercegovine od 1992. do 1994. godine“, 288.

²⁵² *Isto*, 288.

²⁵³ *Isto*, 288; HMDCDR, Armija BiH, 4. korpus, Mostar: RBiH, Armija RBiH. Komanda 4. korpusa, Mostar, Dnevni operativni izvještaj, br. 02/1-966-70/2-93 od 25. 3. 1993.

²⁵⁴ BELJO, „Politički i vojni odnosi na području sjeverne Hercegovine od 1992. do 1994. godine“, 288.

²⁵⁵ TUĐMAN, *Istina o Bosni i Hercegovini – Dokumenti 1991. – 1995.*, 336.

Iako se prekid vatre poštivao, ostatak dogovora u praksi se slabo provodio.²⁵⁶ Povratak hrvatskog stanovništva u sela je bio otežan zbog stalne prisutnosti vojnika Armije BiH koji su i dalje upadali u pojedine zaseoke i sela na području Klisa.²⁵⁷ Primjer toga je selo Budišnja Ravan u kojem su 26. ožujka 1993. od strane pripadnika Armije BiH „zapaljane dvije hrvatske kuće“ te su „bacane bombe po kućama“.²⁵⁸ Osim toga, od strane HVO-a na području Klisa uočeni su novi pokreti snaga Armije BiH na području sela Ljesovina, Orlište, Gornje i Donje Višnjevice.²⁵⁹ Na području Ljesovine u noćnim satima zabilježena je i „sporadična pucnjava“.²⁶⁰ Zarobljenici s obje strane su uglavnom pušteni osim 22 zarobljena pripadnika HVO-a u Bradini za čije je puštanje Armija BiH tražila oslobađanje svojih šest zarobljenih pripadnika u Prozoru.²⁶¹ Razmjena preostalih zarobljenika je obavljena do 28. ožujka 1993. kada je Komanda 4. korpusa Armije BiH izvijestila GŠ Armije BiH da je izvršena razmjena svih zarobljenika.²⁶² Punktovi su uglavnom bili raspušteni, ali protok ljudi i robe nije sasvim zaživio zbog međusobnog nepovjerenja koje je uvelike vladalo.²⁶³

Dok je zajednička komisija bila zaokupljena rješavanjem situacije na području općine Konjic, Hrvati u Jablanici su se praktički nalazili pod okupacijom koja je bila posljedica sukoba u Klisu i Konjicu koji su muslimanskoj strani u Jablanici poslužili kao opravdanje za preuzimanje potpune kontrole nad gradom.²⁶⁴ Osim toga, na području općine Jablanica su zabilježeni incidenti na području sela Sovići gdje je došlo do pljačke i maltretiranja Hrvata „od strane nekakvih seoskih straža Armije BiH“.²⁶⁵

Brojne probleme nakon prekida vatre stvarala je skupina „Zukinih jedinica“, odnosno dio pripadnika Specijalnog odreda za posebne namjene (SOPN) „Zulfikar“ čiji je komandant

²⁵⁶ BELJO, „Politički i vojni odnosi na području sjeverne Hercegovine od 1992. do 1994. godine“, 289.

²⁵⁷ *Isto*, 289.

²⁵⁸ HZ HB, HVO, Brigada „Herceg Stjepan“ Konjic, bez broja (br. primitka u GS HVO; br. teleg. 1647 od 26. 3. 1993. u 08.35) od 26. 3. 1993.

²⁵⁹ *Isto*.

²⁶⁰ HZ HB, HVO, Brigada „Herceg Stjepan“ Konjic, Redovno borbena izvješće za 26. 3. 1993., str. pov. bez broja (br. na dokumentu; 1161) od 27. 3. 1993.

²⁶¹ HZ HB, HVO, Brigada „Herceg Stjepan“ Konjic, Zajedničko izvješće u zoni odgovornosti brigada „Herceg Stjepan“, „Suad Alić“, „Neretvica“, str. pov. bez broja (br. primitka u GS HVO; br. teleg. 1652 od 26. 3. 1993. u 22.30) od 26. 3. 1993; Mostar, Izvanredno izvješće iz Konjica poslije telefonskog razgovora sa gosp. Slavkom Puljićem, str. pov. br. 03-0253-1 od 26. 3. 1993.

²⁶² HMDCDR, Armija BiH, 4. korpus, Mostar: RBiH, Armija RBiH, Zapovjedništvo 4. korpusa, Mostar, str. pov. dj. br. 02/1-966-99/93 od 28. 3. 1993.

²⁶³ HZ HB, HVO, Brigada „Herceg Stjepan“ Konjic, Zajedničko izvješće u zoni odgovornosti brigada „Herceg Stjepan“, „Suad Alić“, „Neretvica“, str. pov. bez broja (br. primitka u GS HVO; br. teleg. 1652 od 26. 3. 1993. u 22.30) od 26. 3. 1993.

²⁶⁴ HZ HB, HVO, Posušje, Izvještaj – stanje u Jablanici, str. pov. br. 46/93 od 25. 3. 1993; BELJO, „Politički i vojni odnosi na području sjeverne Hercegovine od 1992. do 1994. godine“, 289-290.

²⁶⁵ RBiH, HZ HB, Brigada „Rama“ Prozor, Sigurnosno – informativna služba, Izvješće, str. pov. br. 03-02-19/93 od 26. 3. 1993.

bio Zulfikar Ališpago Zuka, a koja je 27. ožujka 1993. okružila selo Lisičići i tražila predaju.²⁶⁶ Zbog toga je Komanda 4. korpusa Armije BiH tražila od GŠ Armije BiH „da se pripadnici „Zukine jedinice“ vrate na Igman“, međutim, pripadnici navedene jedinice su naposljetku povučeni u vojarnu 7. brigade „Suad Alić“ Armije BiH na području Konjica.²⁶⁷

Krajem ožujka 1993. došlo je do nastavka političkih napetosti i određenih unutar muslimanskih neslaganja vezanih za mjesto predsjednika Ratnog predsjedništva SO Konjic.²⁶⁸ Smijenjeni predsjednik Ratnog predsjedništva SO Konjic dr. Rusmir Hadžihusejnović je 28. ožujka 1993. Ustavnom sudu R BiH poslao zahtjev za ocjenu ustavnosti odluke Predsjedništva R BiH tražeći da se odluka o postavljanju dr. Safeta Ćibe na mjesto predsjednika Ratnog predsjedništva SO Konjica i Jablanice proglasi neustavnom.²⁶⁹ Slanje navedenog zahtjeva je bilo provedeno u trenutcima Ćibina boravka u Jablanici gdje je sudjelovao u radu lokalnog Predsjedništva čime je zapravo potvrđeno njegovo preuzimanje vlasti.²⁷⁰ S obzirom na to kako je došao na svoju funkciju te negativne stavove prema Hrvatima, dolazak Ćibe i njegovo potvrđivanje vlasti na području Konjica i Jablanice za hrvatsku stranu je predstavljalo novi ozbiljan problem u smislu održavanja krhkog primirja i bilo kakve suradnje.²⁷¹

6. 4. Zaoštavanje odnosa u prvoj polovini travnja 1993. godine

Tijekom 3. travnja 1993. HVO HZ HB je održao sjednicu na kojoj je razmatran Vance – Owenov plan koji je potpisan ranije u New Yorku.²⁷² Na sjednici je utvrđeno da je Vance – Owenov mirovni plan „optimalni, jednio mogući okvir ustroja Republike BiH na temeljima jednakopravnosti tri njena konstitutivna naroda“.²⁷³ U skladu s mirovnim planom, zaključeno je da „već uspostavljeni sustav privremene izvršne vlasti na području HZ HB, u svim bitnim

²⁶⁶ R BiH, Armija R BiH, Zapovjedništvo 4. korpusa, Mostar, str. pov. dj. br. 02/1-966-92/93 od 27. 3. 1993; HMDCDR, Armija BiH, 4. korpus, Mostar: R BiH, Armija R BiH, Zapovjedništvo 4. korpusa, Mostar, Dnevni operativni izvještaj, str. pov. bez broja (br. na dokumentu; 98) od 27. 3. 1993. U potpisu Sulejman Budaković; MARIJAN, *Rat Hrvata i Muslimana u Bosni i Hercegovini od 1992. do 1994.*, 259; BELJO, „Politički i vojni odnosi na području sjeverne Hercegovine od 1992. do 1994. godine“, 301.

²⁶⁷ HMDCDR, R BiH, Armija R BiH, 4. korpus, Mostar: R BiH, Armija R BiH, Zapovjedništvo 4. korpusa, Mostar, Dnevni operativni izvještaj, str. pov. bez broja (br. na dokumentu; 98) od 27. 3. 1993. U potpisu Sulejman Budaković; HMDCDR, R BiH, Armija R BiH, 4. korpus, Mostar: R BiH, Armija R BiH, Zapovjedništvo 4. korpusa, Mostar, Dnevno operativno izvještavanje, str. pov. dj. br. 02/1-966-99/93 od 28. 3. 1993; MARIJAN, *Rat Hrvata i Muslimana u Bosni i Hercegovini od 1992. do 1994.*, 259.

²⁶⁸ BELJO, „Politički i vojni odnosi na području sjeverne Hercegovine od 1992. do 1994. godine“, 291.

²⁶⁹ *Isto*, 291; HMDCDR, Armija BiH, 4. korpus, Mostar: R BiH, Opština Konjic, Ratno predsjedništvo, Konjic, Zahtjev za ocjenu ustavnosti Odluke Predsjedništva R BiH br. 02-111-130/93 od 16. 3. 1993., br. 01/1-012-106/93 od 28. 3. 1993.

²⁷⁰ BELJO, „Politički i vojni odnosi na području sjeverne Hercegovine od 1992. do 1994. godine“, 291.

²⁷¹ *Isto*, 292.

²⁷² Zapisnik sa sjednice HVO HZ HB, bez broja od 3. 4. 1993.

²⁷³ *Isto*.

segmentima, pooptuno sukladno ovlastima pokrajinskih organa vlasti, koje su definirane Temeljnim dokumentom i Sporazumom o prijelaznom ustroju, te će taj sustav biti dosljedno primjenjivan na područjima provincija 3, 8 i 10^{.274} Uz to, pripremljena je zajednička izjava za koju se navodi da je nastala usmenim dogovorom Bobana i Izetbegovića.^{.275} Izjava je sadržavala šest točaka od kojih su najvažnije bile 2. i 3. točka kojima je namjera bila rješavanje pitanja postrojbi HVO-a i Armije BiH koje su porijeklom izvan granica provincije te rješavanje pitanja međusobne podređenosti u provincijama gdje su se postrojbe HVO-a u provincijama 1,5 i 9 trebale staviti pod zapovjedništvo GŠ Armije BiH, a postrojbe Armije BiH su to isto trebale učiniti u provincijama 3, 8 i 10 podređivanjem GS HVO-a.^{.276} Ukoliko ne dođe do potpisa zajedničke izjave zaključeno je da će „nadležna vojna i druga tijela HVO HZ HB sprovest će taj stavak Temeljnog dokumenta mirovnog plana na području provincija 3, 8 i 10. Istodobno će HVO HZ HB poštovati nadležnosti organa vlasti u provincijama s dominacijom druga dva naroda“.^{.277} HVO je zajedničku izjavu promatrao kao preduvjet konačnog i trajnog rješenja u odnosima Armije BiH i HVO-a.^{.278}

S druge strane, Armija BiH je za HVO smatrala da „ne odustaju od svoje zamisli, da uspostave svoju vlast na čitavom području koje „svojataju“ kao tzv. „HZ HB“, što im se neće dozvoliti“.^{.279} Slijedom toga, članovi komisije za pregovore Armije BiH Esad Ramić i Safet Ćibo su u izvještaju od 5. travnja 1993. obavijestili Komandanta 4. korpusa Armije BiH Arifa Pašalića kako su promatračima misije EZ „u potpunosti objasnili ponašanje HVO-a i dali vašu procjenu nakon prethodnih izvještaja Bobana i Vlade HZ HB o predpočinjavanju A BiH HVO-u oni su dobili krila i postali arogantni“.^{.280}

Navedeno je poslužilo kao opravdanje muslimanskoj strani jer je Armija BiH još od početka travnja 1993. bila spremna za napad na HVO u Konjicu i Jablanici. Tome nesumnjivo najbolje svjedoči zapovijed naziva „Borbena zapovijest za napad na U“ od 4. travnja 1993.

²⁷⁴ Isto; MARIJAN, *Rat Hrvata i Muslimana u Bosni i Hercegovini od 1992. do 1994.*, 218.

²⁷⁵ Zapisnik sa sjednice HVO HZ HB, bez broja od 3. 4. 1993; MARIJAN, *Rat Hrvata i Muslimana u Bosni i Hercegovini od 1992. do 1994.*, 218.

²⁷⁶ Zapisnik sa sjednice HVO HZ HB, bez broja od 3. 4. 1993; MARIJAN, *Rat Hrvata i Muslimana u Bosni i Hercegovini od 1992. do 1994.*, 218.

²⁷⁷ Zapisnik sa sjednice HVO HZ HB, bez broja od 3. 4. 1993; MARIJAN, *Rat Hrvata i Muslimana u Bosni i Hercegovini od 1992. do 1994.*, 218.

²⁷⁸ RBiH, HZ HB, HVO, GS HVO, Mostar, Odgovor na zahtjev u svezi sastanka, str. pov. dj. br. 01-576/93 od 2. 4. 1993. U potpisu Milivoj Petković

²⁷⁹ HMDCDR, Armija BiH, 4. korpus, Mostar: RBiH, Armija RBiH, Komanda 4. korpusa, Mostar, Dnevni operativni izvještaj, str. pov. dj. br. 02/1-966-105/93 od 3. 4. 1993.

²⁸⁰ RBiH, Armija RBiH, Komisija za pregovore, Izvještaj, Jablanica, str. pov. bez broja (br. primitka u Zapovjedništvo 4. korpusa; 01-2628/93 od 6. 4. 1993.) od 5. 4. 1993.; MARIJAN, *Rat Hrvata i Muslimana u Bosni i Hercegovini od 1992. do 1994.*, 260-261.

potpisana od komandanta 7. brigade „Suad Alić“ Armije BiH Midhata Cerovca.²⁸¹ Slovo „U“ u zapovijedi označava hrvatsku stranu, aludirajući na „ustaše“.²⁸² U zapovijedi su opisani svi položaji HVO brigade „Herceg Stjepan“ u Konjicu i okolici za koje je razrađen detaljan plan napada.²⁸³ U zapovijedi je tako zaključeno da će HVO vrlo vjerojatno „upornom odbranom braniti dostignutu liniju“ dok im ne pristigne eventualno pojačanje iz općine Prozor, a što indirektno svjedoči o obrambenom karakteru HVO-a na području Konjica.²⁸⁴ Temeljem svega navedenog, moguće je zaključiti kako je niz naočigled izoliranih incidenata koji su se dogodili između postrojbi Armije BiH i HVO na području Konjica i Jablanice početkom travnja 1993. bio povezan s planiranim djelovanjem muslimanske strane s ciljem provedbe konačnog napada na HVO, odnosno „ispipavanja“ terena uoči samog napada.²⁸⁵

U skladu s time, grupa pripadnika Armije BiH 4. travnja 1993. oko 18.00 sati upala u selo Donji Prijeslop koje su opljačkali i iz njega protjerali preostale hrvatske civile.²⁸⁶ Istog dana, pripadnici Armije BiH su pucali po vojarni HVO-a u selu Seonica, dok na punktu Armije BiH u Ostrošcu nije bio dozvoljen prolazak Hrvatima prema Konjicu uz obrazloženje da se time spriječava iseljavanje hrvatskog stanovništva.²⁸⁷ Pored toga, prema izvještaju hrvatske strane na području Konjica je uočen ulazak izviđača Armije BiH u zone odgovornosti HVO-a te dolazak specijalnih snaga sa strane.²⁸⁸ Navedeni izvještaj spominje da je mobilizirano i oko 400 vojno sposobnih izbjeglica koje su pristigle s područja Sarajeva, Foče i Goražda.²⁸⁹

S obzirom na sve navedeno, HVO je predviđao novi napad Armije BiH koji se prema njihovim informacijama trebao dogoditi u vrijeme uoči Uskrsa 10. travnja 1993. godine.²⁹⁰ Zbog toga je brigada „Herceg Stjepan“ utvrđivala svoje položaje oko hrvatskih sela u Klisu o čemu je Komanda 7. brigade „Suad Alić“ Armije BiH izvjestila Komandu 4. korpusa uz napomenu da „na svaku njihovu provokaciju uzvrat ćemo žestoko svim raspoloživim

²⁸¹ RBiH, Armija RBiH – 4. korpus, 7. brigada „Suad Alić“ Konjic, Konjic, Borbena zapovjest za napad na „U“, str. pov. br. 02-239/93 od 4. 4. 1993. U potpisu Midhat Cerovac

²⁸² BELJO, „Politički i vojni odnosi na području sjeverne Hercegovine od 1992. do 1994. godine“, 293.

²⁸³ *Isto*, 293; RBiH, Armija RBiH – 4. korpus, 7. brigada „Suad Alić“ Konjic, Borbena zapovjest za napad na „U“, str. pov. br. 02-239/93 od 4. 4. 1993. U potpisu Midhat Cerovac

²⁸⁴ RBiH, Armija RBiH – 4. korpus, 7. brigada „Suad Alić“ Konjic, Konjic, Borbena zapovjest za napad na „U“, str. pov. br. 02-239/93 od 4. 4. 1993. U potpisu Midhat Cerovac; BELJO, „Politički i vojni odnosi na području sjeverne Hercegovine od 1992. do 1994. godine“, 293.

²⁸⁵ BELJO, „Politički i vojni odnosi na području sjeverne Hercegovine od 1992. do 1994. godine“, 293.

²⁸⁶ RBiH, HZ HB, HVO, Brigada „Herceg Stjepan“ Konjic, Klis, Izvješće, str. pov. bez broja (br. primitka u GS HVO; br. teleg. 1806 od 4. 4. 1993. u 23.55) od 4. 4. 1993.

²⁸⁷ *Isto*.

²⁸⁸ VOS OZ JiH, Mostar, Vanredno izvješće, str. pov. dj. br. 06-0006/93 od 6. 4. 1993.

²⁸⁹ *Isto*.

²⁹⁰ *Isto*; RBiH, HZ HB, HVO, Brigada „Herceg Stjepan“ Konjic, Izvješće, str. pov. bez broja (br. primitka u GS HVO; br. teleg. 1846 od 7. 4. 1993. u 17.55) od 7. 4. 1993.

sredstvima“.²⁹¹ Armija BiH je smatrala da HVO namjerno širi glasine o napadu Armije BiH samo da bi dodatno utvrdio svoje položaje, posebno na kotama oko grada Konjica.²⁹² Armija BiH je smatrala da zapravo HVO sprema napad uoči Uskrsa te su sukladno tome 10. travnja 1993. postrojbe 7. brigade „Suad Alić“ bile u punoj borbenoj pripravnosti za „eventualni napad četnika, eventualni sukob sa postrojbama HVO-a“.²⁹³ S obzirom na sadržaj zapovijedi od 4. travnja 1993. bilo je evidentno kako su snage Armije BiH u međuvremenu tražile bilo kakav isprovocirani povod kojim bi se moglo opravdati planirano djelovanje protiv HVO-a.

U međuvremenu su se dogodile nove provokacije Armije BiH čiji su pripadnici 6. travnja 1993. u zaseoku Gornji Prijeslop pucali na hrvatsko stanovništvo koje se pokušalo vratiti u svoje domove, dok je u Seonici istog dana oko 22.30 sati otvorena vatra pripadnika Armije BiH na vojarnu HVO-a.²⁹⁴ Novi napad na vojarnu u Seonici je uslijedio već tijekom noći 8. travnja 1993. kada su pripadnici Armije BiH oko 01.30 sati započeli žestoki napad pri čemu su korištene zolje i ručni raketni bacači.²⁹⁵ Pripadnici HVO-a nisu uzvraćali vatru jer im je bilo naređeno da se suzdrže zbog održavanja primirja.²⁹⁶ Mješovita komisija HDZ-a i SDA je tijekom dana pokušala doći do mjesta sukoba, ali nije uspjela jer je Armija BiH blokirala prilaze prema području Klisa.²⁹⁷ HVO je uzvratio blokadom prometa kod Grabovice i Salakovca.²⁹⁸ Do kraja dana je došlo do prestanka napada na vojarnu u Seonici koja je bila značajno oštećena, dok je pet pripadnika HVO-a bilo lakše ranjeno.²⁹⁹ Niz napada na improviziranu vojarnu HVO-a „Goran Stanić“ u prostorijama osnovne škole u Seonici je bio povezan s njenom važnosti za 1. bojnu „Klis“ brigade „Herceg Stjepan“ jer bi njenim

²⁹¹ VOS OZ JiH, Mostar, Vanredno izvješće, str. pov. dj. br. 06-0006/93 od 6. 4. 1993; HMDCDR, Armija BiH, 4. korpus, Mostar: RBiH, Armija RBiH – 4. korpus, 7. brigada „Suad Alić“ Konjic, Konjic, Operativni izvještaj, br. 02-245/93 od 6. 4. 1993; RBiH, HZ HB, HVO, Brigada „Herceg Stjepan“ Konjic, Izviješće, str. pov. bez broja (br. primitka u GS HVO; br. teleg. 1846 od 7. 4. 1993. u 17.55) od 7. 4. 1993.

²⁹² RBiH, Armija RBiH, Komanda 4. korpusa, Mostar, Dnevni operativni izvještaj, str. pov. dj. br. 02/1-966-115/93 od 8. 4. 1993.

²⁹³ RBiH, Armija RBiH – 4. korpus, 7. brigada „Suad Alić“ Konjic, Operativni izvještaj, br. 02-254/93 od 10. 4. 1993; MARIJAN, *Rat Hrvata i Muslimana u Bosni i Hercegovini od 1992. do 1994.*, 261-262.

²⁹⁴ RBiH, HZ HB, HVO, Brigada „Herceg Stjepan“ Konjic, Izviješće, str. pov. bez broja (br. primitka u GS HVO; br. teleg. 1846 od 7. 4. 1993. u 17.55) od 7. 4. 1993; MARIJAN, *Rat Hrvata i Muslimana u Bosni i Hercegovini od 1992. do 1994.*, 261.

²⁹⁵ RBiH, HZ HB, HVO, Brigada „Herceg Stjepan“ Konjic, Klis, Vanredno izvješće, str. pov. bez broja (br. primitka u GS HVO; br. teleg. 1856 od 8. 4. 1993. u 06.40) od 8. 4. 1993.

²⁹⁶ *Isto.*

²⁹⁷ *Isto*; Mostar, Izvješće, str. pov. br. 03-0280 od 8. 4. 1993. u 18.00 sati.

²⁹⁸ HMDCDR, Armija BiH, 4. korpus, Mostar: RBiH, Armija RBiH – 4. korpus, 7. brigada „Suad Alić“ Konjic, Operativni izvještaj, str. pov. br. 02-248/93 od 8. 4. 1993; RBiH, HZ HB, HVO, Mostar, Izvješće, str. pov. br. 03-0279 od 8. 4. 1993. u 08.00 sati.

²⁹⁹ RBiH, HZ HB, HVO, Brigada „Herceg Stjepan“ Konjic, Izviješće, str. pov. bez broja (br. primitka u GS HVO; br. teleg. 1868 od 8. 4. 1993. u 20.30) od 8. 4. 1993.

zauzimanjem Armija BiH „rasjekla snage i vidno poremetila obranu“ hrvatskih sela na području Klisa.³⁰⁰

U skladu s događajima na području Klisa, situacija na području općine Jablanica je također postajala sve složenija.³⁰¹ Radi toga je u Doljanima 7. travnja 1993 u 20.00 sati održan sastanak na kojemu je dr. Safet Ćibo govorio o hrvatsko – muslimanskim odnosima, većina prisutnih na sastanku su bili Muslimani, a od Hrvata tek predsjednik HVO-a te dvojica lokalnih ljudi.³⁰² Hrvatska strana je sastanak ocijenila neuspješnim jer „Hrvati nisu prisutni i što ih nitko ništa nije pitao“.³⁰³ U kojem smjeru je sastanak išao svjedoči Ćibina konstatacija „da je on došao i pita ko je za jedinstvenu i cjelovitu BiH, a ko nije nek izvoli paralelno“.³⁰⁴ Dolazak Ćibe u Doljane je znakovit zbog toga što je područje tog sela bilo jedino područje u kojem Armija BiH nije uspostavila nadzor tijekom borbi na području Konjica u ožujku 1993. godine.³⁰⁵ Na području Doljana hrvatsko stanovništvo je bilo brojnije, a sam prostor bio je pod kontrolom pripadnika 3. bojne „Mijat Tomić“ iz sastava brigade „Herceg Stjepan“.³⁰⁶ Pored toga, u Doljanima se nakon izmještanja iz Jablanice tijekom 7. i 8. travnja 1993. nalazilo zapovjedništvo 3. bojne „Mijat Tomić“, a osim njih ondje su se nalazili pripadnici HVO-a iz zapadne Hercegovine (Posušje).³⁰⁷ Njihovo prisustvo, unatoč tome što su se nalazili na graničnom općinskom području, muslimanska strana definirala je kao koncentriranje hrvatskih snaga koje ugrožavaju Jablanicu kao i muslimansko stanovništvo u Doljanima i Sovićima.³⁰⁸ Zbog toga su postrojbe brigade „Neretva“ Armije BiH bile u punoj borbenoj pripravnosti te su dodatno ojačavale svoje položaje na području Slatine i iznad Doljana.³⁰⁹ Međutim, na području Doljana i Risovca su se već prije narušavanja sigurnosnog stanja u Jablanici nalazili pripadnici

³⁰⁰ Isto; BELJO, „Politički i vojni odnosi na području sjeverne Hercegovine od 1992. do 1994. godine“, 292-293.

³⁰¹ C. V. Doljani, Dnevno izvješće, bez broja (br. primitka u GS HVO; br. teleg. 1870 od 8. 4. 1993. u 22.00) od 8. 4. 1993; R BiH, Armija R BiH, 44. brdska brigada, Jablanica, Redovni borbeni izvještaj, str. pov. br. 02/70-1-63/93 od 9. 4. 1993.

³⁰² C. V. Doljani, Dnevno izvješće, bez broja (br. primitka u GS HVO; br. teleg. 1870 od 8. 4. 1993. u 22.00) od 8. 4. 1993; BELJO, „Politički i vojni odnosi na području sjeverne Hercegovine od 1992. do 1994. godine“, 297.

³⁰³ C. V. Doljani, Dnevno izvješće, bez broja (br. primitka u GS HVO; br. teleg. 1870 od 8. 4. 1993. u 22.00) od 8. 4. 1993.

³⁰⁴ Isto.

³⁰⁵ BELJO, „Politički i vojni odnosi na području sjeverne Hercegovine od 1992. do 1994. godine“, 295.

³⁰⁶ Isto, 295.

³⁰⁷ Isto, 296; R BiH, Armija R BiH, 44. brdska brigada, Jablanica, Redovni borbeni izvještaj, str. pov. br. 02/70-1-63/93 od 9. 4. 1993;

³⁰⁸ R BiH, Armija R BiH, 44. brdska brigada, Jablanica, Redovni borbeni izvještaj, str. pov. br. 02/70-1-63/93 od 9. 4. 1993; BELJO, Politički i vojni odnosi na području sjeverne Hercegovine od 1992. do 1994. godine“, 296.

³⁰⁹ R BiH, Armija R BiH, 44. brdska brigada, Jablanica, Redovni borbeni izvještaj, str. pov. br. 02/70-1-63/93 od 9. 4. 1993; BELJO, „Politički i vojni odnosi na području sjeverne Hercegovine od 1992. do 1994. godine“, 296; R BiH, HZ HB, HVO, Odjel unutarnjih poslova, Ured nacionalne sigurnosti, Mostar, n/r gosp. Bruno Stojić, br. 03-1-1969/93 od 9. 4. 1993.

3. bojne „Mijat Tomić“ kao i manji broj pripadnika HVO-a iz zapadne Hercegovine, odnosno samostalne bojne „Rafael Boban“ iz Posušja koji su ondje bili zbog zadatka nadzora prometa.³¹⁰ U samoj Jablanici je unatoč povlačenju zapovjedništva i dijela pripadnika 3. bojne „Mijat Tomić“, ostao značajan broj hrvatskog civilnog stanovništva.³¹¹

Do ranije spomenutih međusobnih napada koje su Armija BiH i HVO-a očekivale 10. travnja 1993. na kraju nije došlo.³¹² Ipak, stanje na području Konjica i Jablanice je i dalje ostalo napeto.³¹³ Predstavnici HVO brigade „Herceg Stjepan“ i brigade „Neretvica“ Armije BiH su 10. travnja 1993. održali sastanak na kojem je HVO dao konkretne prijedloge za smirivanje situacije u vidu zatrpavanja rovova, povlačenja teškog naoružanja i vojske sa strateških točaka te stranih postrojbi s područja Konjica, omogućavanja slobodnog protoka ljudi i robe te formiranja zajedničkog operativnog tijela koje će iz zajedničkog sjedišta rješavati sporne situacije na terenu.³¹⁴ Pored toga, izvještaji hrvatske strane su navodili da je muslimanska strana na sastanku „više govorila o politici, o jedinstvenoj BiH i terorizmu HZ HB, već o onome zbog čega smo se sastali“.³¹⁵ Uz to, hrvatski predstavnici su prenijeli prijetnju Armije BiH „da će ova lokalna brigada („Neretvica“) nastaviti započetu operaciju ako bilo gdje u HZ HB ijedan Musliman bude ugrožen“.³¹⁶ Stoga je zapovjedništvo brigade „Herceg Stjepan“ zaključilo da iza djelovanja Armije BiH „stoji politička pozadina i da je sukob samo odgođen“.³¹⁷ Istog stava je bio VOS HVO-a koji je na temelju svojih izvora procijenio „da Armija BiH priprema napad na hrvatska sela u Klisu“.³¹⁸

Istog dana kad je održan navedeni sastanak, na područje Konjica je pristigao dio pripadnika SOPN „Zulfikar“ koji su pod vodstvom komandanta Zulfikara Ališpage Zuke održali sastanak u selu Idbar s predstavnicima idbarskog bataljona nakon čega je dio „Zukinih jedinica“ pridružen navedenom bataljonu što je HVO ocijenio kao plan potiskivanja svojih pripadnika s planine Ljubina te izvršavanje pritiska na sela Zabrdje, Zaslivlje i Turija ispod

³¹⁰ BELJO, „Politički i vojni odnosi na području sjeverne Hercegovine od 1992. do 1994. godine“, 296-297.

³¹¹ *Isto*, 296-297.

³¹² RBiH, HZ HB, HVO, Brigada „Herceg Stjepan“ Konjic, Izvješće, str. pov. bez broja (br. primitka u GS HVO; br. teleg. 1910 od 10. 4. 1993. u 19.15) od 10. 4. 1993; RBiH, Armija RBiH, 4. korpus, Mostar, Dnevno operativni izvještaj, str. pov. br. 02/1-966-118/93 od 10. 4. 1993.

³¹³ RBiH, HZ HB, HVO, Brigada „Herceg Stjepan“ Konjic, Izvješće, str. pov. bez broja (br. primitka u GS HVO; br. teleg. 1910 od 10. 4. 1993. u 19.15) od 10. 4. 1993; RBiH, Armija RBiH, 4. korpus, Mostar, Dnevno operativni izvještaj, str. pov. br. 02/1-966-118/93 od 10. 4. 1993.

³¹⁴ RBiH, HZ HB, HVO, Brigada „Herceg Stjepan“ Konjic, Zapovjedništvo, Zbirno izvješće za period od 09. do 12. 04. 1993, str. pov. bez broja (br. primitka u GS HVO; br. teleg. 1938 od 13. 4. 1993. u 01.10) od 12. 4. 1993.

³¹⁵ *Isto*.

³¹⁶ *Isto*.

³¹⁷ *Isto*.

³¹⁸ RBiH, HZ HB, HVO, GS HVO, VOS, Mostar, Dnevno obavještajno izvješće br. 227/93, str. pov. br. 03-341/93 od 10. 4. 1993.

Ljubine.³¹⁹ Osim dolaska pripadnika SOPN „Zulfikar“, u Konjic su 10. travnja 1993. stigli predstavnici MUP-a R BiH koji su dobili zadatak od Predsjedništva R BiH da izvrše smjenu predsjednika Ratnog predsjedništva SO Konjic dr. Rusmira Hadžihusejnovića.³²⁰ Time je nakon potvrde svoje pozicije u općini Jablanici, dr. Safet Ćibo potvrđen i kao predsjednik Ratnog predsjedništva SO Konjic.³²¹

Nakon službenog preuzimanja vlasti u Konjicu, Safet Ćibo je 12. travnja 1993. gostovao na radiju Konjic.³²² Ondje je odgovarao na pitanja te je između ostalog izjavio da „Armija BiH će ući u Prozor bez ispaljenog metka ili silom“ te se kako Vance – Owenov mirovni plan u 8. provinciji neće provesti: „Nikad za nikad! Mogu samo biti zajednička zapovjedništva na bazi reciprociteta“.³²³ Pored toga, naveo je iduće: „U Prozoru je izvršen genocid nad muslimanima, to se pokušalo i u Gornjem Vakufu ali je Armija BiH to spriječila“, „U BiH živi samo jedan narod – to su Bosanci, i to Bosanci: islamske, pravoslavne i katoličke vjeroispovjesti“.³²⁴ Navedene huškačke izjave Safeta Ćibe u kojima između ostalog negira postojanje Hrvata u BiH se mogu protumačiti kao najava skorašnjeg obračuna s Hrvatima na području Konjica i Jablanice. U skladu s tim, pod Ćibinim vodstvom je 13. travnja 1993. organiziran sastanak Ratnog predsjedništva Konjic na kojem je donesena odluka „da se uspostavi policijska i sudska vlast pod ingerencijom legalne države BiH“, povodom čega se

³¹⁹ R BiH, HZ HB, HVO, Brigada „Herceg Stjepan“ Konjic, Zapovjedništvo, Zbirna informacija 09., 10., 11. i 12. 04. 1993., str. pov. bez broja (br. primitka u GS HVO; br. teleg. 1937 od 13. 4. 1993. u 01.05) od 12. 4. 1993.

³²⁰ *Isto.*

³²¹ *Isto.*

³²² HZ HB, HVO Konjic, Brigada „Herceg Stjepan“ Konjic, Zapovjedništvo, str. pov. bez broja (br. primitka u GS HVO; br. teleg. 1946 od 13. 4. 1993. u 11.30) od 13. 4. 1993; R BiH, HZ HB, HVO, Brigada „Herceg Stjepan“ Konjic, Izviješće, str. pov. bez broja (br. primitka u GS HVO; br. teleg. 1957 od 13. 4. 1993. u 22.50) od 13. 4. 1993; HZ HB, HVO Konjic, Brigada „Herceg Stjepan“ Konjic, Zapovjedništvo, Saznajni odjel, Saznajno izvješće za 12/13. 4. 1993., str. pov. bez broja (br. primitka u GS HVO; br. teleg. 1978 od 14. 4. 1993. u 15.45) od 13. 4. 1993.

³²³ HZ HB, HVO Konjic, Brigada „Herceg Stjepan“ Konjic, Zapovjedništvo, str. pov. bez broja (br. primitka u GS HVO; br. teleg. 1946 od 13. 4. 1993. u 11.30) od 13. 4. 1993; R BiH, HZ HB, HVO, Brigada „Herceg Stjepan“ Konjic, Izviješće, str. pov. bez broja (br. primitka u GS HVO; br. teleg. 1957 od 13. 4. 1993. u 22.50) od 13. 4. 1993; HZ HB, HVO Konjic, Brigada „Herceg Stjepan“ Konjic, Zapovjedništvo, Saznajni odjel, Saznajno izvješće za 12/13. 4. 1993., str. pov. bez broja (br. primitka u GS HVO; br. teleg. 1978 od 14. 4. 1993. u 15.45) od 13. 4. 1993.

³²⁴ HZ HB, HVO Konjic, Brigada „Herceg Stjepan“ Konjic, Zapovjedništvo, str. pov. bez broja (br. primitka u GS HVO; br. teleg. 1946 od 13. 4. 1993. u 11.30) od 13. 4. 1993; R BiH, HZ HB, HVO, Brigada „Herceg Stjepan“ Konjic, Izviješće, str. pov. bez broja (br. primitka u GS HVO; br. teleg. 1957 od 13. 4. 1993. u 22.50) od 13. 4. 1993; HZ HB, HVO Konjic, Brigada „Herceg Stjepan“ Konjic, Zapovjedništvo, Saznajni odjel, Saznajno izvješće za 12/13. 4. 1993., str. pov. bez broja (br. primitka u GS HVO; br. teleg. 1978 od 14. 4. 1993. u 15.45) od 13. 4. 1993.

Hrvate poziva na odustajanje od „nelegalnih“ HZ HB i HVO, a shodno tome, uključivanje u „legalnu vlast“ po mjeri Ćibinih izjava za Radio Konjic od dan ranije.³²⁵

U međuvremenu se na području Jablanice dogodio niz incidenata koji je uključivao snajpersku vatru pripadnika brigade „Neretva“ Armije BiH po položajima HVO-a na području Sovića i Doljana, dok je u Jablanici s prostorija Vojne policije HVO-a skinuta hrvatska zastava.³²⁶ Pripadnici Armije BiH su 12. travnja 1993. izvršili prisilno zauzimanje prostorija Vojne policije HVO-a nakon čega su ondje smješteni pripadnici Vojne policije Armije BiH.³²⁷ Usporedno s tim, na punktovima se odvijala pojačana kontrola i pretres Hrvata, dok se od pripadnika HVO-a tražilo skidanje obilježja s uniformi.³²⁸ Pored toga, malobrojno hrvatsko stanovništvo u Jablanici je za vrijeme uskrasnih blagdana bilo zastrašeno nasilničkim ponašanjem dijela Muslimana u vidu pucnjave, uništavanja inventara kafića i puštanja muslimanskih vjerskih pjesama.³²⁹ Nakon što su pristigli na područje Konjica, dio pripadnika SOPN „Zulfikar“ je došao na područje Jablanice gdje su bili smješteni u hotelu „Jablanica“.³³⁰ „Zukine jedinice“ su unosile dodatni nemir u Jablanici svojim ponašanjem u svezi pucnjave iz automobila tijekom vožnje po gradu.³³¹

6. 5. Nastavak napada Armije BiH na HVO Konjica i Jablanice 14. travnja 1993. godine

U skladu s izrečenim prijetnjama Safeta Ćibe i političkim ultimatumom Hrvatima sa sastanka Ratnog predsjedništva Konjic, ujutro 14. travnja 1993. otpočeo je novi napad Armije BiH na HVO na području općine Konjic.³³² Napad je započela 45. brdska brigada Armije BiH, što je bio novi naziv za brigadu „Neretvica“ u Klisu.³³³ Novi naziv je bio u skladu s odlukom

³²⁵ RBiH, HZ HB, HVO, Brigada „Herceg Stjepan“ Konjic, Izvješće, str. pov. bez broja (br. primitka u GS HVO; br. teleg. 1957 od 13. 4. 1993. u 22.50) od 13. 4. 1993; BELJO, „Vojni i politički odnosi u Bosni i Hercegovini od 1992. do 1994. godine“, 301.

³²⁶ HZ HB, HVO, Brigada „Herceg Stjepan“, 3. bojna „Mijat Tomić“ Jablanica, Izvješće za dan 10/11. 4. 1993., str. pov. bez broja (br. na dokumentu; 1350) od 11. 4. 1993.

³²⁷ Jablanica, Izvješće, bez broja (br. primitka u GS HVO; br. teleg. 1935 od 12. 4. 1993. u 20.40) od 12. 4. 1993.

³²⁸ *Isto.*

³²⁹ HZ HB, HVO, Brigada „Herceg Stjepan“, 3. bojna „Mijat Tomić“ Jablanica, Izvješće za dan 10/11. 4. 1993., str. pov. bez broja (br. na dokumentu; 1350) od 11. 4. 1993.

³³⁰ Jablanica, Izvješće, bez broja (br. primitka u GS HVO; br. teleg. 1935 od 12. 4. 1993. u 20.40) od 12. 4. 1993.

³³¹ *Isto.*

³³² BELJO, „Politički i vojni odnosi na području sjeverne Hercegovine od 1992. do 1994. godine“, 301; MARIJAN, *Rat Hrvata i Muslimana u Bosni i Hercegovini od 1992. do 1994.*, 262.

³³³ BELJO, „Politički i vojni odnosi na području sjeverne Hercegovine od 1992. do 1994. godine“, 301; MARIJAN, *Rat Hrvata i Muslimana u Bosni i Hercegovini od 1992. do 1994.*, 262.

4. korpusa Armije BiH od 7. travnja 1993. kojom su brigade Armije BiH na području Konjica i Jablanice dobile novu numeraciju pa je tako brigada „Neretvica“ s područja Klisa postala 45. brdska brigada, 7. brigada „Suad Alić“ s područja Konjica je postala 43. brdska brigada, a brigada „Neretva“ s područja Jablanice je postala 44. brdska brigada.³³⁴

Od strane 45. brdske brigade Armije BiH izvršen je opći napad na sva hrvatska sela na području Klisa, odnosno dolini rijeke Neretvice.³³⁵ Na udaru se prvo našlo selo Bušćak koje je napadnuto oko 5.15 sati iz smjera Parsovića, Solakove Kule, Krušćice, Studenčice i Čeline.³³⁶ Na okruženi Bušćak su tijekom jutarnjih sati vršeni pješачki i topnički napadi.³³⁷

U svezi početka novog napada Armije BiH na HVO na području Klisa zanimljivi su izvještaji muslimanske strane u kontekstu međusobne kontradiktornosti. Naime, u izvještaju Komande 4. korpusa Armije BiH navedeno se okarakteriziralo kao „sukob“ između Armije BiH i HVO na području Neretvice koji je izbio tijekom noći s 13. na 14. travnja 1993., dok se u izvještaju Komande bataljona „Lisin“ Armije BiH navodi da su „snage HVO brigade „Herceg Stjepan“ počele opšti napad na Armiju BiH i sva muslimanska sela u Klisu“ zbog čega je „brigada Neretvica bila primorana da prihvati borbu“ u kojoj je „ovladala objektima Bušćak“ i krenula u daljnje „oslobođenje Klisa“. ³³⁸ Potpuno različita interpretacija događaja na Klisu sugerira neusklađenost muslimanske strane u pokušajima opravdavanja svojega prethodno planiranoga napadnog djelovanja. Štoviše, izvještaj Komande bataljona „Lisin“ pobija vlastite tvrdnje navodeći kako je brigada „Neretvica“ bila primorana na obranu od općeg napada HVO-a, ali je unatoč tome uspjela osvojiti Bušćak i krenuti u daljnje „oslobađanje“ područje Klisa.

Pored sela Bušćak, Armija BiH je napala sela Falanovo Brdo, Kostajnica, Buturović Polje i Ljesovina.³³⁹ Na Falanovo Brdo je izvršen napad iz smjera Ostrošča preko Jablaničkog

³³⁴ BELJO, „Politički i vojni odnosi na području sjeverne Hercegovine od 1992. do 1994. godine“, 301; MARIJAN, *Rat Hrvata i Muslimana u Bosni i Hercegovini od 1992. do 1994.*, 256., 262.

³³⁵ HZ HB, HVO, Brigada „Herceg Stjepan“ Konjic, Zapovjedništvo, Izviješće, str. pov. bez broja (br. primitka u GS HVO; 1987 od 15. 4. 1993. u 00.20) od 14. 4. 1993 u 22.00 sata.

³³⁶ HZ HB, HVO Konjic, Brigada „Herceg Stjepan“ Konjic, Vanredno izviješće, bez broja (br. primitka u GS HVO; br. teleg. 1967 od 14. 4. 1993. u 06.10) od 14. 4. 1993; BELJO, „Politički i vojni odnosi na području sjeverne Hercegovine od 1992. do 1994. godine“, 302.

³³⁷ HZ HB, HVO Konjic, Brigada „Herceg Stjepan“ Konjic, Vanredno izviješće, bez broja (br. primitka u GS HVO; br. teleg. 1967 od 14. 4. 1993. u 06.10) od 14. 4. 1993.

³³⁸ HMDCDR, Armija BiH, 4. korpus, Mostar: RBiH, Armija RBiH, Zapovjedništvo 4. korpusa, Mostar, Izvještaj, str. pov. dj. br. 02-2560-14-1/93 od 14. 4. 1993; RBiH, Armija RBiH, Komanda bataljona „Lisin“, Bradina, Borbeni izvještaj, str. pov. bez broja (br. primitka u Zapovjedništvo 4. korpusa; br. 02/1-3169/93 od 17. 4. 1993.) od 15. 4. 1993. u 23.00 sata.

³³⁹ HZ HB, HVO, Brigada „Herceg Stjepan“ Konjic, Zapovjedništvo, Izviješće, str. pov. bez broja (br. primitka u GS HVO; 1987 od 15. 4. 1993. u 00.20) od 14. 4. 1993 u 22.00 sata; HZ HB, HVO Konjic, Brigada „Herceg Stjepan“ Konjic, str. pov. bez broja (br. primitka u GS HVO; br. teleg. 1971 od 14. 4. 1993. u 9.35) od 14. 4. 1993.

jezera, ali je odbijen od lokalnih pripadnika HVO-a.³⁴⁰ Izgleda da je taj napad Armije BiH rezultirao odgovorom HVO-a jer se u izvještaju Komande 4. korpusa navodi da je u popodnevnim satima došlo do granatiranja Ostrošca s druge strane Jablaničkog jezera te iz smjera sela Radešine.³⁴¹ Čini se kako su tom prilikom pogodeni i civilni objekti u Ostrošcu na što se komandant 4. korpusa Arif Pašalić požalio međunarodnim promatračima EZ i UNPROFOR-a.³⁴² Zapovjedništvo brigade „Herceg Stjepan“ u Kostajnici je oko 10.00 sati izgubilo kontakt sa svojim pripadnicima u selu Bušćak koje je u međuvremenu zauzela Armija BiH.³⁴³ HVO je pritom pretrpio gubitke od dvoje poginulih pripadnika te jednog civila uz više ranjenih, dok je veći broj pripadnika HVO-a zarobljen i odveden u sjedište 45. brdske brigade Armije BiH u Parsovićima.³⁴⁴

Povodom novog napada Armije BiH na HVO na području Klisa, 14. travnja 1993. u 12.00 sati održana je izvanredna sjednica HVO HZ HB.³⁴⁵ Na sjednici je „prosudeno da se radi o postupcima koji mogu dovesti do nesagledivih posljedica, uključujući i sukobe širih razmjera“.³⁴⁶ HVO HZ HB je zaključio da je u pitanju „vojno – osvajačko djelovanje s nakanom izdvajanja općina iz gornjeg toka Neretve, te šireg područja srednje Bosne, izvan granica provincija već definiranih Vance – Owenovim planom“, a čijim su glavnim pokretačima označeni Alija Izetbegović i Safet Ćibo.³⁴⁷ Sjednica je završena donošenjem protumjera kojima je hrvatska strana htjela odgovoriti na pokrenuta djelovanja muslimanske strane.³⁴⁸

Nakon napada Armije BiH na HVO na području Klisa, pripadnici 2. bojne „Konjic“ brigade „Herceg Stjepan“ su odgovorili blokadom prometnica prema Konjicu.³⁴⁹ Zbog blokiranja prometnice prema Konjicu na punktu u selu Radešine, Armija BiH je postavila

³⁴⁰ HZ HB, HVO Konjic, Brigada „Herceg Stjepan“ Konjic, str. pov. bez broja (br. primitka u GS HVO; br. teleg. 1971 od 14. 4. 1993. u 9.35) od 14. 4. 1993; BELJO, „Politički i vojni odnosi na području sjeverne Hercegovine od 1992. do 1994. godine“, 302.

³⁴¹ HMDCCR, Armija BiH, 4. korpus, Mostar: RBiH, Armija RBiH, Zapovjedništvo 4. korpusa, Mostar, Izvještaj, str. pov. dj. br. 92-2560-14-1/93 od 14. 4. 1993.

³⁴² RBiH, Armija RBiH, Komanda 4. korpusa, Mostar, Izvještaj – protest, str. pov. br. 01-3064/93 od 15. 4. 1993.

³⁴³ HZ HB, HVO, Brigada „Herceg Stjepan“ Konjic, Zapovjedništvo, Izviješće, str. pov. bez broja (br. primitka u GS HVO; br. teleg. 1987 od 15. 4. 1993. u 00.20) od 14. 4. 1993 u 22.00 sata; HZ HB, HVO Konjic, Brigada „Herceg Stjepan“ Konjic, bez broja (br. primitka u GS HVO; br. teleg. 1974 od 14. 4. 1993. u 10.35) od 14. 4. 1993.

³⁴⁴ BELJO, „Politički i vojni odnosi na području sjeverne Hercegovine od 1992. do 1994. godine“, 303-304.

³⁴⁵ *Isto*, 306; Zapisnik sa izvanredne sjednice HVO HZ HB, bez broja od 14. 4. 1993. u 12.00 sati.

³⁴⁶ Zapisnik sa izvanredne sjednice HVO HZ HB, bez broja od 14. 4. 1994. u 12.00 sati.

³⁴⁷ *Isto*.

³⁴⁸ *Isto*.

³⁴⁹ HZ HB, HVO, Brigada „Herceg Stjepan“ Konjic, Zapovjedništvo, Izviješće, str. pov. bez broja (br. primitka u GS HVO; br. teleg. 1987 od 15. 4. 1993. u 00.20) od 14. 4. 1993 u 22.00 sata; BELJO, „Politički i vojni odnosi na području sjeverne Hercegovine od 1992. do 1994.“, 304.

ultimatum tamošnjim pripadnicima HVO-a da predaju oružje do 13.00 sati.³⁵⁰ S obzirom na to da je izvještaju brigade „Herceg Stjepan“ od 14. travnja 1993. u 22.00 sata između ostalog naveden napad Armije BiH na Radešine, očito nije došlo do prihvaćanja navedenog ultimatumu.³⁵¹ Odgovor hrvatske strane u vidu blokiranja prilaza prema Konjicu bio je iskorišten od muslimanske strane kao povod za dovođenje pojačanja iz Tarčina i Pazarića, odnosno Igmana.³⁵²

S obzirom na to da su se borbe na području Klisa i Konjica nastavile u noćnim satima 14. travnja 1993., Zapovjedništvo brigade „Herceg Stjepan“ u izvještaju je navelo da „očekuju sutra vruć dan“ u kojem će Armija BiH „rano ujutro udariti pješadijskim napadom na cijeli prostor Klisa i Konjica“.³⁵³ Zbog toga su zatražili pomoć u vidu topničke podrške iz susjedne općine Prozor koja je tijekom 14. travnja 1993. bila minimalna jer se čekala odluka Zapovjedništva HVO OZ SzH, a zatim je trebalo dovući topničko oruđe koje se nalazilo u Tomislavgradu.³⁵⁴ Od HVO brigade „Rama“ zatraženo je da se angažiraju u stvaranju koridora za ranjenike čiji se velik broj očekivao s nastavkom borbi.³⁵⁵ Pored toga, od pripadnika HVO-a iz Fojnice se očekivalo da „ojača Požetvu“ i „veže sjeverni dio Klisa“, a od HVO Kiseljak i HVO Kreševo tražilo se da pokušaju „spriječiti ubacivanje svježih snaga iz Bosne i da vežu za sebe mjesta Bradinu, Repovce, Stojkoviće i Gobelovinu“.³⁵⁶ Shodno tome, načelnik GS HVO Milivoj Petković je idućeg dana zapovijedio HVO OZ Srednja Bosna (SB) izvršavanje zadatka vezivanja snaga Armije BiH na navedenim područjima.³⁵⁷ Iako je HVO brigada „Ban Josip Jelačić“ iz Kiseljaka planirala pomoći, to se nije dogodilo jer njihov dolazak nije uslijedio u predviđenom vremenu, a i muslimanska strana je bila upoznata s njihovim razmještajem na pravcu Repovci – Gobelovina.³⁵⁸

³⁵⁰ R BiH, HZ HB, HVO, HVO Konjic, Brigada „Herceg Stjepan“ Konjic, n/r Dinka Zebić, bez broja od 14. 4. 1993.

³⁵¹ HZ HB, HVO, Brigada „Herceg Stjepan“ Konjic, Zapovjedništvo, Izvješće, str. pov. bez broja (br. primitka u GS HVO; br. teleg. 1987 od 15. 4. 1993. u 00.20) od 14. 4. 1993. u 22.00 sata.

³⁵² *Isto*; BELJO, „Politički i vojni odnosi na području sjeverne Hercegovine od 1992. do 1994. godine“, 304.

³⁵³ HZ HB, HVO, Brigada „Herceg Stjepan“ Konjic, Zapovjedništvo, Izvješće, str. pov. bez broja (br. primitka u GS HVO; br. teleg. 1987 od 15. 4. 1993. u 00.20) od 14. 4. 1993. u 22.00 sata.

³⁵⁴ *Isto*; BELJO, „Politički i vojni odnosi na području sjeverne Hercegovine od 1992. do 1994. godine“, 302-303; R BiH, HZ HB, OZ SzH, IZM Prozor, Prozor, Izvješće IZM, str. pov. br. 01-200/93 od 14. 4. 1993. u 20.00 sati.

³⁵⁵ HZ HB, HVO, Brigada „Herceg Stjepan“ Konjic, Zapovjedništvo, Izvješće, str. pov. bez broja (br. primitka u GS HVO; br. teleg. 1987 od 15. 4. 1993. u 00.20) od 14. 4. 1993. u 22.00 sata.

³⁵⁶ *Isto*.

³⁵⁷ R BiH, HZ HB, HVO, GS HVO, Mostar, Zapovjedam, str. pov. br. 01-632/93 od 15. 4. 1993.

³⁵⁸ BELJO, „Politički i vojni odnosi na području sjeverne Hercegovine od 1992. do 1994. godine“, 310; R BiH, ŠVK OS R BiH, Obavještajna uprava, Sarajevo, Obavještenje o pokretu snaga HVO, str. pov. br. 02/76-356 od 17. 4. 1993.

Na području općine Jablanica tijekom 14. travnja 1993. nije došlo do ratnih djelovanja, ali je situacija bila iznimno napeta povodom sukoba na području Klisa i Konjica.³⁵⁹ Armija BiH je izvršila blokadu puteva Jablanica – Doljani, Jablanica – Konjic, Jablanica – Prozor i Jablanica – Mostar.³⁶⁰ Komandant 44. brdske brigade Armije BiH Enes Kovačević naredio je da se u najkraćem roku mora „izvršiti potpunu mobilizaciju svih jedinica i biti u gotovosti za izvršenje borbenih zadataka“.³⁶¹ Slijedom toga, zaposjednuti su položaji prema postrojbama HVO-a pri čemu je 2. bataljon 44. brdske brigade bio raspoređen na području Glodnice i Ostrošca što je značilo da su pripadnici Armije BiH s područja Jablanice bili dijelom napadnih operacija Armije BiH na području Klisu.³⁶² S druge strane, pripadnici 3. bojne „Mijat Tomić“ brigade „Herceg Stjepan“ bili su na obrambenim položajima te su čekali daljnja uputstva.³⁶³ S obzirom na navedeno, hrvatska strana je smatrala kako je sukob neizbježan, ali da se on 14. travnja 1993. nije dogodio jer su snage Armije BiH s područja Jablanice bile orijentirane na sukobe na područje Klisa.³⁶⁴ Zbog toga je hrvatska strana dolazak predstavnika 44. brdske brigade Armije BiH u Doljane i Soviće „sa ciljem da se sačuva mir“ ocijenila kao „oslobađanje snaga Armije BiH za djelovanje prema Bokševici i našim snagama u dolini Neretvice“.³⁶⁵

Tijekom noći s 14. na 15. travanj 1993. došlo je do novih pokreta pripadnika Armije BiH.³⁶⁶ Jedinice Armije BiH su vršile pokrete prema strateški važnoj planini Bokševica iz smjera sela Mrakovo i Rodići s područja općine Jablanica te iz smjera sela Čeline i Grevići s područja općine Prozor.³⁶⁷ Naime, kontrola nad Bokševicom pružala je strani koja je posjeduje i kontrolu nad samim Klisom, odnosno dolinom rijeke Neretvice.³⁶⁸ Stoga je iz perspektive hrvatske strane bilo nužno zadržati položaje na Bokševici kako se hrvatska sela na području

³⁵⁹ BELJO, „Politički i vojni odnosi na području sjeverne Hercegovine od 1992. do 1994. godine“, 305.

³⁶⁰ HVO Jablanica, 3. bojna „Mijat Tomić“, Izvješće, bez broja (br. primitka u GS HVO; br. teleg. 1969 od 14. 4. 1993. u 08.48) od 14. 4. 1993.

³⁶¹ R BiH, Armija R BiH, Komanda 44. brdske brigade Jablanica, Jablanica, Naređujem, str. pov. br. 02/68-1-25/93 od 14. 4. 1993. U potpisu Enes Kovačević

³⁶² HMDCDR, Armija BiH, 4. korpus, Mostar: R BiH, Armija R BiH, Zapovjedništvo 4. korpusa, Mostar, Izvještaj, str. pov. dj. br. 02-2560-14-1/93 od 14. 4. 1993; BELJO „Politički i vojni odnosi na području sjeverne Hercegovine od 1992. do 1994. godine“, 305.

³⁶³ HVO Jablanica, 3. bojna „Mijat Tomić“, Izvješće, bez broja (br. primitka u GS HVO; br. teleg. 1969 od 14. 4. 1993. u 08.48) od 14. 4. 1993.

³⁶⁴ HZ HB, HVO, Brigada „Herceg Stjepan“, 3. bojna „Mijat Tomić“ Jablanica, Zapovjedništvo, Izvješće, bez broja od 15. 4. 1993 u 8.00 sati.

³⁶⁵ *Isto.*

³⁶⁶ HZ HB, HVO, Brigada „Herceg Stjepan“ Konjic, Zapovjedništvo, Izvješće, str. pov. bez broja (br. primitka u GS HVO; br. teleg. 2003 od 15. 4. 1993. u 02.50) od 15. 4. 1993. u 03.00 sati.

³⁶⁷ *Isto.*

³⁶⁸ *Isto.*

Klisa ne bi našla u bezizlaznoj situaciji.³⁶⁹ Zbog toga je Zapovjedništvo brigade „Herceg Stjepan“ na Bokševicu poslalo pojačanje od „dvadesetak ljudi“, a što je bio maksimum zbog „nedostatka ljudi“.³⁷⁰ Uz to, Zapovjedništvo Brigade „Herceg Stjepan“ je tražilo topničku podršku iz smjera Risovca i Prozora za onemogućavanje pokreta Armije BiH prema Bokševici s područja općine Jablanica i općine Prozor.³⁷¹

Borbe na području općine Konjic su se intenzivirale u jutarnjim satima 15. travnja 1993. kada je na Konjic izvršen jaki napad Armije BiH iz pravca Igmana i Bradine prilikom čega su zauzete prostorije zapovjedništvo brigade „Herceg Stjepan“ u Konjicu nakon čega su razoružani i zarobljeni zatečeni pripadnici HVO-a.³⁷² Armija BiH je zatim blokirala grad i telefonske veze nakon čega je prema izvještaju hrvatske strane uslijedila pljačka i uhićenja Hrvata.³⁷³ HVO je odgovorio granatiranjem Konjica s područja Zabrdža, Turije, Zlatara i Babinog Nosa.³⁷⁴ Međutim, djelovanje HVO-a po Konjicu nije spriječilo daljni napredak Armije BiH koja je ubrzo okružila selo Radešine i područje planine Zlatar te napala područje Zabrdža i Galjeva.³⁷⁵ Zadatak da ovlada selom Radešine dobio je 2. bataljon 43. brdske brigade Armije BiH, a što je za muslimansku stranu bilo važno zbog spajanja Ostrošca i Konjica, a samim time povezivanja vlastitih snaga iz Konjica i Jablanice.³⁷⁶

U skladu s tim, kao i zbog učinkovitijeg i usklađenijeg planskog djelovanja, komandant 4. korpusa Armije BiH Arif Pašalić imenova je načelnika štaba 4. korpusa Sulejmana Budakovića na poziciju koordinатора svih postrojbi Armije BiH na području općina

³⁶⁹ Isto.

³⁷⁰ Isto.

³⁷¹ Isto.

³⁷² HZ HB, HVO, Brigada „Herceg Stjepan“ Konjic, Zapovjedništvo, Izvješće, str. pov. bez broja (br. primitka u GS HVO; br. teleg. 2009 od 15. 4. 1993. u 12.51) od 15. 4. 1993 u 08.00 sati; RBiH, HZ HB, HVO, OZ JiH, Mostar, Izvješće, str. pov. br. 03-0295 od 15. 4. 1993 u 18.00 sati; HZ HB, HVO Konjic, Brigada „Herceg Stjepan“ Konjic, bez broja (br. primitka u GS HVO; br. teleg. 2008 od 15. 4. 1993. u 12.38) od 15. 4. 1993.

³⁷³ HZ HB, HVO, Brigada „Herceg Stjepan“ Konjic, Zapovjedništvo, Izvješće, str. pov. bez broja (br. primitka u GS HVO; br. teleg. 2009 od 15. 4. 1993. u 12.51) od 15. 4. 1993. u 08.00 sati; RBiH, HZ HB, HVO, OZ JiH, Mostar, Izvješće, str. pov. br. 03-0295 od 15. 4. 1993. u 18.00 sati.

³⁷⁴ HMDCDR, Armija BiH, 4. korpus, Mostar: RBiH, Armija RBiH – 4. korpus, 7. brigada „Suad Alić“ Konjic, Operativni izvještaj, br. 07-6/93 od 15. 4. 1993; HMDCDR, Armija BiH, 4. korpus, Mostar: RBiH, Armija RBiH, Komanda 4. korpusa, Mostar, Redovni izvještaj, str. pov. dj. br. 02-2560-15-2/93 od 15. 4. 1993. (oznaka teleg: FACAF4PK); HMDCDR, Armija BiH, 4. korpus, Mostar: RBiH, Armija RBiH – 4. korpus, Bataljon Vojne policije, Konjic, str. pov. dj. br. 01/P-0-22/93 od 15. 4. 1993; HZ HB, HVO, Brigada „Herceg Stjepan“ Konjic, Zapovjedništvo, Izvješće, str. pov. bez broja (br. primitka u GS HVO; br. teleg. 2009 od 15. 4. 1993. u 12.51) od 15. 4. 1993. u 08.00 sati; MARIJAN, *Rat Hrvata i Muslimana u Bosni i Hercegovini od 1992. do 1994.*, 263.

³⁷⁵ HMDCDR, Armija BiH, 4. korpus, Mostar: RBiH, Armija RBiH – 4. korpus, 7. brigada „Suad Alić“ Konjic, Operativni izvještaj, br. 07-6/93 od 15. 4. 1993; HMDCDR, Armija BiH, 4. korpus, Mostar: RBiH, Armija RBiH, Komanda 4. korpusa, Mostar, Redovni izvještaj, str. pov. dj. br. 02-2560-15-2/93 od 15. 4. 1993.

³⁷⁶ RBiH, Armija RBiH, Komanda bataljona „Lisin“, Bradina, Borbeni izvještaj, bez broja od 15. 4. 1993.

Jablanica i Prozor, dok je na području Konjica za istu funkciju imenovan Džemal Trešnjo.³⁷⁷ Osim Trešnje, na području općine Konjic snagama Armije BiH iz Bradine koordinirao je Esad Ramić, još jedan važan član Komande 4. korpusa i bivši sudionik neuspjele mješovite komisije za pregovore.³⁷⁸

Upravo se u izvještaju Esada Ramića upućenom Arifu Pašalića od 15. travnja 1993. navodi sukob Armije BiH i HVO-a na području Repovice gdje je „najžešći otpor HVO-a“ i sela Ovčari u kojem HVO „ima dominaciju“.³⁷⁹ Na to se nadovezuje i izvještaj Vojne policije Armije BiH u Konjicu u kojem se navodi da je „najkritičnija situacija“ na području Ovčara „gdje snage HVO-a drže naše jedinice i civilno stanovništvo u okruženju“.³⁸⁰ Zbog toga je na Ovčare upućen jedan vod Vojne policije Armije BiH iz Konjica te specijalne postrojbe MUP-a RBiH iz Hadžića jer je važnost Ovčara bila u tome da su se nalazili na pravcu Konjic – Hadžići – Sarajevo zbog čega je za muslimansku stranu bilo nužno osigurati slobodnu prohodnost navedenog pravca.³⁸¹ Iz istog razloga na područje Repovice upućeni su pripadnici SOPN „Zulfikar“.³⁸² Stoga Esad Ramić u navedenom izvještaju procjenjuje da će 16. travanj 1993. biti „odlučujući dan jer ujutro počinju akcije na oslobađanju grada koji je pod jakom vatrom“ te zaključuje da „ovaj put nema stajanja i idemo do konačne pobjede jer smo se uvjerali da je HVO neprijatelj Republike Bosne i Hercegovine“.³⁸³

Pored napada na Konjic i širu okolicu, Armija BiH je tijekom 15. travnja 1993. godine u skladu s namjerom stjecanja kontrole nad Bokševicom djelovala po hrvatskim selima na području Klisa.³⁸⁴ Zbog toga je Zapovjednik brigade „Herceg Stjepan“ Zdravko Šagolj tražio topničku podršku od brigade „Rama“ iz Prozora po Krušćici, Parsovićima, Goranima, Čelinskoj planini, Podhumu, Grevićima te zajednički pješачki napad na Greviće.³⁸⁵ Brigada „Rama“ je u skladu s tim djelovala s višecijevnim bacačima raketa (VBR) po Čelini, Krušćici

³⁷⁷ BELJO, „Politički i vojni odnosi na području sjeverne Hercegovine od 1992. do 1994. godine“, 308; RBiH, Armija RBiH, Komanda 4. korpusa, Mostar, Naređujem, br. 01-3063/93 od 15. 4. 1993.

³⁷⁸ BELJO, „Politički i vojni odnosi na području sjeverne Hercegovine od 1992. do 1994. godine“, 308.

³⁷⁹ RBiH, Armija RBiH, Komanda bataljona „Lisin“, Bradina, Borbeni izvještaj, str. pov. bez broja (br. primitka u Zapovjedništvo 4. korpusa; br. 02/1-3169/93 od 17. 4. 1993) od 15. 4. 1993. u 23.00.

³⁸⁰ HMDCCR, Armija BiH, 4. korpus, Mostar: RBiH, Armija BiH – 4. korpus, Bataljon Vojne policije, Konjic, Dnevni operativni izvještaj, str. pov. dj. br. 01/P-0-22/93 od 15. 4. 1993.

³⁸¹ *Isto*; RBiH, Armija RBiH, Komanda bataljona „Lisin“, Bradina, Borbeni izvještaj, str. pov. bez broja (br. primitka u Zapovjedništvo 4. korpusa; br. 02/1-3169/93 od 17. 4. 1993) od 15. 4. 1993 u 23.00; BELJO, „Politički i vojni odnosi na području sjeverne Hercegovine od 1992. do 1994. godine“, 309; MARIJAN, *Rat Hrvata i Muslimana u Bosni i Hercegovini od 1992. do 1994.*, 263.

³⁸² RBiH, Armija RBiH, Komanda bataljona „Lisin“, Bradina, Borbeni izvještaj, str. pov. bez broja (br. primitka u Zapovjedništvo 4. korpusa; br. 02/1-3169/93 od 17. 4. 1993) od 15. 4. 1993. u 23.00.

³⁸³ *Isto*.

³⁸⁴ RBiH, HZ HB, HVO, OZ SzH, IZM Prozor, Prozor, Redovno borbeno izvješće sa stanjem do 21.00, str. pov. br. 01-201/93 od 15. 4. 1993.

³⁸⁵ *Isto*.

i Grevićima, dok je pješačko djelovanje na Greviće izostalo jer je OZ SzH Izdvojeno zapovjedno mjesto (IZM) Prozor smatralo kako za to „nisu bili stvoreni uvjeti“.³⁸⁶ Procjena OZ SzH IZM Prozor je bila da su snage brigade „Herceg Stjepan“ u „vrlo nepovoljnoj situaciji jer su odsječene i od OZ SzH i od OZ JiH“.³⁸⁷ Unatoč tome kao i brojčanoj nadmoći Armije BiH, HVO se tijekom 15. travnja 1993. uspio održati na području Klisa, s tim da je u najtežem položaju bila Seonica iz koje je Zapovjedništvo brigade „Herceg Stjepan“ planiralo „izvući ljude da bi im sačuvali život“.³⁸⁸ Snage Armije BiH na područje Klisa su djelovale i s područja općine Jablanica iz mjesta Paprasko odakle je provođeno prebacivanje jedinica prema Bokševici, dok se iz pravca Ostrošca djelovalo po dolini Neretvice.³⁸⁹ Minobacačkom paljbom napadnuto je Falanovo Brdo zbog čega je HVO odgovorio minobacačkim djelovanjem po Ostrošcu.³⁹⁰

Pored Ostrošca, HVO je topnički djelovao po širem gradskom području Jablanice.³⁹¹ Upravo je to granatiranje Jablanice Armija BiH iskoristila kao povod da razoruža i zarobi preostale pripadnike tamošnjeg HVO-a.³⁹² Tako je Armija BiH slomila bilo kakvu mogućnost oružanog otpora HVO-a u samom gradu.³⁹³ Pored toga, hrvatska strana navodi da je zbog zabrane ulaska i izlaska u Jablanicu građanima hrvatske nacionalnosti „u gradu ostalo oko 600 civila“.³⁹⁴

U noći s 15. na 16. travanj 1993. došlo je do pregrupiranja Armije BiH na području Klisa kojoj je pristiglo novo pojačanje iz pravca Igmana i središnje Bosne.³⁹⁵ Uz to, Armija

³⁸⁶ *Isto.*

³⁸⁷ *Isto.*

³⁸⁸ HZ HB, HVO Konjic, Brigada „Herceg Stjepan“ Konjic, bez broja (br. primitka u GS HVO; br. teleg. 2041 od 16. 4. 1993. u 03.38) od 15. 4. 1993; MARIJAN, *Rat Hrvata i Muslimana u Bosni i Hercegovini od 1992. do 1994.*, 263.

³⁸⁹ HZ HB, HVO, Brigada „Herceg Stjepan“; 3. bojna „Mijat Tomić“ Jablanica, Zapovjedništvo, Izvješće, str. pov. bez broja (br. primitka u GS HVO; br. teleg. 2010 od 15. 4. 1993. u 12.54) od 15. 4. 1993. u 08.00 sati.

³⁹⁰ HZ HB, HVO Konjic, Brigada „Herceg Stjepan“ Konjic, bez broja (br. primitka u GS HVO; br. teleg. 2041 od 16. 4. 1993. u 03.38) od 15. 4. 1993; BELJO, „Politički i vojni odnosi na području sjeverne Hercegovine od 1992. do 1994. godine“, 309.

³⁹¹ RBiH, Armija RBiH, Komanda 4. korpusa, Mostar, Vanredni izvještaj, str. pov. dj. br. 02-2560-15-2/93 od 15. 4. 1993. (oznaka teleg; FACAF4UA)

³⁹² BELJO, „Politički i vojni odnosi na području sjeverne Hercegovine od 1992. do 1994. godine“ 310.

³⁹³ *Isto*, 310.

³⁹⁴ HZ HB, HVO, Brigada „Herceg Stjepan“, 3. bojna „Mijat Tomić“ Jablanica, Zapovjedništvo, Izvješće, str. pov. bez broja (br. primitka u GS HVO; br. teleg. 2010 od 15. 4. 1993. u 12.54) od 15. 4. 1993. u 08.00 sati.

³⁹⁵ RBiH, HZ HB, HVO, OZ JiH, Mostar, Izvješće, str. pov. br. 03-0296 od 16. 4. 1993 u 08.00 sati; HZ HB, HVO Konjic, Brigada „Herceg Stjepan“ Konjic, str. pov. bez broja (br. primitka u GS HVO; br. teleg. 2044 od 16. 4. 1993. u 04.55) od 16. 4. 1993; HZ HB, HVO, Brigada „Herceg Stjepan“ Konjic, Zapovjedništvo, str. pov. bez broja (br. na dokumentu; 01-203 od 16. 4. 1993.) od 16. 4. 1993. u 09.00 sati.

BiH je ojačala svoje položaje između sela Gorani i Čelinske planine.³⁹⁶ Na područje doline Neretvice je do 15. travnja 1993. pristigao i SOPN „Zulfikar“ koji se tako pridružio 45. brdskoj brigadi Armije BiH u Parsovićima.³⁹⁷ Shodno navedenom, Armija BiH je u prijepodnevnim satima 16. travnja 1993. iz smjera područja Gorana, Podhuma i Viljka djelovala prema položajima HVO-a na području Klisa.³⁹⁸ Napadnuto je šire područje oko Kostajnice te Bukovice uz topničku paljbu pri čemu je na Kostajnicu otvorena vatra iz smjera Papraskog u općini Jablanica, dok je Bukovica granatirana iz smjera Grevića.³⁹⁹ Pripadnici 45. brdske brigade Armije BiH uspjeli su zauzeti Goransko Polje pri čemu je zarobljen veći broj mještana.⁴⁰⁰ Tijekom navedenih napada Armije BiH, Zapovjedništvo brigade „Herceg Stjepan“ tražilo je topničku podršku iz Prozora na što je brigada „Rama“ odgovorila otvaranjem vatre po području Gorana, Grevića, na prostoru oko Bokševice te u smjeru sela Bukovlje i područja Viljka.⁴⁰¹ Navedena topnička podrška je bila vrlo važna za obranu položaja lokalnog HVO-a na području Budišnje Ravni i Ljesovine jer su pomoću nje odbili napade Armije BiH 16. travnja 1993. godine.⁴⁰²

Neposredno uoči napada na šire područje oko Kostajnice i Bukovice, pripadnici SOPN „Zulfikar“ su u jutarnjim satima 16. travnja 1993. iz pravca Podhuma i Parsovića uz podršku 45. brdske brigade Armije BiH napali dio sela Trusina u kojem je živjelo hrvatsko stanovništvo te položaje HVO-a iznad sela.⁴⁰³ Združeni pripadnici SOPN „Zulfikar“ i 45. brdske brigade su ubrzo zauzeli Trusinu nakon čega su počinili ratni zločin nad hrvatskim

³⁹⁶ BELJO, „Politički i vojni odnosi na području sjeverne Hercegovine od 1992. do 1994. godine“, 311; HZ HB, HVO, Brigada „Herceg Stjepan“ Konjic, Zapovjedništvo, str. pov. bez broja (br. na dokumentu; 01-203 od 16. 4. 1993.) od 16. 4. 1993. u 09.00 sati.

³⁹⁷ BELJO, MANDIĆ, „Background and chronology of the crimes committed by the Army of Bosnia and Herzegovina in the village of Trusina on April 16, 1993“, Review of Croatian History, 18(1). <https://doi.org/10.22586/review.v18i1.24297>, 424.

³⁹⁸ RBiH, HZ HB, IZM OZ SzH, Rama, Redovno borbena izvješće sa stanjem u 21.00 sati, str. pov. br. 01-208/93 od 16. 4. 1993.

³⁹⁹ BELJO, „Politički i vojni odnosi na području sjeverne Hercegovine od 1992. do 1994. godine“, 312; HZ HB, HVO, Brigada „Herceg Stjepan“ Konjic, Zapovjedništvo, Izviješće, str. pov. bez broja (br. na dokumentu; 01-215/93 od 17. 4. 1993.) od 16. 4. 1993. u 11.00.

⁴⁰⁰ BELJO, „Politički i vojni odnosi na području sjeverne Hercegovine od 1992. do 1994. godine“, 312; HZ HB, HVO, Brigada „Herceg Stjepan“ Konjic, Zapovjedništvo, Izviješće, str. pov. bez broja (br. na dokumentu; 01-216/93 od 17. 4. 1993.) od 17. 4. 1993. u 01.00.

⁴⁰¹ RBiH, IZM OZ SzH, Rama, Redovno borbena izvješće sa stanjem u 21.00 sati, str. pov. br. 01-208/93 od 16. 4. 1993; BELJO, „Politički i vojni odnosi na području sjeverne Hercegovine od 1992. do 1994. godine“, 313.

⁴⁰² BELJO, „Politički i vojni odnosi na području sjeverne Hercegovine od 1992. do 1994. godine“, 313; MARIJAN, *Rat Hrvata i Muslimana u Bosni i Hercegovini od 1992. do 1994.*, 263.

⁴⁰³ BELJO, „Politički i vojni odnosi na području sjeverne Hercegovine od 1992. do 1994. godine“, 311; HZ HB, HVO, Brigada „Herceg Stjepan“ Konjic, Zapovjedništvo, Izviješće, str. pov. bez broja (br. na dokumentu; 01-215/93) od 16. 4. 1993 u 11.00 sati; RBiH, HZ HB, HVO, Vojna policija HVO-a Konjic, Izjava, bez broja i datuma. Izjavu dala Jela Ljubić, izjavu uzeo Ivica Brekalo.

stanovništvom i zarobljenim vojnicima HVO-a.⁴⁰⁴ Naime, nakon upada u selo, muslimanske snage su izvršile ubojstva većeg broja civila hrvatske nacionalnosti, dok su dio lokalnih civila Hrvata natjerali u živi štit prema položaju pripadnika HVO-a iznad sela.⁴⁰⁵ Time su iznudili predaju pripadnika HVO-a koji su zatim bili izloženi fizičkom nasilju, a potom je skupina od šest pripadnika HVO-a svezana, poredana uza zid i strijeljana.⁴⁰⁶ Nakon toga je ubijena još nekolicina hrvatskih civila.⁴⁰⁷ Ukupno je nakon zauzimanja Trusine Armija BiH ubila 22 Hrvata od kojih je bilo 15 civila i sedam zarobljenih pripadnika HVO-a.⁴⁰⁸ Nakon počinjenog zločina uslijedila je pljačka preostalih hrvatskih civila te palež hrvatskih kuća.⁴⁰⁹

Usporedno s napadom Armije BiH na području Klisa, HVO je uzvraćao topničkim djelovanjem po širem području Jablanice.⁴¹⁰ HVO je prema izvještaju Komande 44. brdske brigade Armije BiH djelovao od jutarnjih sati 16. travnja 1993. iz smjera Risovca, Ustirame i Kostajnice pri čemu su pogođeni civilni objekti te je ranjeno nekoliko civila.⁴¹¹ Osim toga, HVO je iz smjera Prozora na vlastitu inicijativu topnički djelovao po području sela Sovići te po području sela Slatina na koje je „palo oko 50 projektila različitog kalibra“.⁴¹² Armija BiH

⁴⁰⁴ BELJO, „Politički i vojni odnosi na području sjeverne Hercegovine od 1992. do 1994. godine“, 311; MARIJAN, *Rat Hrvata i Muslimana u Bosni i Hercegovini od 1992. do 1994.*, 263; BELJO, MANDIĆ, „Background and chronology of the crimes committed by the Army of Bosnia and Herzegovina in the village of Trusina on April 16, 1993“, *Review of Croatian History*, 18(1). <https://doi.org/10.22586/review.v18i1.24297>, 431.

⁴⁰⁵ RBiH, HZ HB, HVO, Vojna policija HVO-a Konjic, Izjava, bez broja i datuma. Izjavu dala Jela Ljubić, izjavu uzeo Ivica Brekalo; BELJO, „Politički i vojni odnosi na području sjeverne Hercegovine od 1992. do 1994. godine“, 311; MARIJAN, *Rat Hrvata i Muslimana u Bosni i Hercegovini od 1992. do 1994.*, 263; HZ HB, HVO, Brigada „Herceg Stjepan“ Konjic, Zapovjedništvo, Izvješće, str. pov. bez broja (br. na dokumentu; 01-216/93 od 17. 4. 1993.) od 17. 4. 1993 u 01.00; HZ HB, HVO, Brigada „Herceg Stjepan“, Zapovjedništvo, str. pov. bez broja (br. na dokumentu; 245/93 od 19. 4. 1993.) od 18. 4. 1993.

⁴⁰⁶ RBiH, HZ HB, HVO, Vojna policija HVO-a Konjic, Izjava, bez broja i datuma. Izjavu dala Jela Ljubić, izjavu uzeo Ivica Brekalo; BELJO, „Politički i vojni odnosi na području sjeverne Hercegovine od 1992. do 1994. godine“, 311; MLIVONČIĆ, *Zločin s pečatom*, 64; HZ HB, HVO, Brigada „Herceg Stjepan“, Zapovjedništvo, str. pov. bez broja (br. na dokumentu; 245/93 od 19. 4. 1993) od 18. 4. 1993.

⁴⁰⁷ RBiH, HZ HB, HVO, Vojna policija HVO-a Konjic, Izjava, bez broja i datuma. Izjavu dala Jela Ljubić, izjavu uzeo Ivica Brekalo.

⁴⁰⁸ HZ HB, HVO Konjic, Brigada „Herceg Stjepan“ Konjic, Izvješće ratne bolnice Kostajnica, bez broja od 21. 4. 1993. u 17.00 sati; MARIJAN et al., *Domovinski rat i zločini nad Hrvatima u Bosni i Hercegovini od 1991. – 1995.*, knj. 1., 306; MLIVONČIĆ, *Zločin s pečatom*, 64.

⁴⁰⁹ RBiH, HZ HB, HVO, Vojna policija HVO-a Konjic, Izjava, bez broja i datuma. Izjavu dala Jela Ljubić, izjavu uzeo Ivica Brekalo; BELJO, „Politički i vojni odnosi na području sjeverne Hercegovine od 1992. do 1994. godine“, 311-312; HZ HB, HVO, Brigada „Herceg Stjepan“ Konjic, Zapovjedništvo, Izvješće, str. pov. bez broja (br. na dokumentu; 01-216/93 od 17. 4. 1993.) od 17. 4. 1993 u 01.00.

⁴¹⁰ HMDCDR, Armija BiH, 4. korpus, Mostar: RBiH, Armija RBiH, Komanda 44. brdske brigade Jablanica, Jablanica, Obavještajno izvještavanje, str. pov. br. 06/9-1-3/93 od 16. 4. 1993.

⁴¹¹ *Isto.*

⁴¹² HMDCDR, Armija BiH, 4. korpus, Mostar: RBiH, Armija RBiH, Komanda 44. brdske brigade Jablanica, Jablanica, str. pov. br. 02/70-1-75/93 od 16. 4. 1993; HMDCDR, Armija BiH, 4. korpus, Mostar: RBiH, Armija RBiH – 4. korpus, 44. brdska brigada Jablanica, Jablanica, str. pov. br. 02/70-1-72/93 od 16. 4. 1993 u 18.30; RBiH, HZ HB, IZM OZ SzH, Rama, Redovno borbena izvješće sa stanjem u 21.00 sati, str. pov. br. 01-208/93 od 16. 4. 1993; RBiH, HZ HB, HVO, IZM OZ SzH, Izvanredno izvješće sa stanjem u 08.00 sati, str. pov. br. 01-202/93 od 16. 4. 1993.

je uzvratila granatiranjem sela Hudutsko, Ustirama i Gračac u općini Prozor zbog čega je lokalno hrvatsko stanovništvo tražilo zaklon bijegom u sjevernije dijelove općine.⁴¹³ U Doljanima je HVO dao ultimatum pripadnicima Armije BiH za predaju oružja što je od strane Armije BiH odbijeno.⁴¹⁴ Shodno tome, Komanda 44. brdske brigade je očekivala „masovno iseljavanje muslimanskog življa iz naselja Doljani i Sovići“ zbog čega je bila pripremljena na izvlačenje muslimanskog stanovništva iz navedenih mjesta.⁴¹⁵ Muslimanska strana je smatrala da bi moglo doći do pješачkog napada na Doljane i Soviće, a i na samu Jablanicu što je pored topničkog djelovanja HVO-a bilo potkrijepljeno navodnim dolascima pojačanja HVO-u iz zapadne Hercegovine i Republike Hrvatske.⁴¹⁶ Povodom toga, Komanda 44. brdske brigade upozorila je komandanta 4. korpusa Arifa Pašalića da će u slučaju jačeg napada na Jablanicu biti isključeno „razvodno postrojenje 220 KV preko kojeg se vrši napajanje električnom energijom zapadne Hercegovine, Dalmacije i dijelova Republike Hrvatske“, a „u slučaju otvorene agresije na Jablanicu“ da je pripremljeno rušenje brane Jablaničkog jezera iako su bili svjesni da bi to imalo „katastrofalne posljedice nizvodno od Jablanice do Ploča“.⁴¹⁷

Tijekom 16. travnja 1993. nastavljene su borbe na području Konjica čiji su se dijelovi i dalje nalazili pod nadzorom HVO-a.⁴¹⁸ Stoga je Armija BiH provodila žestoke napade na položaje HVO-a na području Repovice, Zlatara i Babina Nosa.⁴¹⁹ HVO je uzvratio topničkim djelovanjem po Konjicu pri čemu su pogođeni i neki civilni objekti što je Armija BiH iskoristila

⁴¹³ R BiH, HZ HB, HVO, Brigada „Rama“, Priopćenje za javnost, bez broja (br. primitka u GS HVO; br. teleg. 2088 od 17. 4. 1993. u 19.10) od 17. 4. 1993.

⁴¹⁴ HMDCDR, Armija BiH, 4. korpus, Mostar: R BiH, Armija R BiH – 4. korpus, 44. brdska brigada Jablanica, Jablanica, str. pov. br. 02/70-1-72/93 od 16. 4. 1993 u 18.30; HMDCDR, Armija BiH, 4. korpus, Mostar: R BiH, Armija R BiH, Komanda 4. korpusa, Mostar, Redovni operativni izvještaj, str. pov. dj. br. 0271-966-133/93 od 16. 4. 1993.

⁴¹⁵ HMDCDR, Armija BiH, 4. korpus, Mostar: R BiH, Armija R BiH, Komanda 44. brdske brigade Jablanica, Jablanica, str. pov. br. 02/70-1-75/93 od 16. 4. 1993; HMDCDR, Armija BiH, 4. korpus, Mostar: R BiH, Armija R BiH – 4. korpus, 44. brdska brigada Jablanica, Jablanica, str. pov. br. 02/70-1-72/93 od 16. 4. 1993 u 18.30; HMDCDR, Armija BiH, 4. korpus, Mostar: R BiH, Armija R BiH, Komanda 44. brdske brigade Jablanica, Vanredni izvještaj, str. pov. bez broja (br. primitka u Zapovjedništvo 4. korpusa; br. 02/1-3097/93 od 16. 4. 1993) od 16. 4. 1993; HMDCDR, Armija BiH, 4. korpus, Mostar: R BiH, Armija R BiH, Komanda 4. korpusa, Mostar, Redovni operativni izvještaj, str. pov. dj. br. 0271-966-133/93 od 16. 4. 1993.

⁴¹⁶ HMDCDR, Armija BiH, 4. korpus, Mostar: R BiH, Armija R BiH, Komanda 44. brdske brigade Jablanica, Vanredni izvještaj, str. pov. bez broja (br. primitka u Zapovjedništvo 4. korpusa; br. 02/1-3097/93 od 16. 4. 1993.) od 16. 4. 1993; HMDCDR, Armija BiH, 4. korpus, Mostar: R BiH, Armija R BiH, Komanda 44. brdske brigade Jablanica, Jablanica, Operativno izvještavanje, str. pov. br. 06/9-1-3/93 od 16. 4. 1993; HMDCDR, Armija BiH, 4. korpus, Mostar: R BiH, Armija R BiH – 4. korpus, 44. brdska brigada Jablanica, Jablanica, str. pov. br. 02/70-1-72/93 od 16. 4. 1993 u 18.30; HMDCDR, Armija BiH, 4. korpus, Mostar: R BiH, Armija R BiH, Komanda 4. korpusa, Mostar, Redovni operativni izvještaj, str. pov. dj. br. 0271-966-133/93 od 16. 4. 1993.

⁴¹⁷ HMDCDR, Armija BiH, 4. korpus, Mostar: R BiH, Armija R BiH, Komanda 44. brdske brigade Jablanica, Vanredni izvještaj, str. pov. bez broja (br. primitka u Zapovjedništvo 4. korpusa; br. 02/1-3097/93 od 16. 4. 1993.) od 16. 4. 1993.

⁴¹⁸ HZ HB, HVO, Brigada „Herceg Stjepan“ Konjic, Zapovjedništvo, str. pov. bez broja (br. na dokumentu; 01-203 od 16. 4. 1993.) od 16. 4. 1993. u 09.00 sati.

⁴¹⁹ BELJO, „Politički i vojni odnosi na području sjeverne Hercegovine od 1992. do 1994. godine“, 314.

kao opravdanje za daljnje napade na HVO.⁴²⁰ Tijekom poslijepodnevnih sati 16. travnja 1993. Armija BiH je pokušala kao i u Trusini uz pomoć živog štita načinjenog od hrvatskih civila iznuditi predaju pripadnika HVO-a na položajima na Zlataru.⁴²¹ Navedeni pokušaj je bio neuspješan, dobrim dijelom zbog toga što su pripadnici HVO-a na Zlataru bili dobro utvrđeni i zaštićeni minskim poljima.⁴²² Zbog toga su u napad na Zlatar bile uključene jake snage Armije BiH koje su se sastojale od 43. brdske brigade, specijalne postrojbe „Crni Labudovi“ i specijalne postrojbe MUP-a R BiH iz Hadžića.⁴²³ Navedene snage su brojale oko 180 ljudi kojima je trebalo pristići dodatno pojačanje iz Operativne grupe (OG) „Igman“.⁴²⁴

U sklopu obrambenog djelovanja u okolici Konjica, HVO je izvršio napadna djelovanja na položaje Armije BiH na području planine Ljubine iznad sela Turija te na područje sela Prevlje.⁴²⁵ HVO je na području planine Ljubine uspješno zauzeo položaje Armije BiH pri čemu je zarobljeno više pripadnika Armije BiH, a isto je učinjeno s položajima Armije BiH na području sela Prevlje koje je protuudarom već do jutarnjih sati 17. travnja 1993 vraćeni pod kontrolu Armije BiH.⁴²⁶ HVO je pomoć u zauzimanju područja Ljubine kao i u održavanju svojih položaja iznad Konjica u Zaslavlju, Zabrdju i Turiji imao u obliku topničke podrške 2. lake pješačke brigade iz Hercegovačkog korpusa VRS-a.⁴²⁷ To je pak proizlazilo iz toga da je HVO preko navedenih položaja omogućavao izvlačenje većeg broja srpskih stanovnika iz

⁴²⁰ *Isto*, 314; HMDCDR, Armija BiH, 4. korpus, Mostar: R BiH, Armija R BiH, Komanda 4. korpusa, Redovni operativni izvještaj, Mostar, str. pov. dj. br. 0271-966-133/93 od 16. 4. 1993.

⁴²¹ BELJO, „Politički i vojni odnosi na području sjeverne Hercegovine od 1992. do 1994. godine“, 314; Pismo zapovjedniku obrane Zlatara, bez broja i datuma. U potpisu komandant OG Most i pečat primitka u GS HVO. Pod nazivom OG Most skrivala se specijalna postrojba Armije BiH „Crni Labudovi“. Vidi u BELJO, „Politički i vojni odnosi na području sjeverne Hercegovine od 1992. do 1994. godine“, 314; R BiH, HZ HB, HVO, GS HVO, VOS, Mostar, Informacija – prilog o Konjicu, str. pov. br. 03-378/93 od 27. 4. 1993.

⁴²² BELJO, „Politički i vojni odnosi na području sjeverne Hercegovine od 1992. do 1994. godine“, 314-315; R BiH, Armija R BiH, IKM 4. korpusa Armije R BiH, Bradina, Borbeni izvještaj, str. pov. bez broja od 17. 4. 1993 u 20.00 sati.

⁴²³ BELJO, „Politički i vojni odnosi na području sjeverne Hercegovine od 1992. do 1994. godine“, 315; R BiH, Armija R BiH, IKM 4. korpusa Armije R BiH, Bradina, Borbeni izvještaj, str. pov. bez broja od 17. 4. 1993. u 20.00 sati.

⁴²⁴ BELJO, „Politički i vojni odnosi na području sjeverne Hercegovine od 1992. do 1994. godine“, 315; R BiH, Armija R BiH, IKM 4. korpusa Armije R BiH, Bradina, Borbeni izvještaj, str. pov. bez broja od 17. 4. 1993. u 20.00 sati; HZ HB, HVO Konjic, Brigada „Herceg Stjepan“ Konjic, str. pov. bez broja (br. primitka u GS HVO; br. teleg. 2044 od 16. 4. 1993. u 04.55) od 16. 4. 1993.

⁴²⁵ BELJO, „Politički i vojni odnosi na području sjeverne Hercegovine od 1992. do 1994. godine“, 315; HMDCDR, Armija BiH, 4. korpus, Mostar: R BiH, Armija R BiH, Komanda 4. korpusa, Redovni operativni izvještaj, Mostar, str. pov. dj. br. 0271-966-133/93 od 16. 4. 1993; MARIJAN, *Rat Hrvata i Muslimana u Bosni i Hercegovini od 1992. do 1994.*, 265.

⁴²⁶ R BiH, Armija R BiH, IKM 4. korpusa Armije BiH, Bradina, Borbeni izvještaj, str. pov. bez broja od 17. 4. 1993. u 20.00 sati; HMDCDR, Armija BiH, 4. korpus, Mostar: R BiH, Armija R BiH – 4. korpus, 7. brigada „Suad Alić“ Konjic, Izvještaj do 18.00 časova, bez broja (br. primitka u Zapovjedništvo 4. korpusa; br. 02/1-3211/93 od 18. 4. 1993.) od 17. 4. 1993; HMDCDR, Armija BiH, 4. korpus, Mostar: R BiH, Armija R BiH – 4. korpus, Bataljon Vojne policije, Konjic, bez broja (oznaka teleg. CADCI4PA) od 18. 4. 1993.

⁴²⁷ MARIJAN, *Rat Hrvata i Muslimana u Bosni i Hercegovini od 1992. do 1994.*, 265.

Konjica i okolice na područje Boraca.⁴²⁸ Iako je očigledno da je obostrana pomoć HVO-a i VRS-a proizlazila iz međusobne koristi, muslimanska strana je na to gledala kao dokaz hrvatsko – srpske suradnje u „agresiji“ na BiH.⁴²⁹

Tijekom noći s 16. na 17. travanj 1993. započelo je ranije nagovješteno iseljavanje muslimanskog stanovništva s područja sjeverozapadnog dijela općine Jablanica pa je tako Armija BiH izvukla dio civila iz Slatine koji su zatim smješteni u Jablanicu.⁴³⁰ U skladu s iščekivanjem napada HVO-a na Slatinu, Armija BiH je na to područje poslala pojačanje od 20 vojnika.⁴³¹ Napad HVO-a u smjeru Jablanice je uslijedio u jutarnjim satima 17. travnja 1993.⁴³² Time je HVO nakon tri dana isključivog topničkog djelovanja krenuo u pješačko djelovanje s ciljem pomoći postrojbama HVO-a na Klisu.⁴³³ Naime, namjera HVO-a je bila deblokada i spajanje s okruženim postrojbama HVO-a i hrvatskim selima na području Klisa.⁴³⁴ U prodoru prema Jablanici iz smjera Prozora HVO je sudjelovao s dijelom snaga iz sastava HVO brigada „Kralj Tomislav“ i „Rama“, bojnom „Ludvig Pavlović“ i dijelovima 2. bojne Vojne policije HVO-a iz Prozora.⁴³⁵ Snage HVO-a su u prvoj fazi napada pretresle i razoružale mjesta s muslimanskim stanovništvom uz prometnicu Prozor – Jablanica s ciljem onemogućavanja presijecanja navedene prometnice.⁴³⁶ U skladu s tim, snage HVO-a su najkasnije do 11.00 sati razoružale sela Širokokućani, Paroš i Gorica.⁴³⁷ Do 17.00 sati HVO je razoružao pripadnike Armije BiH u Parčanima, dok su snage Armije BiH u selu Klek bile u okruženju.⁴³⁸ Vrlo brzo je razoružano i selo Klek o čemu je OZ SzH IZM Prozor obavijestio GS HVO i Zapovjedništvo OZ SzH u Tomislavgradu.⁴³⁹ Prema izvještaju hrvatske strane, Armija BiH je pretrpjela gubitke

⁴²⁸ Isto, 265.

⁴²⁹ RBiH, Armija RBiH, IKM 4. korpusa Armije RBiH, Bradina, Borbeni izvještaj, str. pov. bez broja od 17. 4. 1993. u 20.00; HMDCDR, Armija BiH, 4. korpus, Mostar: RBiH, Armija RBiH, Komanda 4. korpusa, Mostar, Informacija o stanju u zoni odgovornosti 4. korpusa, str. pov. dj. br. 02/1-2560-18/93 od 18. 4. 1993.

⁴³⁰ RBiH, Armija RBiH, Komanda 44. brdske brigade Jablanica, Jablanica Vanredni borbeni izvještaj, str. pov. br. 02/70-1-75/93 od 17. 4. 1993. u 10.00 sati; RBiH, Armija RBiH, Komanda 44. brdske brigade Jablanica, Jablanica, str. pov. br. 02/70-1-77/93 od 17. 4. 1993.

⁴³¹ HMDCDR, Armija BiH, 4. korpus, Mostar: Komanda 4. korpusa, Stanje u zoni odgovornosti 44. brdske brigade, str. pov. br. 02/70-1-76/93 od 17. 4. 1993.

⁴³² MARIJAN, *Rat Hrvata i Muslimana u Bosni i Hercegovini od 1992. do 1994.*, 265; RBiH, Armija RBiH – 4.korpus, Komanda 44. brdske brigade Jablanica, Jablanica, Vanredni izvještaj, str. pov. br. 02/70-1-79/93 od 17. 4. 1993.

⁴³³ BELJO, „Politički i vojni odnosi na području sjeverne Hercegovine od 1992. do 1994. godine“, 316; MARIJAN, *Rat Hrvata i Muslimana u Bosni i Hercegovini od 1992. do 1994.*, 265.

⁴³⁴ BELJO, „Politički i vojni odnosi na području sjeverne Hercegovine od 1992. do 1994. godine“, 316.

⁴³⁵ MARIJAN, *Rat Hrvata i Muslimana u Bosni i Hercegovini od 1992. do 1994.*, 265; BELJO, „Politički i vojni odnosi na području sjeverne Hercegovine od 1992. do 1994. godine“, 316.

⁴³⁶ MARIJAN, *Rat Hrvata i Muslimana u Bosni i Hercegovini od 1992. do 1994.*, 265.

⁴³⁷ IZM OZ SzH Prozor, Izvanredno izvješće sa stanjem u 11.00 sati, str. pov. br. 01-211/93 od 17. 4. 1993.

⁴³⁸ IZM OZ SzH Prozor, Izvanredno izvješće sa stanjem u 17.00 sati, str. pov. br. 01-221/93 od 17. 4. 1993.

⁴³⁹ IZM OZ SzH Prozor, Operativno izvješće sa stanjem u 21.00, str. pov. br. 01-222/93 od 17. 4. 1993.

od sedam mrtvih, pet ranjenih i 37 zarobljenih vojnika.⁴⁴⁰ Zarobljeni i ranjeni pripadnici Armije BiH su prebačeni u Prozor gdje su ranjenici dobili liječničku skrb.⁴⁴¹

Usporedno s djelovanjem u općini Prozor, snage HVO-a su u jutarnjim satima okružile Soviće na području općine Jablanica.⁴⁴² Cilj ovog napada je bio vezivanje s bojnomo HVO-a u Doljanima.⁴⁴³ Iako je muslimanska strana optuživala hrvatsku stranu da su uz snage HVO-a u napadu na Soviće sudjelovale postrojbe HV-a, za takve tvrdnje nema dokaza.⁴⁴⁴ Naime, u napadu na Soviće su većinski sudjelovali pripadnici HVO „Kažnjeničke bojne“ iz OZ JiH te manji broj pripadnika samostalne bojne „Rafael Boban“ iz Posušja kao sastavni dio OZ SzH.⁴⁴⁵ S druge strane, Soviće je branio 4. bataljon 44. brdske brigade Armije BiH koji je brojao oko 120 vojnika.⁴⁴⁶ Usporedno s djelovanjem HVO-a u jutarnjim satima krenulo je izvlačenje muslimanskih civila iz Doljana.⁴⁴⁷ Prema izvještaju Komande 44. brdske brigade do 14.00 sati iz Doljana su se „izvukli svi Muslimani“.⁴⁴⁸ Tako su Sovići bili blokirani sa svih strana te je u 16.40 sati 17. travnja 1993. Komanda 44. brdske brigade od 4. bataljona primila poruku koja je glasila „da se neće moći oduprijeti, jer su postrojbe HVO-a iz pravca Risovca daleko nadmoćniji u ljudstvu i tehnici“.⁴⁴⁹ S tim u vezi, OZ SzH IZM Prozor u 17.00 sati u izvještaju navodi da su „snage Armije BiH u selu Sovići razbijene“ dok „neki pripadnici i civili bježe iz Sovića, a neki se predaju“.⁴⁵⁰

Ipak, do dogovorene predaje svih pripadnika 4. bataljona 44. brdske brigade u Sovićima tijekom 17. travnja 1993. nije došlo jer se dio pripadnika bataljuna odbio predati te

⁴⁴⁰ *Isto.*

⁴⁴¹ BELJO, „Politički i vojni odnosi na području sjeverne Hercegovine od 1992. do 1994. godine“, 317.

⁴⁴² RBiH, Armija RBiH, Komanda 44. brdske brigade Jablanica, Jablanica, Vanredni borbeni izvještaj, str. pov. br. 02/70-1-78/93 od 17. 4. 1993; RBiH, Armija RBiH – 4. korpus, Komanda 44. brdske brigade, Jablanica, Vanredni izvještaj, br. 02/70-1-79/93 od 17. 4. 1993 u 14.00; IZM OZ SzH Prozor, Izvanredno izvješće sa stanjem u 11.00 sati, str. pov. br. 01-211/93 od 17. 4. 1993.

⁴⁴³ BELJO, „Politički i vojni odnosi na području sjeverne Hercegovine od 1992. do 1994. godine“, 317; MARIJAN, *Rat Hrvata i Muslimana u Bosni i Hercegovini od 1992. do 1994.*, 268.

⁴⁴⁴ RBiH, Armija RBiH – 4. korpus, Komanda 44. brdske brigade Jablanica, Jablanica, Vanredni izvještaj, str. pov. br. 02/70-1-79/93 od 17. 4. 1993.

⁴⁴⁵ BELJO, „Politički i vojni odnosi na području sjeverne Hercegovine od 1992. do 1994. godine“, 317; MARIJAN, *Rat Hrvata i Muslimana u Bosni i Hercegovini od 1992. do 1994.*, 268.

⁴⁴⁶ RBiH, Armija RBiH, Komanda 44. brdske brigade Jablanica, Jablanica, Vanredni borbeni izvještaj, str. pov. br. 02/70-1-78/93 od 17. 4. 1993 u 14.00; MARIJAN, *Rat Hrvata i Muslimana u Bosni i Hercegovini od 1992. do 1994.*, 268.

⁴⁴⁷ RBiH, Armija RBiH, Komanda 44. brdske brigade Jablanica, Jablanica, Vanredni borbeni izvještaj, str. pov. br. 02/70-1-75/93 od 17. 4. 1993. u 10.00.

⁴⁴⁸ RBiH, Armija RBiH, Komanda 44. brdske brigade Jablanica, Jablanica, Vanredni borbeni izvještaj, str. pov. br. 02/70-1-78/93 od 17. 4. 1993. u 14.00.

⁴⁴⁹ RBiH, Armija RBiH – 4. korpus, Komanda 44. brdske brigade Jablanica, Jablanica, Vanredni izvještaj, str. pov. br. 02/70-1-79/93 od 17. 4. 1993.

⁴⁵⁰ IZM OZ SzH Prozor, Izvanredno izvješće sa stanjem u 17.00 sati, str. pov. br. 01-221/93 od 17. 4. 1993.

se nastojao izvući prema planinskom području Prajine što je produljilo zauzimanje Sovića.⁴⁵¹ Navedeni napad na Soviće muslimanska strana je pokušala iskoristiti na način da hrvatsku stranu prikaže kao negativan faktor pred međunarodnom javnosti i UNPROFOR-om.⁴⁵² Tako je komandant 44. brdske brigade Enes Kovačević Soviće nazvao „drugom Srebrenicom“ gdje je za „očekivati masovna razaranja i ubijanja.“⁴⁵³ Navedeno se nije zbilom, već se radilo o pokušaju opravdanja etničkog čišćenja hrvatskog stanovništva Konjica i Jablanice što je bilo jasno i pripadnicima Španjolske bojne UNPROFOR-a (SPABAT) koja je izvijestila da muslimanska strana nastoji iskoristiti napade HVO-a na području Jablanice kako bi opravdala ubrzano etničko čišćenje hrvatskih sela između Jablanice i Konjica.⁴⁵⁴

Usporedno s napadnim djelovanjem HVO-a u smjeru Jablanice, nastavljene su žestoke borbe na području Konjica i Klisa.⁴⁵⁵ Armija BiH je od jutra 17. travnja 1993. nastavila s napadima prema području Klisa pa je tako u razdoblju između 06.00 i 08.20 sati izvela pješački napad na Seonicu koji su pripadnici 1. bojne „Klis“ brigade „Herceg Stjepan“ odbili.⁴⁵⁶ Nakon toga je iz smjera Ostrošca od 9.30 sati krenula s topničkim djelovanjem po Falanovu Brdu, dok je istovremeno iz smjera Parsovića i Podhuma provedeno granatiranje Kostajnice.⁴⁵⁷ Nedugo nakon početka topničkog djelovanja uslijedio je pješački napad Armije BiH na selo Sultiće koji su lokalne snage HVO-a odbile, ali je selo i dalje ostalo u teškom položaju jer je bilo u okruženju, a u njemu se nalazio i značajan broj hrvatskih civila.⁴⁵⁸ Zapovjedništvo brigade „Herceg Stjepan“ je u međuvremenu došlo do detaljnijih saznanja za događaje u Trusini zbog čega se pribojavalo da civili u Sultićima „ne prođu kao u Trusini“ zbog čega je planirano njihovo izvlačenje.⁴⁵⁹ Osim Sultića, u teškom položaju su se nalazila sela Buturović Polje i Budišnja Ravan koja su također bila u okruženju muslimanskih snaga.⁴⁶⁰ U poslijepodnevnim satima Armija BiH je ponovno pokušala zauzeti Seonicu, ali su pripadnici lokalnog HVO-a ponovno odbili napad.⁴⁶¹

⁴⁵¹ BELJO, „Politički i vojni odnosi na području sjeverne Hercegovine od 1992. do 1994. godine“, 317.

⁴⁵² *Isto*, 318.

⁴⁵³ R BiH, Armija R BiH, Komanda 44. brdske brigade Jablanica, Jablanica, Vanredni borbeni izvještaj, str. pov. br. 02/70-1-78/93 od 17. 4. 1993. u 14.00.

⁴⁵⁴ BELJO, „Politički i vojni odnosi na području sjeverne Hercegovine od 1992. do 1994. godine“, 318.

⁴⁵⁵ *Isto*, 318.

⁴⁵⁶ HZ HB, HVO Konjic, Brigada „Herceg Stjepan“ Konjic, Izvješće do 20.00 sati, str. pov. bez broja (br. primitka u GS HVO; br. teleg. 2091 od 17. 4. 1993. u 23.30) od 17. 4. 1993.

⁴⁵⁷ *Isto*.

⁴⁵⁸ *Isto*.

⁴⁵⁹ *Isto*.

⁴⁶⁰ *Isto*.

⁴⁶¹ *Isto*.

U okolici Konjica snage Armije BiH su ujutro 17. travnja 1993. povodom deblokade puta Konjic – Hadžići napale područje sela Ovčari.⁴⁶² U napadu na šire područje Ovčara su sudjelovali pripadnici 43. brdske brigade uz pojačanja iz OG „Igman“ i Vojne policije Armije BiH.⁴⁶³ Združene snage Armije BiH su uspjele ovladati većim dijelom Ovčara čime su stvorile podlogu za daljnje napredovanje prema području Repovice, a zatim Babinom Nosu.⁴⁶⁴ Pored područja Ovčara, Armija BiH je provodila napadna djelovanja na području sela Radešine s ciljem uvezivanja svojih snaga iz Konjica i Jablanice te je povodom toga na navedeno područje u večernjim satima kao pomoć 43. brdskoj brigadi pristigla jedinica 44. brdske brigade iz Jablanice koja je brojala 70 vojnika s namjerom da sutradan iz pravca sela Ribići izvrši napad na Radešine.⁴⁶⁵ Iako se selo Radešine nalazilo u okruženju već nekoliko dana, lokalni HVO je bio dobro utvrđen u selu te ga Armija BiH nije uspijevala zauzeti.⁴⁶⁶

6. 6. Daljnji tijek sukoba uz pokušaje obustave od 18. travnja 1993. godine

Na području Klisa u noći 18. travnja 1993. uslijedio je novi napad Armije BiH na Sultiće.⁴⁶⁷ Stoga je brigada „Herceg Stjepan“ izvršila planirano izvlačenje civila iz Sultića prema selu Obri.⁴⁶⁸ Nakon toga su se i lokalni pripadnici HVO-a prebacili u Obre gdje je organizirana obrana na crti Sultičko groblje – Obri – Tornjak – Buturović Polje s ciljem ostvarivanja komunikacije Obri – Buturović Polje – Kostajnica.⁴⁶⁹ Napadna djelovanja Armije BiH su se nastavila u ranojutarnjim satima kad je izvršen pješачki napad na Ljesovinu koji su pripadnici HVO-a odbili.⁴⁷⁰ Nakon toga, Armija BiH je oko 8.30 sati napala Seonicu gdje su ih pripadnici HVO-a također odbili nakon čega je tijekom ostatka dana dolazilo do povremene minobacačke paljbe po području tog sela.⁴⁷¹ Armija BiH je uz to iz smjera sela Gornji Gradac

⁴⁶² HMDCDR, Armija BiH, 4. korpus, Mostar: RBiH, Armija RBiH, Komanda 4. korpusa, Mostar, Vanredni operativni izvještaj, str. pov. dj. br. 02/10-3172/93 od 17. 4. 1993. u 10.00 sati; BELJO, „Politički i vojni odnosi na području sjeverne Hercegovine od 1992. do 1.994. godine“, 319.

⁴⁶³ BELJO, „Politički i vojni odnosi na području sjeverne Hercegovine od 1992. do 1994. godine“, 319.

⁴⁶⁴ *Isto*, 319; HMDCDR, Armija BiH, 4. korpus, Mostar: RBiH, Armija RBiH, Komanda 4. korpusa, Mostar, Vanredni operativni izvještaj, str. pov. dj. br. 02/10-3172/93 od 17. 4. 1993. u 10.00 sati.

⁴⁶⁵ HMDCDR, Armija BiH, 4. korpus, Mostar: RBiH, Armija RBiH – 4. korpus, 7. brigada „Suad Alić“ Konjic, Izvještaj do 18.00 časova, bez broja (br. primitka u Zapovjedništvo 4. korpusa; 02/1-3211/93 od 18. 4. 1993.) od 17. 4. 1993; RBiH, Armija RBiH – 4. korpus, Komanda 44. brdske brigade Jablanica, Jablanica, Redovni borbeni izvještaj, str. pov. br. 02/70-1-82/93 od 18. 4. 1993.

⁴⁶⁶ RBiH, Armija RBiH, IKM 4. korpusa Armije RBiH, Bradina, Borbeni izvještaj, str. pov. bez broja od 17. 4. 1993. u 20.00 sati.

⁴⁶⁷ HZ HB, HVO Konjic, Brigada „Herceg Stjepan“ Konjic, Izvješće za proteklu noć do 09.00 sati, str. pov. bez broja (br. na dokumentu; 01-247/93 od 19. 4. 1993.) od 18. 4. 1993.

⁴⁶⁸ *Isto*.

⁴⁶⁹ *Isto*.

⁴⁷⁰ *Isto*.

⁴⁷¹ HZ HB, HVO, Brigada „Herceg Stjepan“ Konjic, Zapovjedništvo, str. pov. bez broja (br. na dokumentu; 01-248/93 od 19. 4. 1993.) od 18. 4. 1993.

minobacačkom paljbom djelovala po Kostajnici, Ljesovini i Obri, a na što je HVO uzvratilo minobacačkim djelovanjem po području sela Gornji Gradac, dok je iz smjera Prozora HVO topnički djelovao na sjedište 45. brdske brigade Armije BiH u Parsovićima.⁴⁷²

Od jutarnjih sati 18. travnja 1993. pripadnici 43. brdske brigade i Vojne policije Armije BiH provodili su pješачke napade na područje Repovice, Donjeg Grada, Zlatara, Ribića, Radešina, Čelebića i Babinog Nosa.⁴⁷³ Snage Armije BiH su do 11.30 sati uspjele zauzeti položaje HVO-a na području Repovice te razoružati dio pripadnika HVO-a u Čelebićima.⁴⁷⁴ Pored toga, dovršeno je zauzimanje Ovčara te su snage Armije BiH oko 16.00 sati predvođene specijalnom jedinicom „Crni Labudovi“ konačno uspjele slomiti otpor pripadnika HVO-a i ovladati područjem Zlatara.⁴⁷⁵ Sve navedeno je rezultiralo time da se većina hrvatskog stanovništva i pripadnika HVO-a povukla u smjeru sela Pokojište.⁴⁷⁶ Zauzimanjem Repovice, Ovčara i Zlatara snage Armije BiH su 18. travnja 1993. ostvarile značajan uspjeh na konjičkom bojištu čime su se preostali malobrojni položaji HVO-a u okolini grada našli u još težem položaju.⁴⁷⁷ Shodno tome, muslimanska strana je procijenila kako imaju „ogromne šanse za rasturanje HVO-a na cijelom području oko grada u vrlo skorom vremenu“.⁴⁷⁸

Usporedno s napadima Armije BiH na području Klisa i Konjica trajao je prodor HVO-a u smjeru Klisa i Jablanice iz Prozora i Risovca.⁴⁷⁹ U Sovićima je 18. travnja 1993. dovršena predaja većine pripadnika 4. bataljona 44. brdske brigade Armije BiH, dok su ranjeni pripadnici 4. bataljona prebačeni u Tomislavgrad na liječenje što je potvrdila i muslimanska strana.⁴⁸⁰ Sukobi su nastavljeni na području Doljana gdje su se nakon izvlačenja civila snage Armije BiH

⁴⁷² *Isto*.

⁴⁷³ HMDCDR, Armija BiH, 4. korpus, Mostar: R BiH, Armija R BiH – 4. korpus, 7. brigada „Suad Alić“, Konjic, Operativni izvještaj do 11.30 časova, bez broja (br. primitka u Zapovjedništvo 4. korpusa: br. 02/1-3234/93 od 18. 4. 1993.) od 18. 4. 1993; BELJO, „Politički i vojni odnosi na području sjeverne Hercegovine od 1992. do 1994. godine“, 319.

⁴⁷⁴ HMDCDR, Armija BiH, 4. korpus, Mostar: R BiH, Armija R BiH – 4. korpus, 7. brigada „Suad Alić“, Konjic, Operativni izvještaj do 11.30 časova, bez broja (br. primitka u Zapovjedništvo 4. korpusa; br. 02/1-3234/93 od 18. 4. 1993.) od 18. 4. 1993.

⁴⁷⁵ BELJO, „Politički i vojni odnosi na području sjeverne Hercegovine od 1992. do 1994. godine“, 320; R BiH, HZ HB, HVO, GS, VOS, Mostar, Dnevno obavještajno izvješće br. 235/93, str. pov. br. 03-365/93 od 19. 4. 1993.

⁴⁷⁶ BELJO, „Politički i vojni odnosi na području sjeverne Hercegovine od 1992. do 1994. godine“, 320; R BiH, HZ HB, HVO, GS, VOS, Mostar, Dnevno obavještajno izvješće br. 235/93, str. pov. br. 03-365/93 od 19. 4. 1993.

⁴⁷⁷ BELJO, „Politički i vojni odnosi na području sjeverne Hercegovine od 1992. do 1994. godine“, 320.

⁴⁷⁸ HMDCDR, Armija BiH, 4. korpus, Mostar: R BiH, Armija R BiH – 4. korpus, 7. brigada „Suad Alić“, Konjic, Operativni izvještaj do 11.30 časova, bez broja (br. primitka u Zapovjedništvo 4. korpusa; br. 02/1-3234/93 od 18. 4. 1993.) od 18. 4. 1993.

⁴⁷⁹ BELJO, „Politički i vojni odnosi na području sjeverne Hercegovine od 1992. do 1994. godine“, 320.

⁴⁸⁰ *Isto*, 320-321; HMDCDR, Armija BiH, 4. korpus, Mostar: R BiH, Armija R BiH, Komanda 44. brdske brigade, Jablanica, Redovni borbeni izvještaj, str. pov. br. 02/70-1-97/93 od 23. 4. 1993. u 15.00.

pozicionirale na području brda Ilijina Gruda.⁴⁸¹ S druge strane, snage HVO koje su se kretale iz smjera Prozora su stavile pod kontrolu sela Gornji i Donji Višnjani, Lizoperci te su ušle u Gornju Slatinu.⁴⁸² Muslimanska strana je povodom toga izvjestila o jakom pješačkom napadu na Slatinu „sa svih strana“ zbog čega je Komanda 44. brdske brigade Armije BiH iz Jablanice uputila pojačanje za Slatinu.⁴⁸³ Nakon zaposjedanja Gornje Slatine, HVO je krenuo u napad na Donju Slatinu.⁴⁸⁴ Komanda 44. brdske brigade je uzvratila naredbom za prekid isporuke električne energije prema Prozoru.⁴⁸⁵ Tijekom borbi u Donjoj Slatini došlo je do pogibije zapovjednika protudiverzantskog voda (PDV) brigade „Rama“ što je loše utjecalo na moral snaga HVO-a.⁴⁸⁶ Taj događaj je uz dolazak pojačanja lokalnim snagama Armije BiH bio jedan od razloga zbog kojih je tijekom napada u redovima HVO-a došlo do „lomljenja desnog krila i izvlačenja iz borbe“.⁴⁸⁷ Osim toga, snage Armije BiH u Donjoj Slatini su prema izvještajima hrvatske strane bile „neočekivano“ dobro utvrđene.⁴⁸⁸ Uzevši u obzir sve navedeno, snage HVO-a su obustavile napad na Donju Slatinu nakon čega su se prema vlastitoj procjeni povukle iz ranije zauzete Gornje Slatine da se ne bi našle u okruženju Armije BiH.⁴⁸⁹

Usporedno sa sukobima Armije BiH i HVO-a 18. travnja 1993. na području Konjica i Jablanice, u Zagrebu je izdano zajedničko priopćenje Alije Izetbegovića i Mate Bobana povodom novog sporazuma.⁴⁹⁰ Zajednički sporazum je sadržavao četiri točke u kojima se

⁴⁸¹ 3. bojna „Mijat Tomić“, Zapovjedništvo, str. pov. bez broja (br. na dokumentu; 01-246 od 19. 4. 1993.) od 18. 4. 1993. u 22.00 sata.; BELJO, „Politički i vojni odnosi na području sjeverne Hercegovine od 1992. do 1994. godine“, 321.

⁴⁸² HZ HB, HVO, IZM OZ SzH, Prozor, Izvanredno izvješće sa stanjem u 18.00 sati, str. pov. br. 01-238/93 od 18. 4. 1993; RBiH, HZ HB, HVO, IZM OZ SzH, Rama, Redovno borbeno izvješće sa stanjem u 22.00 sata, str. pov. br. 01-2 od 18. 4. 1993; MARIJAN, *Rat Hrvata i Muslimana u Bosni i Hercegovini od 1992. do 1994.*, 268.

⁴⁸³ RBiH, Armija RBiH, Komanda 44. brdske brigade Jablanica, Jablanica, Vanredni izvještaj, str. pov. br. 02/70-1-83/93 od 18. 4. 1993.

⁴⁸⁴ HZ HB, HVO, IZM OZ SzH, Prozor, Izvanredno izvješće sa stanjem u 18.00 sati, str. pov. br. 01-238/93 od 18. 4. 1993; MARIJAN, *Rat Hrvata i Muslimana u Bosni i Hercegovini od 1992. do 1994.*, 268; HMDCCR, Armija BiH, 4. korpus, Mostar: RBiH, Armija RBiH, Komanda 44. brdske brigade Jablanica, Jablanica, Vanredni borbeni izvještaj, str. pov. br. 02/70-1-84/93 od 18. 4. 1993. u 18.00.

⁴⁸⁵ HMDCCR, Armija BiH, 4. korpus, Mostar: RBiH, Armija RBiH, Komanda 44. brdske brigade Jablanica, Jablanica, Vanredni borbeni izvještaj, str. pov. br. 02/70-1-84/93 od 18. 4. 1993. u 18.00; BELJO, „Politički i vojni odnosi na području sjeverne Hercegovine od 1992. do 1994. godine“, 321.

⁴⁸⁶ HZ HB, HVO, IZM OZ SzH, Prozor, Izvanredno izvješće sa stanjem u 18.00 sati, str. pov. br. 01-238/93 od 18. 4. 1993; MARIJAN, *Rat Hrvata i Muslimana u Bosni i Hercegovini od 1992. do 1994.*, 268.

⁴⁸⁷ HZ HB, HVO, IZM OZ SzH, Prozor, Izvanredno izvješće sa stanjem u 18.00 sati, str. pov. br. 01-238/93 od 18. 4. 1993; MARIJAN, *Rat Hrvata i Muslimana u Bosni i Hercegovini od 1992. do 1994.*, 268.

⁴⁸⁸ HZ HB, HVO, IZM OZ SzH, Prozor, Izvanredno izvješće sa stanjem u 18.00 sati, str. pov. br. 01-238/93 od 18. 4. 1993; RBiH, HZ HB, HVO, IZM OZ SzH, Rama, Redovno borbeno izvješće sa stanjem u 22.00 sata, str. pov. br. 01-2 od 18. 4. 1993.

⁴⁸⁹ HZ HB, HVO, IZM OZ SzH, Prozor, Izvanredno izvješće sa stanjem u 18.00 sati, str. pov. br. 01-238/93 od 18. 4. 1993; MARIJAN, *Rat Hrvata i Muslimana u Bosni i Hercegovini od 1992. do 1994.*, 268.

⁴⁹⁰ BELJO, „Politički i vojni odnosi na području sjeverne Hercegovine od 1992. do 1994. godine“, 322; TUĐMAN, LUČIĆ, *Tuđmanov arhiv*, knj. 3., 136; TUĐMAN, *Istina o Bosni i Hercegovini – Dokumenti 1991.*

između ostalog tražila hitna obustava sukoba, oslobađanje zarobljenih, utvrđivanje odgovornosti postrojbi i pojedinaca za početak sukoba te političko rješavanje nesporazuma u hrvatsko – muslimanskim odnosima u BiH.⁴⁹¹ Unatoč tomu, do obustave sukoba nije došlo, štoviše, u noćnim sati s 18. na 19. travanj 1993. došlo je do nastavka napada Armije BiH na HVO na području Klisa.⁴⁹² Pripadnici Armije BiH su pješačkim napadom od 01.45 sati pokušali zauzeti Budišnju Ravan što je onemogućeno otporom lokalnog HVO-a.⁴⁹³ Ostatak noći u hrvatskim selima na području Klisa je prošao u znaku povremene razmjene vatre da bi rano ujutro oko 5.30 sati uslijedio pješački napad Armije BiH na Ljesovinu koji je odbijen od strane HVO-a.⁴⁹⁴ Napadi Armije BiH su zatim nastavljeni tijekom dana te je došlo do niza jakih pješačkih napada na Seonicu, Buturović Polje i Budišnju Ravan.⁴⁹⁵ Iako su lokalne snage HVO-a uspjele suzbiti navedene napade, pojedina sela su bila u teškom položaju.⁴⁹⁶ Tako je prema izvještaju brigade „Herceg Stjepan“ obrana sela Budišnja Ravan bila u „kritičnoj fazi“ zbog čega se planiralo izvlačenje ljudi prema Ljesovini, dok se selo Vrci nalazilo u „klijestima“ Armije BiH kojoj je pristizalo dodatno pojačanje iz Konjica.⁴⁹⁷

Suprotno događajima na terenu, muslimanska strana je izvjestila kako „ustaše od ranih jutarnjih sati izvode ofenzivna dejstva granatiranjem naših položaja i sela u Neretvici, narušavajući time dogovor Izetbegović – Boban“.⁴⁹⁸ Time se vjerojatno pokušalo prikazati hrvatsku stranu onom koja ne poštuje sporazum Izetbegović – Boban čime je Armija BiH opravdala nastavak napadnih djelovanja na području Klisa i Konjica. O tome kojoj strani zapravo nije odgovarala obustava sukoba svjedoči izvještaj komandanta Isturenog komandnog mjesta (IKM) 4. korpusa Armije BiH u Bradini Esada Ramića koji je poslan komandantu 4. korpusa Arifu Pašaliću dan uoči sporazuma Izetbegović – Boban, a u kojem Ramić povodom

– 1995., 342; HMDCDR, Armija BiH, 4. korpus, Mostar: RBiH, Armija RBiH, Komanda 44. brdske brigade, Jablanica, Vanredni borbeni izvještaj, str. pov. br. 02/70-1-84/93 od 18. 4. 1993. u 18.00.

⁴⁹¹ TUĐMAN, LUČIĆ, *Tuđmanov arhiv*, knj. 3., 136; TUĐMAN, *Istina o Bosni i Hercegovini – Dokumenti 1991. – 1995.*, 342.

⁴⁹² HZ HB, HVO Konjic, Brigada „Herceg Stjepan“ Konjic, Izvješće za noć 18. na 19. 4. 1993., str. pov. bez broja (br. primitka u GS HVO: br. teleg. 2136 od 19. 4. 1993. u 19.30) od 19. 4. 1993.

⁴⁹³ *Isto.*

⁴⁹⁴ *Isto.*

⁴⁹⁵ HZ HB, HVO Konjic, Brigada „Herceg Stjepan“ Konjic, str. pov. bez broja (br. primitka u GS HVO; br. teleg. 2149 od 20. 4. 1993. u 01.45)

⁴⁹⁶ *Isto.*

⁴⁹⁷ *Isto.*

⁴⁹⁸ HMDCDR, Armija BiH, 4. korpus, Mostar: RBiH, Armija RBiH, Komanda 44. brdske brigade Jablanica, Jablanica, Izvještaj o stanju, str. pov. br. 02/70-1-85/93 od 19. 4. 1993; HMDCDR, Armija BiH, 4. korpus, Mostar: RBiH, Armija RBiH, Komanda 4. korpusa, Mostar, Dnevno operativno izvještavanje, str. pov. dj. br. 02/1-3200-14/93 od 19. 4. 1993.

djelovanja Armije BiH na području Konjica sugerira iduće: „Ne zaustavljajte nas molimo Vas i ne šalžite nam nikakve pregovarače“.⁴⁹⁹

U ranojutarnjim satima 19. travnja 1993. od strane HVO-a je iz smjera Prozora otvorena topnička vatra po selima Studenčica i Čeline u svrhu „lakše obrade Grevića“.⁵⁰⁰ Naime, brigada „Rama“ i dio 2. bojne Vojne policije HVO iz Prozora su ujutro nastavili napadna djelovanja u svrhu spajanja s okruženim pripadnicima brigade „Herceg Stjepan“ na području Klisa.⁵⁰¹ Snage HVO-a su zauzele Greviće i Tošćanicu čime je došlo do spajanja s pripadnicima brigade „Herceg Stjepan“.⁵⁰² OZ SzH IZM Prozor je nakon toga odlučio poslati pomoć na područje Klisa u vidu saniteta te dva voda vojnika jer brigada „Herceg Stjepan“ sama nije imala snage za održavanje pravca spajanja.⁵⁰³ Pored deblokade Klisa, snage HVO-a su ponovno uspjele zauzeti Gornju Slatinu.⁵⁰⁴ Prema izvještaju muslimanske strane to se odigralo na način da su se snage Armije BiH iz Gornje Slatine povukle „poslije nešto jačeg granatiranja“.⁵⁰⁵ Obrambena linija Armije BiH za spriječavanje daljnjeg napredovanja HVO-a u smjeru Jablanice se nalazila na pravcu „Kosna Luka (južno) – tt 902 – Oskoruša – Slatina – Tošćanica – Šabančići – Rodići – Mrakovo – Glodnica“.⁵⁰⁶

Na širem području grada Konjica tijekom 19. travnja 1993. sukobi su se vodili na području „Donjeg Sela, Pokojišta, Ljubine, Zabrdā, Orahovice“, odnosno ondje gdje se HVO uspio održati.⁵⁰⁷ Usporedno s uspjesima Armije BiH na širem području grada Konjica, uslijedila je još intezivnija pljačka imovine Hrvata i dijela preostalih Srba.⁵⁰⁸ U izvještaju

⁴⁹⁹ RBiH, Armija RBiH, IKM 4. korpusa Armije BiH, Bradina, Borbeni izvještaj, str. pov. bez broja od 17. 4. 1993. u 20.00 sati.

⁵⁰⁰ RBiH, HZ HB, HVO, IZM OZ SzH Prozor, Rama, Izvanredno izvješće sa stanjem u 06.00 sati, str. pov. br. 01-3/93 od 19. 4. 1993.

⁵⁰¹ BELJO, „Politički i vojni odnosi na području sjeverne Hercegovine od 1992. do 1994. godine“, 323.

⁵⁰² Isto, 323-324; RBiH, HZ HB, HVO, IZM OZ SzH Prozor, Redovno izvješće sa stanjem u 23.00 sati, str. pov. br. 01-255/93 od 19. 4. 1993; MARIJAN, *Rat Hrvata i Muslimana u Bosni i Hercegovini od 1992. do 1994.*, 268.

⁵⁰³ BELJO, „Politički i vojni odnosi na području sjeverne Hercegovine od 1992. do 1994. godine“, 324; RBiH, HZ HB, HVO, IZM OZ SzH Prozor, Redovno izvješće sa stanjem u 23.00 sati, str. pov. br. 01-255/93 od 19. 4. 1993.

⁵⁰⁴ RBiH, HZ HB, HVO, IZM OZ SzH Prozor, Redovno izvješće sa stanjem u 23.00 sati, str. pov. br. 01-255/93 od 19. 4. 1993; BELJO, „Politički i vojni odnosi na području sjeverne Hercegovine od 1992. do 1994. godine“, 324; MARIJAN, *Rat Hrvata i Muslimana u Bosni i Hercegovini od 1992. do 1994.*, 268.

⁵⁰⁵ HMDCDR, Armija BiH, 4. korpus, Mostar: RBiH, Armija RBiH, Komanda 44. brdske brigade Jablanica, Jablanica, Izvještaj o stanju, str. pov. br. 02/70-1-85/93 od 19. 4. 1993.

⁵⁰⁶ BELJO, „Politički i vojni odnosi na području sjeverne Hercegovine od 1992. do 1994. godine“, 324-325; HMDCDR, Armija BiH, 4. korpus, Mostar: RBiH, Armija RBiH, Komanda 44. brdske brigade Jablanica, Jablanica, Stanje u zoni odgovornosti 43. brdske brigade – Zbirni izvještaj o dosadašnjim aktivnostima, str. pov. br. 02/70-1-90/93 od 19. 4. 1993. u 11.50.

⁵⁰⁷ RBiH, Armija RBiH – 4. korpus, Bataljon Vojne policije, Konjic, Operativni izvještaj, str. pov. dj. br. 01/P-0-23/93 od 19. 4. 1993.

⁵⁰⁸ BELJO, „Politički i vojni odnosi na području sjeverne Hercegovine od 1992. do 1994. godine“, 325.

Vojne policije Armije BiH u Konjicu od 19. travnja 1993. navedeno je kako su njeni pripadnici „bili uglavnom angažovani na sprečavanju pljačke i otimačine koja je u ovom gradu jako prisutna i da paradoks bude veći čak i organizovana, a izvode je uglavnom naoružani pripadnici Armije RBiH i konjički kriminalci“. ⁵⁰⁹ Shodno tome, Vojna policija Armije BiH je provodila kontrolu na devet punktova u općini Konjic od kojih se pet nalazilo u samom gradu uz stalnu ophodnju patrolama, ali je i dalje bila „nemoćna da se pljačka zaustavi“. ⁵¹⁰ Osim toga, Vojna policija Armije BiH je tijekom 19. travnja 1993. provodila „pretres terena u rejonu Zlatara i Ovčara“ zbog problema oko „razbježanih grupa pripadnika HVO-a“. ⁵¹¹

Ujutro 20. travnja 1993. nastavljeno je djelovanje postrojbi HVO OZ SzH napadom na položaje Armije BiH na području Donje Slatine. ⁵¹² Uslijedile su borbe koje su potrajale do popodnevnih sati kada je HVO uspio zauzeti Donju Slatinu nakon čega su se snage Armije BiH povukle na kotu Zavrataču iznad Slatine. ⁵¹³ Istovremeno, snage HVO-a iz smjera Doljana su napale položaje Armije BiH na području planine Tovarnica s ciljem zauzimanja najvišeg vrha, odnosno kote 902. ⁵¹⁴ Pokušaj snaga HVO-a da pod vodstvom pripadnika „Kažnjeničke bojne“ ovladaju kotom 902 je obustavljen nakon pogibije Marija Hrkaća „Čikote“ jednog od njihovih zapovjednika što je rezultiralo povlačenjem pripadnika bojne. ⁵¹⁵

S druge strane, na području Klisa 20. travnja 1993. došlo je do novih napadnih djelovanja Armije BiH. ⁵¹⁶ Pripadnici Armije BiH su bezuspješno pokušali zauzeti Ljesovinu i Budišnju Ravan. ⁵¹⁷ Uz to, Armija BiH je topničkom vatrom djelovala po Kostajnici i Buturović Polju. ⁵¹⁸ Zatim je u večernjim satima došlo do napada Armije BiH na okruženo selo Vrci koji je zaustavljen topničkim djelovanjem HVO-a po susjednim Nevizdracima, Gradcu i Bolobanima. ⁵¹⁹ S obzirom na sve teži položaj HVO-a na području Klisa, iz Prozora su preko sela Kućani i Grevići kao pomoć upućena dva voda vojnika HVO-a. ⁵²⁰ Pored toga, HVO je na

⁵⁰⁹ RBiH, Armija RBiH – 4. korpus, Bataljon Vojne policije, Konjic, Operativni izvještaj, str. pov. dj. br. 01/P-0-23/93 od 19. 4. 1993.

⁵¹⁰ *Isto.*

⁵¹¹ *Isto.*

⁵¹² MARIJAN, *Rat Hrvata i Muslimana u Bosni i Hercegovini od 1992. do 1994.*, 268.

⁵¹³ RBiH, HZ HB, HVO, IZM OZ SzH, Prozor, Izvanredno izvješće, str. pov. br. 01-262/93 od 20. 4. 1993 u 14.00 sati; BELJO „Politički i vojni odnosi na području sjeverne Hercegovine od 1992. do 1994. godine“, 326.

⁵¹⁴ MARIJAN, *Rat Hrvata i Muslimana u Bosni i Hercegovini od 1992. do 1994.*, 268.

⁵¹⁵ BELJO, „Politički i vojni odnosi na području sjeverne Hercegovine od 1992. do 1994. godine“, 327-328; MARIJAN, *Rat Hrvata i Muslimana u Bosni i Hercegovini od 1992. do 1994.*, 268.

⁵¹⁶ BELJO, „Politički i vojni odnosi na području sjeverne Hercegovine od 1992. do 1994. godine“, 327.

⁵¹⁷ HZ HB, HVO, Brigada „Herceg Stjepan“, Izvješće o stanju na području Klisa, str. pov. bez broja (br. na dokumentu; 01/267 od 21. 4. 1993.) od 20. 4. 1993.

⁵¹⁸ *Isto.*

⁵¹⁹ *Isto.*

⁵²⁰ RBiH, HZ HB, HVO, IZM OZ SzH, Prozor, Izvanredno izvješće, str. pov. br. 01-262/93 od 20. 4. 1993 u 14.00 sati; BELJO „Politički i vojni odnosi na području sjeverne Hercegovine od 1992. do 1994. godine“, 327.

području Kućana okupljao vojnu i drugu pomoć koja je zatim preko uspostavljenog koridora na području Bokševice trebala biti prosljeđena pripadnicima HVO-a na području Klisa.⁵²¹

Tijekom borbi na području Jablanice i Klisa, u Zenici su se tijekom 20. travnja 1993. uz posredovanje UNPROFOR-a nastavili pregovori hrvatskih i muslimanskih vojnih predstavnika započeti dan ranije u Međugorju i Mostaru.⁵²² Rezultat tih pregovora je bio novi sporazum o prekidu vatre između Armije BiH i HVO-a kojeg su potpisali načelnik GŠ Armije BiH Sefer Halilović i načelnik GS HVO Milivoj Petković.⁵²³ U sporazumu je između ostalog zaključeno da su Armija BiH i HVO „legalne vojne snage Republike Bosne i Hercegovine i sa istim tretmanom“.⁵²⁴ S radom je počela i nova zajednička komisija Armije BiH i HVO-a koja je trebala raditi na prekidu vatre.⁵²⁵ Novoformirana komisija 20. travnja 1993. nije bila upućena u središte sukoba na području Klisa i Konjica, već na područje općine Jablanice u kojoj se u tim trenucima događao napad HVO-a.⁵²⁶ Armija BiH je vrlo vjerojatno htjela iskoristiti dolazak zajedničke komisije da obustavi napad HVO-a kako bi regrupirala svoje snage te ojačala obrambene položaje.⁵²⁷ Nakon dolaska zajedničke komisije u Jablanicu, a nakon inzistiranja hrvatskih članova komisije, običeni su i zarobljeni pripadnici HVO-a te preostalo hrvatsko stanovništvo u Jablanici.⁵²⁸ Tom prilikom hrvatski članovi komisije su utvrdili da zarobljeni pripadnici HVO-a nisu bili vidljivo fizički zlostavljani, ali su bili u strahu kao i veći broj hrvatskih civila koji je nastojao napustiti grad što im Armija BiH nije dozvolila smatrajući da zbog njihova prisustva HVO nije provodio intezivnije granatiranje same Jablanice.⁵²⁹

Idućeg dana, dijelu hrvatskih članova komisije omogućen je dolazak u Konjic, ali ne i na područje Klisa.⁵³⁰ S druge strane, na punktu HVO-a su zaustavljeni predstavnici Armije BiH i HVO-a koji su se uz pratnju UNPROFOR-a zaputili prema Doljanima.⁵³¹ Nemogućnost dolaska Komisije u Klis bila je povezana s nastavkom napada Armije BiH na tom području

⁵²¹ BELJO, „Politički i vojni odnosi na području sjeverne Hercegovine od 1992. do 1994. godine“, 327.

⁵²² *Isto*, 328-329; RBiH, HZ HB, HVO, GS HVO, Mostar, Sporazum u Zenici 20. 4. 1993., str. pov. dj. br. 02-2/1-01-670 od 22. 4. 1993.

⁵²³ BELJO, „Politički i vojni odnosi na području sjeverne Hercegovine od 1992. do 1994. godine“, 328-329; TUĐMAN, *Istina o Bosni i Hercegovini – Dokumenti 1991. – 1995.*, 343; RBiH, HZ HB, HVO, GS HVO, Mostar, Sporazum u Zenici 20. 4. 1993., str. pov. dj. br. 02-2/1-01-670 od 22. 4. 1993.

⁵²⁴ RBiH, HZ HB, HVO, GS HVO, Mostar, Sporazum u Zenici 20. 4. 1993., str. pov. dj. br. 02-2/1-01-670 od 22. 4. 1993.; TUĐMAN, *Istina o Bosni i Hercegovini – Dokumenti 1991. – 1995.*, 343.

⁵²⁵ Izvještaj komisije za pregovore sa HVO, EZ i UNPROFOR-om, bez broja i datuma (U pitanju je izvještaj muslimanskih članova komisije za razdoblje od 20. do 25. travnja 1993.) Vidi u: BELJO, „Politički i vojni odnosi na području sjeverne Hercegovine od 1992. do 1994. godine“, 328.

⁵²⁶ BELJO, „Politički i vojni odnosi na području sjeverne Hercegovine od 1992. do 1994. godine“, 329.

⁵²⁷ *Isto*, 329.

⁵²⁸ *Isto*, 329.

⁵²⁹ *Isto*, 329; Izvještaj komisije za pregovore sa HVO, EZ i UNPROFOR-om, bez broja i datuma.

⁵³⁰ Izvještaj komisije za pregovore sa HVO, EZ i UNPROFOR-om, bez broja i datuma.

⁵³¹ *Isto*.

unatoč donošenju sporazuma o prekidu sukoba.⁵³² Naime, od jutarnjih sati 21. travnja 1993. Armija BiH je s područja Gorana krenula s granatiranjem Ljesovine i Budišnje Ravni da bi zatim na ta sela izvršila više kombiniranih pješačkih i minobacačkih napada.⁵³³ Snage HVO-a su uspješno odbile navedene napade uz „jednog poginulog, a jednog teže ranjenog vojnika“.⁵³⁴ Napadnuti su i Vrci po kojima je Armija BiH minobacački djelovala s područja Čelebića, Ostrošca i Gradca, dok su pješački napadi provođeni iz smjera Lisičića, Hondića, Memidžana, Gradca i Strgonice.⁵³⁵ Uz to, Armija BiH je napala selo Obri uz minobacačku paljbu iz smjera Ostrošca, ali je HVO napade na oba spomenuta sela odbio bez gubitaka.⁵³⁶ HVO je na brojne napade Armije BiH uzvatio topničkim djelovanjem po Ostrošcu.⁵³⁷ O tome je izvjestila muslimanska strana navodeći kako je HVO granatirao civilne objekte i time uzrokovao veliku materijalnu štetu, ali da nije bilo „povrijeđenih i poginulih civila“.⁵³⁸ U tim izvještajima zanemarena je činjenica da se radilo o uzvraćanju HVO-a na cjelodnevno topničko djelovanje Armije BiH po području Klisa.⁵³⁹ Upravo je cjelodnevno napadno djelovanje Armije BiH natjeralo HVO brigadu „Herceg Stjepan“ da zatraži pomoć od „treće strane“, odnosno VRS-a.⁵⁴⁰ VRS je topnički djelovao po selima iz kojih su se provodili napadi na HVO na području Klisa, odnosno po Čelebićima, Lisičićima, Hondićima i Strgonici.⁵⁴¹ Zapovjedništvo brigade „Herceg Stjepan“ je učinak navedene topničke podrške ocijenilo korisnim jer ih je u dobroj mjeri oslobodilo pritiska Armije BiH.⁵⁴² Tijekom večernjih sati na područje Klisa, odnosno područje Kostajnice je napokon pristigla poslana pomoć od dva voda HVO-a od ukupno 55 vojnika.⁵⁴³ Grupa pridošlih pripadnika HVO-a je odmah poslana u Buturović Polje gdje je

⁵³² HZ HB, HVO, Brigada „Herceg Stjepan“ Konjic, Zapovjedništvo, Izvješće, str. pov. bez broja (br. na dokumentu; 01/297 od 23. 4. 1993) od 21. 4. 1993; HZ HB, HVO Konjic, Brigada „Herceg Stjepan“ Konjic, Izvješće, str. pov. bez broja (br. na dokumentu; 01/281 od 21. 4. 1993.) od 21. 4. 1993.

⁵³³ HZ HB, HVO, Brigada „Herceg Stjepan“ Konjic, Zapovjedništvo, Izvješće, str. pov. bez broja (br. na dokumentu; 01/297 od 23. 4. 1993.) od 21. 4. 1993.

⁵³⁴ *Isto.*

⁵³⁵ *Isto.*

⁵³⁶ *Isto.*

⁵³⁷ HZ HB, HVO Konjic, Brigada „Herceg Stjepan“ Konjic, Izvješće, str. pov. bez broja (br. na dokumentu; 01/281 od 21. 4. 1993.) od 21. 4. 1993.

⁵³⁸ R BiH, Opština Jablanica, Opštinski štab odbrane, Jablanica, Izvještaj, str. pov. br. 07/379-4/93 od 21. 4. 1993; HMDCDR, Armija BiH, 4. korpus, Mostar: R BiH, Armija R BiH, Komanda 44. brdske brigade Jablanica, Jablanica, Redovni borbeni izvještaj, str. pov. br. 02/70-1-94/93 od 21. 4. 1993. u 21.30.

⁵³⁹ BELJO, „Politički i vojni odnosi na području sjeverne Hercegovine od 1992. do 1994. godine“, 330.

⁵⁴⁰ HZ HB, HVO, Brigada „Herceg Stjepan“ Konjic, Zapovjedništvo, Izvješće, str. pov. bez broja (br. na dokumentu; 01/297 od 23. 4. 1993.) od 21. 4. 1993.

⁵⁴¹ *Isto.*

⁵⁴² *Isto.*

⁵⁴³ HZ HB, HVO Konjic, Brigada „Herceg Stjepan“ Konjic, Izvješće, str. pov. bez broja (br. na dokumentu; 01/281 od 21. 4. 1993.) od 21. 4. 1993.

zajedno s pripadnicima 1. bojne „Klis“ brigade „Herceg Stjepan“ dobila zadatak da ovlada područjem sela Gorica i time se uveže s pripadnicima HVO-a u selu Obri.⁵⁴⁴

Na području Konjica, Armija BiH je tijekom 21. travnja 1993. zaposjela liniju „s. Prevlje – ispod s. Turija – stari dio grada – Pomol – Babin nos – Orahovica – Lisina“.⁵⁴⁵ Time je dovela u „okruženje preostali dio snaga HVO na lijevoj obali Neretve“.⁵⁴⁶ Shodno tome, Armija BiH je nastavila s napadima na strateški važno selo Radešine.⁵⁴⁷ Povodom toga, planirano je dovođenje novih pojačanja iz Konjica.⁵⁴⁸ Paralelno s napadom na Radešine, Armija BiH je idućeg dana planirala izvršiti napad na Ljesovinu na području Klisa.⁵⁴⁹

HVO je pak na područje Jablanice doveo pojačanja iz sastava brigade „Kralj Tomislav“ te dvije desetine vojnika bojne „Zrinski“ HV-a koju su činili uglavnom Hrvati iz BiH, a što je bila prva postrojba HV-a koja je sudjelovala u hrvatsko - muslimanskom ratu.⁵⁵⁰ Muslimanska strana je procijenila da bi mogao uslijediti novi napad HVO-a u smjeru Jablanice zbog čega je komandant 44. brdske brigade Armije BiH Enes Kovačević naredio mobilizaciju ljudstva na prvim linijama radeći na „inženjerskom uređenju položaja“ za „odsudnu odbranu grada“.⁵⁵¹ Ipak, HVO 22. travnja 1993. nije pokrenuo novi napad na području Jablanice jer je načelnik GS HVO Milivoj Petković povodom dogovora o prekidu sukoba izdao zapovijed za „obustavu ofanzivnih djelovanja prema Armiji BiH i topničko djelovanje na Jablanicu“.⁵⁵²

S druge strane, dogovor o prekidu sukoba nije utjecao na prekid napadnih djelovanja Armije BiH koja je od jutra 22. travnja 1993. krenula u napad na Ljesovinu i Budišnju Ravan, a zatim na Vrce, Obre i Radešine.⁵⁵³ Prilikom napada na Radešine, Armija BiH je uspjela

⁵⁴⁴ HZ HB, HVO, Brigada „Herceg Stjepan“ Konjic, Zapovjedništvo, Izviješće, str. pov. bez broja (br. na dokumentu; 01/297 od 23. 4. 1993.) od 21. 4. 1993.

⁵⁴⁵ RBiH, Armija RBiH, Bradina, Borbeni izvještaj, str. pov. bez broja (oznaka teleg; CADAL4OA) od 21. 4. 1993. u 21.15.

⁵⁴⁶ *Isto.*

⁵⁴⁷ *Isto*; HZ HB, HVO, Brigada „Herceg Stjepan“ Konjic, Zapovjedništvo, Izviješće, str. pov. bez broja (br. na dokumentu; 01/297 od 23. 4. 1993.) od 21. 4. 1993.

⁵⁴⁸ RBiH, Armija RBiH, Bradina, Borbeni izvještaj, str. pov. bez broja (oznaka telegrama: CADAL4OA) od 21. 4. 1993. u 21.15.

⁵⁴⁹ *Isto.*

⁵⁵⁰ BELJO, „Politički i vojni odnosi na području sjeverne Hercegovine od 1992. do 1994. godine“, 331; MARIJAN, *Rat Hrvata i Muslimana u Bosni i Hercegovini od 1992. do 1994.*, 268.

⁵⁵¹ HMDCCR, Armija BiH, 4. korpus, Mostar: RBiH, Armija RBiH, Komanda 44. brdske brigade Jablanica, Jablanica, Zahtjev za pretpočinjavanje, str. pov. br. 02/70-1-95/93 od 22. 4. 1993; HMDCCR, Armija BiH, 4. korpus, Mostar: RBiH, Armija RBiH, Komanda 44. brdske brigade, Jablanica, Redovni borbeni izvještaj, str. pov. br. 02/70-1-97/93 od 23. 4. 1993 u 15.00; RBiH, ŠVK OS RBiH, Obavještajna uprava, Sarajevo, Informacija, str. pov. br. 02/76-386 od 22. 4. 1993.

⁵⁵² RBiH, HZ HB, HVO, GS HVO, Mostar, Zapovijed, str. pov. br. 02-2/1-01/93 od 22. 4. 1993; BELJO, „Politički i vojni odnosi na području sjeverne Hercegovine od 1992. do 1994. godine“, 331.

⁵⁵³ HZ HB, HVO, Brigada „Herceg Stjepan“ Konjic, Zapovjedništvo, Izviješće za noć 21/22. 4. 1993., str. pov. bez broja (br. na dokumentu; 01/285 od 21. 4. 1993.); RBiH, HZ HB, HVO, Mostar, Izviješće, str. pov. br. 03-0328 od 22. 4. 1993 u 15.00 sati.

zauzeti dio sela, ali ne i najvažniji dio kroz koji prolazi prometnica koji je i dalje ostao u rukama HVO-a.⁵⁵⁴ Pored navedenog djelovanja, tog dana su izdane nove zapovijedi za 43. i 45. brdsku brigadu Armije BiH na temelju kojih je 45. brdska brigada dobila zadatak da nastavi razbijanje snaga HVO-a na pravcu „Ljesovina – Obri – Seonica – Buturović Polje – Kostajnica – Bokešvica“, dok je 43. brdska brigada na području Konjica trebala nastaviti s postojećim djelovanjem i većinu svojih snaga usmjeriti na uništavanje HVO-a na području od Turije do Radešina.⁵⁵⁵ U tome su im trebale pomoći dodatne snage iz sastava OG „Igman“ koje su već djelovale na području Konjica i Klisa, a čija se upotreba planirala na području „Babinog nosa, Homilja, Vrca, Pokojišta, Turije, Zabrdža i Radešina“.⁵⁵⁶

U skladu s navedenim zapovijedima, Armija BiH je prijepodne 23. travnja 1993. pokrenula napad na područje Ljesovine, a zatim tijekom popodnevnih sati kombinirane pješачke i topničke napade na područje Radešina koji su potrajali sve do večernjih sati tog dana.⁵⁵⁷ Pored toga, Armija BiH je djelovala po položajima HVO-a u Falanovu Brdu.⁵⁵⁸ Snage HVO-a su uz pomoć topničkog djelovanja naposljetku uspješno odbile napade na navedena područja.⁵⁵⁹ S druge strane, Armija BiH je ostvarila uspjeh u napadu na selo Požetve gdje su se „pred naletom muslimanskih snaga“ lokalne snage HVO-a skupa s civilnim stanovništvom povukle u smjeru Fojnice.⁵⁶⁰

Nastavak napada Armije BiH na području Klisa i Konjica je prekinuo dvodnevno mirovanje snaga HVO-a na području Jablanice koje su 23. travnja 1993. pokrenula napad na položaje Armije BiH na području Zavratače i brane Jablanica.⁵⁶¹ Muslimanska strana je povodom tog napada izvjestila o granatiranju položaja Armije BiH te rubnih dijelova Jablanice.⁵⁶² Nakon topničkog djelovanja, HVO je pokrenuo pješачki napad tijekom kojeg su potisnuli snage Armije BiH iznad Zavratače i visova južno od Donje Slatine čime je uspješno zauzet dio položaja Armije BiH.⁵⁶³ Unatoč tome, snage HVO nisu uspjele ovladati najvažnijim dijelom tog područja neposredno iznad Zavratače gdje su na položajima koji su i do 500 metara

⁵⁵⁴ BELJO, „Politički i vojni odnosi na području sjeverne Hercegovine od 1992. do 1994. godine“, 331.

⁵⁵⁵ *Isto*, 332.

⁵⁵⁶ *Isto*, 332.

⁵⁵⁷ HZ HB, HVO, Brigada „Herceg Stjepan“ Konjic, Izvješće, str. pov. bez broja (br. primitka u GS HVO; br. teleg. 2233 od 24. 4. 1993. u 03.15) od 23. 4. 1993. u 22.00 sati.

⁵⁵⁸ *Isto*.

⁵⁵⁹ *Isto*.

⁵⁶⁰ *Isto*.

⁵⁶¹ BELJO, „Politički i vojni odnosi na području sjeverne Hercegovine od 1992. do 1994. godine“, 332-333.

⁵⁶² HMDCDR, Armija BiH, 4. korpus, Mostar: RBiH, Armija RBiH, Komanda 44. brdske brigade, Jablanica, Redovni borbeni izvještaj, str. pov. br. 02/70-1-97/93 od 23. 4. 1993. u 15.00.

⁵⁶³ BELJO, „Politički i vojni odnosi na području sjeverne Hercegovine od 1992. do 1994. godine“, 333; MARIJAN, *Rat Hrvata i Muslimana u Bosni i Hercegovini od 1992. do 1994.*, 268.

nadvisivali hrvatske položaje bili dobro utvrđeni vojnici Armije BiH uz pripadnike SJB Jablanica koji su i dalje imali nadzor nad većim dijelom Slatine, prilazima jablaničkoj brani te mostu koji je vodio prema selu Hudutsko.⁵⁶⁴ Stoga je komandant 44. brdske brigade Armije BiH Enes Kovačević očekivao regrupiranje HVO-a te nastavak napada sutradan.⁵⁶⁵

U popodnevnim satima 24. travnja 1993. uslijedio je napad hrvatske strane na području Slatine i Doljana.⁵⁶⁶ HVO je napao položaje Armije BiH na području Tovarnice i položajima oko Zavratače.⁵⁶⁷ To je uslijedilo nakon što je HVO ujutro tog dana napao položaje Armije BiH na području Bokševice te bezuspješno pokušao zauzeti sela Šabančice i Rodiče.⁵⁶⁸ Isto se dogodilo na području Tovarnice i Zavratače gdje su dobro utvrđeni pripadnici Armije BiH uspješno odbili napade pri čemu je HVO pretrpio gubitke od nekoliko ranjenih i poginulih vojnika.⁵⁶⁹

Među poginulima je bio i pripadnik bojne „Zrinski“ HV-a Tomislav Majić iz Gruda, a čije su tijelo pripadnici Armije BiH zadržali za potrebe propagande.⁵⁷⁰ Naime, navedeno se uklapalo kao dokaz u opetovanoj tezi muslimanske strane o masovnom sudjelovanju pripadnika HV-a s postrojbama HVO-a u „agresiji“ Republike Hrvatske „na Jablanicu i međunarodnu priznatu R BiH“.⁵⁷¹ Tako je konkretno u navedenom slučaju poginulo pripadnika bojne „Zrinski“ zbog navedene teze svjesno izostavljena informacija kako se radi o Hrvatima s područja BiH što je bio slučaj većine pripadnika spomenute bojne.⁵⁷² Osim toga, prisustvo manjeg broja pripadnika HV-a na području Jablanice je bila posljedica manjka ljudstva snaga HVO-a u izvršavanju nužnih djelovanja na tom području poradi pomoći

⁵⁶⁴ BELJO, „Politički i vojni odnosi na području sjeverne Hercegovine od 1992. do 1994. godine“, 333; MARIJAN, *Rat Hrvata i Muslimana u Bosni i Hercegovini od 1992. do 1994.*, 268.

⁵⁶⁵ HMDCDR, Armija BiH, 4. korpus, Mostar: R BiH, Armija R BiH, Komanda 44. brdske brigade, Jablanica, Redovni borbeni izvještaj, str. pov. br. 02/70-1-97/93 od 23. 4. 1993. u 15.00.

⁵⁶⁶ BELJO, „Politički i vojni odnosi na području sjeverne Hercegovine od 1992. do 1994. godine“, 333.

⁵⁶⁷ *Isto*, 333-334.

⁵⁶⁸ *Isto*, 333; MARIJAN, *Rat Hrvata i Muslimana u Bosni i Hercegovini od 1992. do 1994.*, 268; R BiH, Armija R BiH, Komanda 44. brdske brigade Jablanica, Jablanica, str. pov. br. 01/440-1/93 od 24. 4. 1993.

⁵⁶⁹ BELJO, „Politički i vojni odnosi na području sjeverne Hercegovine od 1992. do 1994. godine“, 334; MARIJAN, *Rat Hrvata i Muslimana u Bosni i Hercegovini od 1992. do 1994.*, 268; HMDCDR, Armija BiH, 4. korpus, Mostar: R BiH, Armija R BiH, Komanda 44. brdske brigade Jablanica, Redovni borbeni izvještaj, str. pov. br. 02/70-1-98/93 od 24. 4. 1993.

⁵⁷⁰ BELJO, „Politički i vojni odnosi na području sjeverne Hercegovine od 1992. do 1994. godine“, 334; HMDCDR, Armija BiH, 4. korpus, Mostar: R BiH, Armija R BiH, Komanda 44. brdske brigade Jablanica, Jablanica, Redovni borbeni izvještaj, str. pov. br. 02/70-1-103/93 od 25. 4. 1993 u 22.00.

⁵⁷¹ HMDCDR, Armija BiH, 4. korpus, Mostar: R BiH, Armija R BiH, Komanda 44. brdske brigade Jablanica, Jablanica, Redovni borbeni izvještaj, str. pov. br. 02/70-1-103/93 od 25. 4. 1993. u 22.00; BELJO, „Politički i vojni odnosi na području sjeverne Hercegovine od 1992. do 1994. godine“, 334.

⁵⁷² BELJO, „Politički i vojni odnosi na području sjeverne Hercegovine od 1992. do 1994. godine“, 334.

pripadnicima HVO-a na području Klisa koji su se nalazili u sve težem položaju uzrokovanom stalnim napadima Armije BiH.⁵⁷³

Na području Klisa je tijekom 24. travnja 1993. došlo do novih napada Armije BiH.⁵⁷⁴ Izvršeni su napadi na Seonicu, Buturović Polje i Vrce.⁵⁷⁵ Najžešći napad Armije BiH bio je na Vrce tijekom kojeg su poginula tri civila, a kojeg je HVO uspio suzbiti nakon višesatne borbe i uz topničku pomoć od strane VRS-a.⁵⁷⁶ Istodobno, Armija BiH je žestoko napala položaje HVO-a u Radešinama.⁵⁷⁷ Snage Armije BiH su na području Radešina tijekom cjelodnevnog napada postigle određeni napredak, ali i dalje nisu uspjele staviti cijelo selo pod svoju kontrolu.⁵⁷⁸ HVO-u u Radešinama je kao i u selu Vrci u odbijanju napada pomoglo topničko djelovanje VRS-a.⁵⁷⁹ Topničko djelovanje VRS-a je bilo zatraženo od strane Zapovjedništva brigade „Herceg Stjepan“ što je bio jasan pokazatelj težine situacije u kojoj su se pripadnici HVO-a nalazili na području Vrca i Radešina.⁵⁸⁰ Posebno teška situacija nakon višednevnih pješачkih i topničkih napada je bila u okruženim Radešinama povodom čega je zapovjednik brigade „Herceg Stjepan“ Zdravko Šagolj tražio od nadređenih da se organizira sigurno izvlačenje par stotina civila iz sela.⁵⁸¹

6. 7. Sporazum Boban – Izetbegović od 25. travnja 1993. te nastavak napada Armije BiH nakon manevra s OG „Igman“

U Zagrebu je 24. travnja 1993. uslijedio sastanak Alije Izetbegovića i Mate Bobana čiji je rezultat u noći 25. travnja 1993. bio sporazum kojega je zajedno s njima potpisao Franjo Tuđman.⁵⁸² U njemu je između ostaloga izdana naredba o prekidu svih sukoba između postrojbi Armije BiH i HVO-a.⁵⁸³ Osim obustave sukoba, sporazumom se nastojalo postići formiranje

⁵⁷³ *Isto*, 334.

⁵⁷⁴ HZ HB, HVO, Brigada „Herceg Stjepan“ Konjic, Zapovjedništvo, Izvješće, str. pov. bez broja (br. primitka u GS HVO; br. teleg. 2252 od 25. 4. 1993. u 00.25) od 24. 4. 1993.

⁵⁷⁵ *Isto*.

⁵⁷⁶ *Isto*.

⁵⁷⁷ *Isto*.

⁵⁷⁸ *Isto*.

⁵⁷⁹ *Isto*, BELJO, „Politički i vojni odnosi na području sjeverne Hercegovine od 1992. do 1994. godine“, 335.

⁵⁸⁰ BELJO, „Politički i vojni odnosi na području sjeverne Hercegovine od 1992. do 1994. godine“, 335.

⁵⁸¹ HZ HB, HVO, Brigada „Herceg Stjepan“ Konjic, Zapovjedništvo, Stanje na s. Radešine, str. pov. bez broja (br. primitka u GS HVO; br. teleg. 2261 od 25. 4. 1993. u 06.20) od 24. 4. 1993.

⁵⁸² TUĐMAN, LUČIĆ, *Tuđmanov arhiv*, knj. 3, 152-153; RBiH, HZ HB, HVO, GS HVO, Mostar, za 115. brigadu „Zrinjski“, str. pov. dj. br. 02-2/1-01-686/93 od 25. 4. 1993; TUĐMAN, *Istina o Bosni i Hercegovini – Dokumenti 1991. – 1995.*, 348-349.

⁵⁸³ TUĐMAN, LUČIĆ, *Tuđmanov arhiv*, knj. 3., 152-153; RBiH, HZ HB, HVO, GS HVO, Mostar, Za 115. brigadu „Zrinjski“, str. pov. dj. br. 02-2/1-01-686/93 od 25. 4. 1993; TUĐMAN, *Istina o Bosni i Hercegovini – Dokumenti 1991. – 1995.*, 348-349.

zajedničkog zapovjedništva Armije BiH i HVO-a.⁵⁸⁴ U skladu s tim, ujutro 25. travnja 1993. GS HVO je izdao zapovijed svojim postrojbama o obustavi svih djelatnosti prema postrojbama Armije BiH.⁵⁸⁵ Isto je učinjeno od GŠ Armije BiH čiji je načelnik Sefer Halilović naredio „odmah obustaviti sva ofanzivna dejstva prema jedinicama HVO“.⁵⁸⁶

Shodno navedenom, snage HVO-a na području Slatine i Doljana ujutro 25. travnja 1993. nisu nastavile s napadnim djelovanjima prema Tovarnici i Zavratači.⁵⁸⁷ S druge strane, Armija BiH nije namjeravala stati sa napadnim djelovanjima na području općine Konjic što je bilo vidljivo na primjeru dolaska pomoćnika komandanta SOPN „Zulfikar“ Nihada Bojadžića 25. travnja 1993. u Jablanicu.⁵⁸⁸ Naime, Bojadžić je u Jablanicu stigao u svojstvu predstavnika OG „Igman“ gdje je zatim održao sastanak s lokalnim muslimanskim vojnim i policijskim predstavnicima kako bi ih obavijestio o preuzimanju nadležnosti OG „Igman“ na „regiji Igman – Drežnica“.⁵⁸⁹ Preuzimanje nadležnosti OG „Igman“ temeljilo se na odluci GŠ Armije BiH od 19. travnja 1993. o širenju nadležnosti 1. korpusa Armije BiH i njegove OG „Igman“ na Konjic i Jablanicu povodom „otpora agresiji Hrvatske i dejstva jedinica HVO na navedenim prostorima“.⁵⁹⁰ Stoga je 24. travnja 1993. Komanda 4. korpusa Armije BiH donijela naredbu kojom se snage Armije BiH na području Igmana, Konjica i Jablanice, odnosno 43., 44., 45. i 49. brdska brigada te 50. artiljerijska brigada „objedinjuju i stavljaju pod komandu OG „Igman“.⁵⁹¹ Za komandanta OG „Igman“ bio je određen Salko Gušić, dok je na funkciju njegova zamjenika postavljen komandant odreda „Zulfikar“ Zulfikar Ališpago Zuka.⁵⁹²

⁵⁸⁴ TUĐMAN, LUČIĆ, *Tuđmanov arhiv*, knj. 3., 157; RBiH, HZ HB, HVO, GS HVO, Mostar, Dodatak 1 – Ustrojstvo zapovjedništva Armije BiH i HVO, str. pov. dj. br. 02-2/1-01-685/93 od 25. 4. 1993; MARIJAN, *Rat Hrvata i Muslimana u Bosni i Hercegovini od 1992. do 1994.*, 268-269; TUĐMAN, *Istina o Bosni i Hercegovini – Dokumenti 1991. – 1995.*, 350.

⁵⁸⁵ MARIJAN, *Rat Hrvata i Muslimana u Bosni i Hercegovini od 1992. do 1994.*, 271; BELJO „Politički i vojni odnosi na području sjeverne Hercegovine od 1992. do 1994. godine“, 336.

⁵⁸⁶ HMDCCR, Armija BiH, 4. korpus, Mostar: RBiH, ŠVK OS RBiH, Sarajevo, Naređenje, str. pov. br. 001/167-153 od 25. 4. 1993.

⁵⁸⁷ BELJO, „Politički i vojni odnosi na području sjeverne Hercegovine od 1992. do 1994. godine“, 336; MARIJAN, *Rat Hrvata i Muslimana u Bosni i Hercegovini od 1992. do 1994.*, 268.

⁵⁸⁸ BELJO, „Politički i vojni odnosi na području sjeverne Hercegovine od 1992. do 1994. godine“, 336; RBiH, Armija RBiH, Specijalni odred za posebne namjene ŠVK OS RBiH Jablanica, Jablanica, za OG „Igman“, IKM Bradina, n/r Salki Gašiću, Zuki i dr. Ćibi, br. 01/93 od 26. 4. 1993.

⁵⁸⁹ BELJO, „Politički i vojni odnosi na području sjeverne Hercegovine od 1992. do 1994. godine“, 336; RBiH, Armija RBiH, Specijalni odred za posebne namjene ŠVK OS RBiH Jablanica, Jablanica, OG „Igman“, IKM Bradina, n/r Salki Gašiću, Zuki i dr. Ćibi, br. 01/93 od 26. 4. 1993.

⁵⁹⁰ MARIJAN, *Rat Hrvata i Muslimana u Bosni i Hercegovini od 1992. do 1994.*, 269; RBiH, Armija RBiH, Komanda 4. korpusa, Mostar, Naređujem, str. pov. dj. br. 02/1-3381-1/93 od 24. 4. 1993.

⁵⁹¹ MARIJAN, *Rat Hrvata i Muslimana u Bosni i Hercegovini od 1992. do 1994.*, 269; RBiH, Armija RBiH, Komanda 4. korpusa, Mostar, Naređujem, str. pov. dj. br. 02/1-3381-1/93 od 24. 4. 1993.

⁵⁹² MARIJAN, *Rat Hrvata i Muslimana u Bosni i Hercegovini od 1992. do 1994.*, 269; RBiH, Armija RBiH, Komanda 4. korpusa, Mostar, Naređujem, str. pov. dj. br. 02/1-3381-1/93 od 24. 4. 1993; HVO OZ JiH, Mostar, Izvješće o stanju na području Jablanice i Konjica, str. pov. dj. br. 01-2529/93 od 26. 4. 1993.

Širenjem nadležnosti OG „Igman“ na područje Konjica i Jablanice, Armija BiH je dobila slobodne ruke za daljnju provedbu napada na HVO na tom području te je shodno tome 25. travnja 1993. došlo do nastavka napada Armije BiH na okruženo selo Radešine.⁵⁹³ Navedeno selo je napadnuto od 43. brdske brigade i diverzantskog odreda „Akrepi“ uz pojačanja iz 1. korpusa Armije BiH, odnosno OG „Igman“ među kojima su bili diverzantska skupina 4. motorizovane brigade Armije BiH iz Sarajeva te pripadnici specijalne jedinice „Crni Labudovi“.⁵⁹⁴ Tijekom napada, pripadnici HVO-a su se skupa s civilima povukli u južni dio sela gdje su potražili zaštitu od pripadnika UNPROFOR-a iz sastava SPABAT nakon čega je dogovorena predaja pripadnika HVO-a i hrvatskih civila UNPROFOR-u i njihovo izvlačenje prema Mostaru ili Međugorju.⁵⁹⁵ No, izvlačenje su odbili komandanti jedinica Armije BiH Midhat Cerovac, Midhat Pirkić i Nihad Bojadžić što je proisteklo iz naređenja OG „Igman“ kojim je poništeno ranije naređenje 4. korpusa Armije BiH o propuštanju hrvatskih civila s područja Radešina.⁵⁹⁶ Pored navedenih, protiv izvlačenja je bio Komandant 44. brdske brigade Enes Kovačević koji je u izvještaju od 25. travnja 1993. tražio „da se ne dozvoli izvlačenje civila – Hrvata iz Radešina“ dok HVO ne oslobodi zarobljene Muslimane iz Sovića.⁵⁹⁷ Uz to, Kovačević je u ranijem izvještaju zaprijetio odmazdom nad preostalim Hrvatima u Jablanici ukoliko „se desi nešto tom narodu iz Sovića“.⁵⁹⁸ Tako su umjesto izvlačenja prema zapadnoj Hercegovini, hrvatski vojnici i civili iz Radešina predani u ruke Armije BiH koja je vojno sposobne muškarce sprovela u zatvor – logor u Čelebićima, a dio civila u susjedni Ostrožac.⁵⁹⁹

⁵⁹³ MARIJAN, *Rat Hrvata i Muslimana u Bosni i Hercegovini od 1992. do 1994.*, 269; BELJO, „Politički i vojni odnosi na području sjeverne Hercegovine od 1992. do 1994. godine“, 337, 339.

⁵⁹⁴ BELJO, „Politički i vojni odnosi na području sjeverne Hercegovine od 1992. do 1994. godine“, 337; RBiH, Armija RBiH, Specijalni odred za posebne namjene ŠVK OS RBiH Jablanica, Jablanica, za OG „Igman“, IKM Bradina, n/r Salki Gašiću, Zuki i dr. Ćibi, br. 01/93 od 26. 4. 1993.

⁵⁹⁵ BELJO, „Politički i vojni odnosi na području sjeverne Hercegovine od 1992. do 1994. godine“, 337; RBiH, HZ HB, HVO, GS HVO, VOS, Mostar, Dnevno obavještajno izvješće br. 241/93, str. pov. br. 03-376/93 od 25. 4. 1993; RBiH, Armija RBiH, Specijalni odred za posebne namjene ŠVK OS RBiH Jablanica, Jablanica, za OG „Igman“, IKM Bradina, n/r Salki Gašiću, Zuki i dr. Ćibi, br. 01/93 od 26. 4. 1993.

⁵⁹⁶ BELJO, „Politički i vojni odnosi na području sjeverne Hercegovine od 1992. do 1994. godine“, 337; RBiH; Armija RBiH, Specijalni odred za posebne namjene ŠVK OS RBiH Jablanica, Jablanica, za OG „Igman“, IKM Bradina, n/r Salki Gašiću, Zuki i dr. Ćibi, br. 01/93 od 26. 4. 1993.

⁵⁹⁷ BELJO, „Politički i vojni odnosi na području sjeverne Hercegovine od 1992. do 1994. godine“, 337-338; HMDCDR, Armija BiH, 4. korpus, Mostar: RBiH, Armija RBiH, Komanda 44. brdske brigade Jablanica, Jablanica, Redovni borbeni izvještaj, str. pov. br. 02/70-1-103/93 od 25. 4. 1993. u 22.00.

⁵⁹⁸ HMDCDR, Armija BiH, 4. korpus, Mostar: RBiH, Armija RBiH, Komanda 44. brdske brigade Jablanica, Jablanica, Redovni borbeni izvještaj, str. pov. br. 02/70-1-101/93 od 25. 4. 1993.

⁵⁹⁹ BELJO, „Politički i vojni odnosi na području sjeverne Hercegovine od 1992. do 1994. godine“, 338; RBiH, Armija RBiH, Specijalni odred za posebne namjene ŠVK OS RBiH Jablanica, Jablanica, za OG „Igman“, IKM Bradina, n/r Salki Gašiću, Zuki i dr. Ćibi, br. 01/93 od 26. 4. 1993.

Nasuprot toga, Komanda 4. korpusa je izvjestila GŠ Armije BiH da su se pripadnici HVO-a u „rejonu Radešine“ svojevrijedno predali Armiji BiH.⁶⁰⁰

Usporedno s napadom na Radešine, Armija BiH je tijekom 25. travnja 1993. nastavila napad na HVO na području Klisa.⁶⁰¹ Napadnuto je područje Vrci, Seonice, Buturović Polje, Ljesovine i Budišnje Ravni.⁶⁰² Posebno teške cjelodnevne borbe vođene su na područja okruženog sela Vrci koje je Armiji BiH bilo od strateškog značaja jer bi njegovim zauzimanjem „ostvarila koridor ka dolini Neretvice“ i time bila u mogućnosti preusmjeriti dio svojih snaga u smjeru sela Obri, Buturović Polje i Kostajnica.⁶⁰³ Pored primarnog obrambenog djelovanja, HVO je na području Klisa 25. travnja 1993. uspio izvršiti napad na položaje Armije BiH u selu Gorica.⁶⁰⁴ Navedeni napad je bio prvi korak Zapovjedništva brigade „Herceg Stjepan“ u omogućavanju povezivanja pripadnika HVO-a u selu Vrci s HVO-om u selu Obri.⁶⁰⁵ Napad je bio uspješan te su snage HVO-a oko 9.00 sati tog dana zauzele područje Gorice pri čemu je zarobljeno oko 30 pripadnika Armije BiH te veći broj muslimanskih civila.⁶⁰⁶ Osim toga, zapovjedništvo HVO-a u Kostajnici je planiralo zauzeti selo Nevizdraci čime bi se konačno spojile okružene snage u Vrcima s Obrima.⁶⁰⁷ No, za izvršavanje navedenog kao i za obranu svojih položaja na području Klisa brigadi „Herceg Stjepan“ je bila prijeko potrebna pomoć u ljudstvu.⁶⁰⁸ Stoga je zapovjednik brigade „Herceg Stjepan“ Zdravko Šagolj tražio „pomoć u ljudstvu od najmanje jedne do dvije satnije“ te da snage HVO-a iz smjera Slatine i Tošćanice napadnu područje sela Mrakovo, Žuglići i Rodići podno Bokševice u smjeru mosta u Ostrošcu.⁶⁰⁹

⁶⁰⁰ HMDCDR, Armija BiH, 4. korpus, Mostar: RBiH, Armija RBiH, Komanda 4. korpusa, Mostar, Dnevni operativni izvještaj, str. pov. dj. br. 02-2560-25/93 od 25. 4. 1993.

⁶⁰¹ HZ HB, HVO, Brigada „Herceg Stjepan“ Konjic, str. pov. bez broja (br. na dokumentu; 01/330 od 25. 4. 1993)

⁶⁰² *Isto.*

⁶⁰³ *Isto*; BELJO, „Politički i vojni odnosi na području sjeverne Hercegovine od 1992. do 1994. godine“, 338.

⁶⁰⁴ BELJO, „Politički i vojni odnosi na području sjeverne Hercegovine od 1992. do 1994. godine“, 338; MARIJAN, *Rat Hrvata i Muslimana u Bosni i Hercegovini od 1992. do 1994.*, 265; HZ HB, HVO, Brigada „Herceg Stjepan“ Konjic, str. pov. bez broja (br. na dokumentu; 01/330 od 25. 4. 1993)

⁶⁰⁵ BELJO, „Politički i vojni odnosi na području sjeverne Hercegovine od 1992. do 1994. godine“, 338.

⁶⁰⁶ *Isto*, 338; HZ HB, HVO, Brigada „Herceg Stjepan“ Konjic, str. pov. bez broja (br. na dokumentu; 01/330 od 25. 4. 1993); MARIJAN, *Rat Hrvata i Muslimana u Bosni i Hercegovini od 1992. do 1994.*, 265; HZ HB, HVO, Brigada „Herceg Stjepan“ Konjic, Zapovjedništvo, Kostajnica, Saznajno izvješće, str. pov. bez broja od 29. 4. 1993.

⁶⁰⁷ MARIJAN, *Rat Hrvata i Muslimana u Bosni i Hercegovini od 1992. do 1994.*, 265; BELJO, „Politički i vojni odnosi na području sjeverne Hercegovine od 1992. do 1994. godine“, 339.

⁶⁰⁸ HZ HB, HVO, Brigada „Herceg Stjepan“ Konjic, str. pov. bez broja (br. na dokumentu; 01/330 od 25. 4. 1993); BELJO, „Politički i vojni odnosi na području sjeverne Hercegovine od 1992. do 1994. godine“, 339.

⁶⁰⁹ HZ HB, HVO, Brigada „Herceg Stjepan“ Konjic, str. pov. bez broja (br. na dokumentu; 01/330 od 25. 4. 1993); BELJO, „Politički i vojni odnosi na području sjeverne Hercegovine od 1992. do 1994. godine“, 339.

U Jablanici je 26. travnja 1993. povodom smirivanja situacije održan sastanak predstavnika 4. korpusa Armije BiH i HVO OZ JiH.⁶¹⁰ Sastanak je održan u prostorijama SPABAT-a uz posredstvo predstavnika UNPROFOR-a.⁶¹¹ Na sastanku se pojavio Nihad Bojadžić koji je predstavnicima HVO-a pokazao „papir – naredbu“ GŠ Armije BiH o nadležnosti OG „Igman“ „od Igmana do Drežnice“ zbog čega predstavnici 4. korpusa nemaju ovlasti pregovarati s HVO-m.⁶¹² S obzirom na novonastale okolnosti, predstavnici HVO-a su se nakon preporuke UNPROFOR-a poradi vlastite sigurnosti zaputili prema prvom punktu HVO-a, a potom prema Mostaru.⁶¹³ Na temelju navedenog sastanka u Jablanici, predstavnici HVO-a su stekli pogrešan dojam kako komandant 4. korpusa Armije BiH Arif Pašalić „ne vlada situacijom i da djeluje izgubljeno“.⁶¹⁴ Naime, predstavnici HVO-a nisu shvatili da je širenjem nadležnosti OG „Igman“ na područje Konjica i Jablanice, Armija BiH zapravo dobila na vremenu za provođenje daljnjih napad na području Klisa jer je HVO time bio primoran istovremeno pregovarati s dvije komande Armije BiH.⁶¹⁵

U skladu s tim, Armija BiH je 26. travnja 1993. nastavila napade na područje Vrca i Budišnje Ravni.⁶¹⁶ U tim napadima su sudjelovali i pripadnici SOPN „Zulfikar“ koji su pri tome imali nekoliko ranjenih i poginulih pripadnika, a među kojima je bio i Palestinac porijeklom iz Jordana Salim Ihad Abud – I – Fetan.⁶¹⁷ Za Armiju BiH to je bilo vrlo nezgodno jer je potvrđivalo informacije HVO-a da u ratu protiv Hrvata u BiH sudjeluju muslimanski dobrovoljci s područja Bliskog istoka te je stoga Armija BiH ustrajala na razmjeni tijela poginulih vojnika prilikom čega je dolazilo i do prijetnji ubijanja hrvatskih civila ukoliko bi HVO odbio razmjenu.⁶¹⁸ Zbog nastavaka napada Armije BiH, iz Posušja su poslana dva voda od oko 50 pripadnika HVO-a na područje Kostajnice što je očito bilo nedovoljno.⁶¹⁹ Naime, Zapovjedništvo brigade „Herceg Stjepan“ u Kostajnici je bilo svjesno da će snage Armije BiH

⁶¹⁰ HVO OZ JiH, Mostar, Izvješće o stanju na području Jablanice i Konjica, str. pov. dj. br. 01/2529/93 od 26. 4. 1993; BELJO, „Politički i vojni odnosi na području sjeverne Hercegovine od 1992. do 1994. godine“, 339.

⁶¹¹ HVO OZ JiH, Mostar, Izvješće o stanju na području Jablanice i Konjica, str. pov. dj. br. 01/2529/93 od 26. 4. 1993.

⁶¹² HVO OZ JiH, Mostar, Izvješće o stanju na području Jablanice i Konjica, str. pov. dj. br. 01/2529/93 od 26. 4. 1993; BELJO „Politički i vojni odnosi na području sjeverne Hercegovine od 1992. do 1994. godine“, 339.

⁶¹³ HVO OZ JiH, Mostar, Izvješće o stanju na području Jablanice i Konjica, str. pov. dj. br. 01/2529/93 od 26. 4. 1993; BELJO „Politički i vojni odnosi na području sjeverne Hercegovine od 1992. do 1994. godine“, 339.

⁶¹⁴ HVO OZ JiH, Mostar, Izvješće o stanju na području Jablanice i Konjica, str. pov. dj. br. 01/2529/93 od 26. 4. 1993; BELJO, „Politički i vojni odnosi na području sjeverne Hercegovine od 1992. do 1994. godine“, 339-340.

⁶¹⁵ BELJO, „Politički i vojni odnosi na području sjeverne Hercegovine od 1992. do 1994. godine“, 339-340.

⁶¹⁶ *Isto*, 340.

⁶¹⁷ *Isto*, 340.

⁶¹⁸ *Isto*, 340.

⁶¹⁹ *Isto*, 340-341; HZ HB, HVO, Brigada „Herceg Stjepan“ Konjic, Kostajnica, str. pov. bez broja (br. primitka u GS HVO; br. teleg. 2318 od 27. 4. 1993. u 12.02) od 27. 4. 1993. u 12.00.

usprkos primirju nastaviti s planom zauzimanja preostalih hrvatskih sela na području Klisa i Konjica zbog čega je 27. travnja 1993. zatražena nova „hitna pomoć u ljudstvu“.⁶²⁰

Ujutro 27. travnja 1993. Armija BiH je otvorila minobacačku paljbu po Vrcima nakon čega je uslijedio pješački napad koji je odbijen od strane lokalnih pripadnika HVO-a.⁶²¹ Tijekom topničkog napada Armije BiH dvojica pripadnika HVO-a su ranjena čime je još povećana ionako velika brojka ranjenih pripadnika HVO-a na području Klisa kojima je bila potrebna adekvatna liječnička njega zbog čega je Zapovjedništvo brigade „Herceg Stjepan“ tražilo slanje UNPROFOR-a i Međunarodnog Crvenog križa za izvlačenje ranjenika.⁶²² Prethodni pokušaj hrvatske strane za slanjem svojih predstavnika s UNPROFOR-om i Međunarodnim Crvenim križem na područje Klisa je bio odbijen na pregovorima u Jablanici od strane predstavnika OG „Igman“ Nihada Bojadžića.⁶²³ Armija BiH je u poslijepodnevnom satima ponovila kombinirani topnički i pješački napad na Vrce koji je odbijen od HVO-a kao i pješački napad na Seonicu.⁶²⁴

Zapovjedništvo brigade „Herceg Stjepan“ 27. travnja 1993. uspjelo je stupiti u kontakt s dozapovjednikom brigade Draganom Jurićem koji se s preostalim pripadnicima 2. bojne „Konjic“ nalazio „negdje na još slobodnom teritoriju Konjica“, odnosno na jedinom preostalom području u okolini Konjica pod nadzorom HVO-a na prostoru sela Turija, Zabrdje i Zaslavlje.⁶²⁵ Jurić se požalio zapovjedništvu brigade kako im „ponestaje hrane, goriva, streljiva“ te da će biti prisiljeni na „prelazak trećoj strani (na Borke)“, odnosno na suradnju s VRS-om.⁶²⁶

Tijekom poslijepodnevni sati 27. travnja 1993. HVO je presreo telegram Armije BiH u kojem Safet Ćibo od OG „Igman“ traži da tijekom noćnih sati zauzmu predjel Ljubina, a

⁶²⁰ BELJO, „Politički i vojni odnosi na području sjeverne Hercegovine od 1992. do 1994. godine“, 340-341; HZ HB, HVO, Brigada „Herceg Stjepan“ Konjic, Kostajnica, str. pov. bez broja (br. primitka u GS HVO; br. teleg. 2318 od 27. 4. 1993. u 12.02) od 27. 4. 1993. u 12.00.

⁶²¹ HZ HB, HVO, Brigada „Herceg Stjepan“ Konjic, Kostajnica, str. pov. bez broja (br. primitka u GS HVO; br. teleg. 2318 od 27. 4. 1993. u 12.02) od 27. 4. 1993 u 12.00.

⁶²² *Isto*; R BiH, HZ HB, HVO, OZ JiH, Mostar, Izvješće, str. pov. br. 03-0359 od 27. 4. 1993. u 15.00 sati.

⁶²³ R BiH, Armija R BiH, Specijalni odred za posebne namjene ŠVK OS R BiH Jablanica, Jablanica, za OG „Igman“, IKM Bradina, n/r Salki Gušiću, Zuki i dr. Ćibi, br. 01/93 od 26. 4. 1993.

⁶²⁴ HZ HB, HVO, Brigada „Herceg Stjepan“ Konjic, str. pov. bez broja (br. primitka u GS HVO; br. teleg. 2325 od 27. 4. 1993. u 23.53) od 27. 4. 1993; R BiH, HZ HB, HVO, OZ JiH, Mostar, Izvješće, str. pov. br. 03-0361 od 27. 4. 1993. u 23.00 sati.

⁶²⁵ HZ HB, HVO, Brigada „Herceg Stjepan“ Konjic, Kostajnica, str. pov. bez broja (br. primitka u GS HVO; br. teleg. 2318 od 27. 4. 1993. u 12.02) od 27. 4. 1993; MARIJAN, *Rat Hrvata i Muslimana u Bosni i Hercegovini od 1992. do 1994.*, 269.

⁶²⁶ HZ HB, HVO, Brigada „Herceg Stjepan“ Konjic, Kostajnica, str. pov. bez broja (br. primitka u GS HVO; br. teleg. 2318 od 27. 4. 1993 u 12.02) od 27. 4. 1993.

potom Bokševicu koja mora „što prije pasti“.⁶²⁷ U skladu s tim, Zapovjedništvo HVO OZ SzH je izdalo naređenje IZM OZ SzH Prozor da obavijesti postrojbe na tim područjima o planovima Armije BiH i da shodno tome budu u stanju pripravnosti te da se pripremi topništvo za odbijanje eventualnog napada muslimanskih snaga.⁶²⁸

Do kraja travnja 1993. Armija BiH je usprkos potpisanom primirju i dalje nastojala u potpunosti ovladati područjem općine Konjic. Stoga su od strane Armije BiH nastavljeni napadi na preostala hrvatska sela u okolici Konjica i na području Klisa. Tako Komanda 4. korpusa Armije BiH 28. travnja 1993. izvještava GŠ Armije BiH kako su nastavljena „aktivna djestva u rejonu Vrca, Babin nos“ uz provođenje priprema „na uvođenju jedinica u rejonu Ljubina“.⁶²⁹ Istog dana, načelnik GŠ Armije BiH Sefer Halilović izdao je izravnu naredbu OG „Igman“ da odmah i bezuvjetno prekine vatru prema snagama HVO-a.⁶³⁰ No, navedeno na terenu nije imalo učinka jer su snage Armije BiH iz OG „Igman“ do početka svibnja 1993. izvršile niz napada na položaje HVO-a u Vrcima koji su bili težište napada zbog svojeg strateškog značaja.⁶³¹ Pored Vrca, snage iz sastava OG „Igman“ su provodile napade na područja Budišnje Ravni, Seonice i Kostajnice.⁶³² U široj okolici Konjica Armija BiH je provodila napadna djelovanja na područje Zabrđa i Turije.⁶³³

U samom Konjicu su nastavljeni pljačka imovine te uhićenja i maltretiranje preostalog hrvatskog stanovništva.⁶³⁴ Pljačku imovine hrvatskog stanovništva potvrđuje izvještaj Vojne policije Armije BiH u Konjicu u kojem se navodi da su 29. travnja 1993. pripadnici odreda „Zupčanik“ „vršili izuzimanje imovine od građana hrvatske nacionalnosti“ dok je vojna policija „7. brigade „Suad Alić“, odnosno 43. brdske brigade „vršila pretres stanova građana

⁶²⁷ Jablanica, Stav je (Naredba), za OG IKM Bradina, bez broja od 27. 4. 1993. u 16.12 časova; MARIJAN „*Rat Hrvata i Muslimana u Bosni i Hercegovini od 1992. do 1994.*“, 269.

⁶²⁸ Zapovjedništvo OZ SzH, Tomislavgrad, str. pov. br. 02/80-15 od 27. 4. 1993.

⁶²⁹ HMDCCR, Armija BiH, 4. korpus, Mostar: RBiH, Armija RBiH, Komanda 4. korpusa, Mostar, str. pov. dj. br. 02/1-3200-36/93 od 28. 4. 1993.

⁶³⁰ MARIJAN, *Rat Hrvata i Muslimana u Bosni i Hercegovini od 1992. do 1994.*, 269.

⁶³¹ *Isto*, 269; BELJO, „Politički i vojni odnosi na području sjeverne Hercegovine od 1992. do 1994. godine“, 342-343; HZ HB, HVO, Brigada „Herceg Stjepan“ Konjic, str. pov. bez broja (br. na dokumentu; 01/361 od 28. 4. 1993) od 28. 4. 1993. u 09.00 sati; HZ HB, HVO, Brigada „Herceg Stjepan“ Konjic, str. pov. bez broja (br. na dokumentu; 01/380 od 29. 4. 1993); HZ HB, HVO, Brigada „Herceg Stjepan“ Konjic, str. pov. bez broja (br. na dokumentu; 01/394 od 30. 4. 1993)

⁶³² HZ HB, HVO, Brigada „Herceg Stjepan“ Konjic, str. pov. bez broja (br. na dokumentu; 01/380 od 29. 4. 1993); HZ HB, HVO, Brigada „Herceg Stjepan“ Konjic, str. pov. bez broja (br. na dokumentu; 01/394 od 30. 4. 1993); MARIJAN, *Rat Hrvata i Muslimana u Bosni i Hercegovini od 1992. do 1994.*, 269.

⁶³³ RBiH, HZ HB, HVO, OZ JiH, Mostar, Izvješće, bez broja (br. na dokumentu; 1732) od 30. 4. 1993. u 19.00 sati

⁶³⁴ HZ HB, HVO, Brigada „Herceg Stjepan“ Konjic, str. pov. bez broja (br. na dokumentu; 01/392 od 30. 4. 1993)

hrvatske nacionalnosti bez ičijeg ovlašćenja i odobrenja“.⁶³⁵ Uz to, Vojna policija Armije BiH je izvijestila kako je tog dana u Konjicu „izvršila privođenje 24 lica na zahtjev 43. brdske brigade koji su odbijali odlazak na vatreni položaj“.⁶³⁶ Navedeno se odnosilo na Hrvate i Srbe koji su odbili prisilnu mobilizaciju u redove Armije BiH koja je krajem travnja 1993. započela u Konjicu.⁶³⁷

⁶³⁵ HMDCDR, Armija BiH, 4. korpus, Mostar: RBiH, Armija RBiH – 4. korpus, Bataljon Vojne policije, Dnevni izvještaj, br. 01/P-B-42/93 od 29. 4. 1993. u 20.00 časova.

⁶³⁶ *Isto.*

⁶³⁷ HZ HB, HVO, Brigada „Herceg Stjepan“ Konjic, str. pov. bez broja (br. na dokumentu; 01/380 od 29. 4. 1993); HZ HB, HVO, Brigada „Herceg Stjepan“ Konjic, str. pov. bez broja (br. na dokumentu; 01/392 od 30. 4. 1993)

7. STANJE NA PODRUČJU KONJICA I JABLANICE NAKON SUKOBA ARMIJE BiH i HVO-a U OŽUJKU I TRAVNJU 1993. GODINE

7. 1. Odnos snaga Armije BiH i HVO-a

Armija BiH je na području općine Konjic do kraja travnja 1993. uglavnom uspješno sprovela napad na HVO.⁶³⁸ Dobar dio planova Armija BiH uspjela je postići nakon prvog napada na HVO na tom području od 23. ožujka 1993. što sugerira i zaključak sastanka zapovjednika OZ JiH Miljenka Lasića sa zapovjednicima potčinjenih postrojbi od 13. travnja 1993. u kojem se navodi „Da je Armija BiH uspjela realizirati skoro sve planove iz zapisnika broj: Str. pov. 16-8/08-62/93 od 20. 3. 1993., te da HVO nije uspio adekvatnim mjerama parirati realiziranju odluka.“⁶³⁹ Navedeni zapisnik se odnosi na zapisnik sastanka predstavnika komandi Armije BiH i predstavnika MUP-a R BiH kojeg su pripadnici HVO-a oduzeli 22. ožujka 1993. godine.

Armija BiH je zauzimanjem niza područja do kraja travnja 1993. uspjela razdvojiti postrojbe HVO brigade „Herceg Stjepan“ na više dijelova te je većinu preostalih područja gdje su se nalazili obrambeni položaji HVO-a držala u okruženju ili poluokruženju.⁶⁴⁰ U okolici Konjica na području sela Turija, Zabrdje i Zaslavlje nalazili su se ostaci 2. bojne „Konjic“ koja je s jedne strane bila okružena snagama Armije BiH, a s druge strane snagama VRS-a.⁶⁴¹ Stoga je opstanak te bojne kao i civilnog stanovništva ponajprije ovisio o suradnji s VRS-om jer je to bio jedini način dopremanja bilo kakve pomoć ovoj enklavi iznad Konjica.⁶⁴²

Na području Klisa se nalazila 1. bojna „Klis“ koja se usprkos brojnim i žestokim napadima Armije BiH uspjela održati na području određenih sela iako je i sama bila odijeljena.⁶⁴³ Naime, jedan dio bojne bio je na području Bokševica i sela Kostajnica, Falanovo Brdo, Buturović Polje, Gorica, Obri, Bukovica te dijelu sela Goransko Polje.⁶⁴⁴ Drugi dio bojne

⁶³⁸ MARIJAN, *Rat Hrvata i Muslimana u Bosni i Hercegovini od 1992. do 1994.*, 269.

⁶³⁹ Zapisnik sa sastanka Zapovjednika OZ JiH sa zapovjednicima prvopotčinjenih postrojbi i pomoćnicima Zapovjednika, Mostar, str. pov. dj. br. 01-2347/93 od 13. 4. 1993. U potpisu Miljenko Lasić

⁶⁴⁰ MARIJAN, *Rat Hrvata i Muslimana u Bosni i Hercegovini od 1992. do 1994.*, 269; OZ JiH, Mostar, Pregled stanja odnosa između Armije BiH i HVO u zoni odgovornosti OZ JiH, dj. br. 03-0366/93 od 28. 4. 1993.

⁶⁴¹ MARIJAN, *Rat Hrvata i Muslimana u Bosni i Hercegovini od 1992. do 1994.*, 269; OZ JiH, Mostar, Pregled stanja odnosa između Armije BiH i HVO u zoni odgovornosti OZ JiH, dj. br. 03-0366/93 od 28. 4. 1993.

⁶⁴² MARIJAN, *Rat Hrvata i Muslimana u Bosni i Hercegovini od 1992. do 1994.*; 278; BELJO, „Politički i vojni odnosi na području sjeverne Hercegovine od 1992. do 1994. godine“, 343.

⁶⁴³ MARIJAN, *Rat Hrvata i Muslimana u Bosni i Hercegovini od 1992. do 1994.*, 269; OZ JiH, Mostar, Pregled stanja odnosa između Armije BiH i HVO u zoni odgovornosti OZ JiH, dj. br. 03-0366/93 od 28. 4. 1993.

⁶⁴⁴ MARIJAN, *Rat Hrvata i Muslimana u Bosni i Hercegovini od 1992. do 1994.*, 269.

nalazio se na području sela Ljesovina, Budišnja Ravan, Krtići, Seonica, Podhum te dijelu sela Donja Višnjevica, dok je treći dio bojne, odnosno jedan vod bio u okruženom selu Vrci.⁶⁴⁵

Na području općine Jablanica, u selima Doljani i Sovići bila je razmještena 3. bojna „Mijat Tomić“.⁶⁴⁶ Upravo je na tom području HVO iz smjera Prozora i Posušja do trenutka potpisivanja sporazuma o prekidu sukoba 25. travnja 1993. provodio uglavnom uspješna djelovanja protiv Armije BiH s ciljem pomoći postrojbama HVO-a na području općine Konjic, a koja nakon toga više nije uspio ponoviti.⁶⁴⁷

S obzirom na to da Armija BiH do kraja travnja 1993. ipak nije uspjela ovladati cjelokupnim prostorom općina Konjic i Jablanica, narednih mjeseci na tom prostoru su nastavljene borbe Armije BiH i HVO-a od kojih su najžešće bile na području planine Bokševica zbog njene iznimne strateške važnosti.⁶⁴⁸ Pored toga, Bokševica je za HVO bila važna jer je preko nje išao jedini pravac spajanja s dijelom brigade „Herceg Stjepan“ na području općine Konjic, odnosno 1. bojnom „Klis“ u dolini Neretvice.

7. 2. Stradanje lokalnog hrvatskog stanovništva

Tijekom sukoba Armije BiH i HVO-a u ožujku i travnju 1993., na području općine Konjic počinjen je niz ratnih zločina od strane Armije BiH nad pripadnicima HVO-a i hrvatskim civilima. U razdoblju od 23. ožujka do 30. travnja 1993. Armija BiH na području općine Konjic je zauzela mnogobrojna sela s većinskim hrvatskim stanovništvom prilikom čega je došlo do ubojstava i protjerivanja hrvatskih stanovništva te zatim pljačke i paleža njihove imovine.⁶⁴⁹ Najveće stratište je bilo u selu Trusina gdje su pripadnici Armije BiH ubili 22 zarobljena pripadnika HVO-a i hrvatska civila. U Trusini je stradala trećina od ukupno 61 evidentiranog hrvatskog civila i zarobljenog vojnika HVO-a nad kojim je u navedenom razdoblju na području općine Konjic Armija BiH počinila zločin.⁶⁵⁰ Pored Trusine, do kraja travnja 1993. Hrvati su s područja Klisa protjerani iz sela Sultić, Bušćak, Orlište, Mrkosovice, Jasenik, Slavkovići, Dobričevići, Bare, Prijeslop, Solakova Kula, Goransko Polje i Gorani.⁶⁵¹

⁶⁴⁵ *Isto*, 269.

⁶⁴⁶ *Isto*, 269.

⁶⁴⁷ *Isto*, 269.

⁶⁴⁸ *Isto*, 272-276.

⁶⁴⁹ RBiH, HZ HB, HVO, GS HVO, VOS, Informacija – Prilog o Konjicu, Mostar, str. pov. br. 03-378/93 od 27. 4. 1993.

⁶⁵⁰ MARIJAN et al., *Domovinski rat i zločini nad Hrvatima u Bosni i Hercegovini, 1991. – 1995.*, knj. 2., 156-159.

⁶⁵¹ RBiH, HZ HB, HVO, GS HVO, VOS, Informacija – Prilog o Konjicu, Mostar, str. pov. br. 03-378/93 od 27. 4. 1993.

U široj okolini grada Konjica Hrvati su protjerani iz sela Dubravice, Ovčari, Podorošac, Vrbjani, Repovica, Galjevo, Donje Selo i Pokojište.⁶⁵² Veći broj Hrvata iz tih sela kao i samog grada Konjica izbjegao je na područje Zabrdā, Zaslivlja i Turije.⁶⁵³ Prema izvještaju VOS HVO-a na tom području se krajem travnja 1993. nalazilo oko 2000 hrvatskih civila te oko 500 srpskih civila koji su preko tog područja zatim prelazili na područje Boraca pod kontrolom VRS-a.⁶⁵⁴

S područja sela Radešine nakon njegova zauzimanja od strane Armije BiH, u smjeru sela Čelebići odveden je veći broj zarobljenih pripadnika HVO-a te hrvatskih civila. U Čelebićima je bio jedan od mnogobrojnih logora Armije BiH za pripadnike HVO-a i hrvatske civile na području općine Konjic.⁶⁵⁵ Prema izvještajima hrvatske strane, u logoru u Čelebićima do 23. travnja 1993. bilo je zatočeno oko 300 Hrvata.⁶⁵⁶

Upravo je na području Konjica započelo poglavlje logora u hrvatsko – muslimanskom ratu.⁶⁵⁷ Na području općine Konjic su se ukupno nalazila 44 objekta u kojima su bili zatočeni zarobljeni pripadnici HVO-a i hrvatski civili od kojih je najveći i najozloglašeni bio logor „Musala“ koji se nalazio u gradu Konjicu, a koji je prvobitno formiran za srpske zarobljenike još u svibnju 1992. da bi nakon napada Armije BiH na HVO 14. travnja 1993. u njemu bila zatočena prva skupina Hrvata.⁶⁵⁸ S druge strane, na području općine Jablanica, odnosno u samom gradu nakon njegove blokade od strane Armije BiH bio je formiran logor „Muzej“ kroz koji je od travnja 1993. do ožujka 1994. prošlo više stotina zarobljenih pripadnika HVO-a te hrvatskih civila.⁶⁵⁹

Usporedno s nastavkom borbi Armije BiH i HVO-a narednih mjeseci na području Konjica i Jablanice, nastavljeno je i protjerivanje preostalog hrvatskog stanovništva čime je do kraja hrvatsko - muslimanskog rata 1994. godine prostor Konjica i Jablanice etnički očišćen od Hrvata. To je vidljivo u najrecentnijem popisu stanovništva u BiH provedenom 2013. prema kojem se u općini Konjic nalaze 1553 Hrvata što je smanjenje od 86,51%, dok se u općini

⁶⁵² Isto; R BiH, HZ HB, HVO, Ured za prognanike i izbjeglice HZ HB, Mostar, Ugroženost hrvatskog pučanstva u općini Konjic, ur. br. 10-97-I/93 od 23. 4. 1993.

⁶⁵³ R BiH, HZ HB, HVO, GS HVO, VOS, Informacija – Prilog o Konjicu, Mostar, str. pov. br. 03-378/93 od 27. 4. 1993; R BiH, HZ HB, HVO, Ured za prognanike i izbjeglice HZ HB, Mostar, Ugroženost hrvatskog pučanstva u općini Konjic, ur. br. 10-97-I/93 od 23. 4. 1993.

⁶⁵⁴ R BiH, HZ HB, HVO, GS HVO, VOS, Informacija – Prilog o Konjicu, Mostar, str. pov. br. 03-378/93 od 27. 4. 1993.

⁶⁵⁵ MLIVONČIĆ, *Zločin s pečatom*, 66-67.

⁶⁵⁶ R BiH, HZ HB, HVO, Ured za prognanike i izbjeglice HZ HB, Mostar, Ugroženost hrvatskog pučanstva u općini Konjic, ur. br. 10-97-I/93 od 23. 4. 1993.

⁶⁵⁷ MARIJAN, *Rat Hrvata i Muslimana u Bosni i Hercegovini od 1992. do 1994.*, 442.

⁶⁵⁸ Isto, 442; MLIVONČIĆ, *Zločin s pečatom*, 67-68.

⁶⁵⁹ MLIVONČIĆ, *Zločin s pečatom*, 48.

Jablanica nalazi 726 Hrvata što je smanjenje od 68,31% u odnosu na popis stanovništva iz 1991.⁶⁶⁰

⁶⁶⁰ MARIJAN et al., *Domovinski rat i zločini nad Hrvatima u Bosni i Hercegovini, 1991. – 1995.*, knj. 2., 155.

8. ZAKLJUČAK

Napad Armije BiH na HVO Konjica i Jablanice u ožujku i travnju 1993. bio je duže vrijeme planiran. Početak pripreme terena za napad započeo je najkasnije krajem siječnja 1993. kada je načelnik GŠ Armije BiH Sefer Halilović optužio lokalno muslimansko vodstvo Konjica i Jablanice da sudjeluju u provođenju „velikohrvatske“ politike čime je stvorena podloga za micanje tamošnjeg legalno izabranog muslimanskog vodstva. To je službeno potvrđeno na sjednici predsjedništva RBiH 13. ožujka 1993. kada je na mjesto svojevrsnog kolektivnog predsjednika Ratnih predsjedništava općina Konjic i Jablanica postavljen dr. Safet Ćibo koji je bio izrazito antihrvatski nastrojen, štoviše, tijekom jednog gostovanja na radiju Konjic negirao je postojanje hrvatskog etnosa u BiH. Netom prije izbivanja otvorenog sukoba Armije BiH i HVO na području Konjica, 20. ožujka 1993. održan je sastanak predstavnika komandi Armije BiH i predstavnika komandi MUP-a RBiH na kojem su ustanovljeni ciljevi muslimanskih snaga nauštrb HVO-a. O zaključcima tog sastanka je između ostalog bio obaviješten Alija Izetbegović što potvrđuje uključenost muslimanskog političkog vrha u Sarajevu u pripremi i odobravanju napada na HVO Konjica i Jablanice. U međuvremenu su na graničnom području općina Konjic i Prozor incidenti između dviju strana prerasli u sukobe snaga HVO-a s područja Prozora i snaga Armije BiH s područja Konjica i Prozora, dok su postrojbe HVO-a s područja Konjica u početku tih sukoba ostale pasivne kako se ti sukobi ne bi prelili na područje njihove odgovornosti jer su bili svjesni svoje brojčane podređenosti u odnosu na Armiju BiH. Međutim, Armija BiH je navedeni sukob iskoristila kao opravdanje za pokretanje napada na HVO Konjica 23. ožujka 1993. godine kada je izvršena blokada grada Konjica nakon čega je uslijedio napad na hrvatska sela na području Klisa što nam svjedoči o planskom djelovanju s ciljem razdvajanja postrojbi HVO-a. U sukobima koji su potrajali do dogovora o prekidu vatre 25. ožujka 1993. Armija BiH je iskoristila svoju brojčanu nadmoć nad HVO-m te je shodno tome ostvarila dobar dio zacrtanih ciljeva čega je bila svjesna i hrvatska strana zbog čega joj je cilj bio političkim sredstvima postići primirje. Spomenuti prekid vatre je pak Armiji BiH poslužio za regrupiranje svojih snaga te pripremu novog napada na HVO Konjica i Jablanice koji je otpočeo 14. travnja 1993. nastavkom napada na hrvatska sela na području Klisa. Nedugo zatim, HVO je s ciljem pomoći svojim postrojbama na području općine Konjic pored političkih sredstava krenuo i s vojnim akcijama, odnosno napadnim djelovanjima iz smjera Prozora i Risovca u pravcu Jablanice koja su uglavnom uspješno tekla do potpisivanja novog primirja između Alije Izetbegovića i Mate Bobana u Zagrebu 25. travnja 1993. No, ni ovaj sporazum nije spriječio muslimansku stranu u provedbi daljnjih operacija na području općine Konjic jer

je u međuvremenu odrađen strateški manevar sa širenjem nadležnosti 1. korpusa Armije BiH, odnosno njegove OG „Igman“ umjesto 4. korpusa Armije BiH na područje Konjica i Jablanice čime je omogućen nastavak napada Armije BiH, dok je HVO shodno tome doveden u poziciju da mora pregovarati s dvije komande Armije BiH. U nastavku napada do kraja travnja 1993. Armija BiH ostvarila je skoro sve svoje ciljeve te se shodno tome HVO uspio održati na području manjeg broja sela od kojih su mnoga bila u teškom položaju jer su se nalazila poluokruženju ili potpunom okruženju muslimanskih snaga. Uz to, Armija BiH je u značajnoj mjeri sprovela etničko čišćenje hrvatskog stanovništva na području Konjica i Jablanice što nedvojbeno potvrđuje najaktualniji popis stanovništva BiH iz 2013. godine.

9. BIBLIOGRAFIJA

Arhivski izvori:

- Hrvatski memorijalni dokumentacijski centar Domovinskog rata
- Osobni arhiv dr. sc. Mije Belje

Doktorski radovi:

- BELJO, Mijo. „Politički i vojni odnosi na području sjeverne Hercegovine od 1992. do 1994. godine.“ Doktorska disertacija, Sveučilište u Zagrebu, Fakultet hrvatskih studija, 2021.

Literatura:

- BELJO, Mijo, MANDIĆ, Hrvoje. „Background and chronology of the crimes committed by the Army of Bosnia and Herzegovina in the village of Trusina on April 16, 1993“. *Review of Croatian History*, 18(1). Pristup ostvaren: 24. 8. 2023. DOI: <https://doi.org/10.22586/review.v18i1.24297>
- BORAS, Franjo. *Bosansko – hercegovački kaos 1990. – 1996*. Mostar: Matica hrvatska, 2006.
- LUČIĆ, Ivo. *Od vila ilirskih do Bijeloga puta – stranputicama bosanske i hercegovačke povijesti*. Zagreb: Hrvatska liječnička komora, Hrvatski institut za povijest, 2018.
- MARIJAN, Davor, NAZOR, Ante, JELIĆ, Zlatan Mijo, KOLAKUŠIĆ, Petar. *Domovinski rat i zločini nad Hrvatima u Bosni i Hercegovini 1991. – 1995*, knj. 1. Zagreb: Hrvatski memorijalni dokumentacijski centar Domovinskog rata, 2020.
- MARIJAN, Davor, NAZOR, Ante, JELIĆ, Zlatan Mijo, KOLAKUŠIĆ, Petar. *Domovinski rat i zločini nad Hrvatima u Bosni i Hercegovini 1991. – 1995.; Prilog istraživanju zločina nad Hrvatima u Bosni i Hercegovini*, knj. 2. Zagreb: Hrvatski memorijalno dokumentacijski centar Domovinskog rata, 2020.
- MARIJAN, Davor. *Rat Hrvata i Muslimana u Bosni i Hercegovini od 1992. do 1994*. Zagreb: Hrvatski institut za povijest, 2018.
- MLIVONČIĆ, Ivica. *Zločin s pečatom – Genocid i ratni zločini bošnjačko – muslimanskih snaga nad Hrvatima BiH 1992. – 1994*. Mostar: vlastita naklada, 2001.
- SHRADER, Reginald Charles. *Muslimansko – hrvatski građanski rat u srednjoj Bosni – vojna povijest 1992. – 1994*. Zagreb: Golden marketing – Tehnička knjiga, 2004.

- TUĐMAN, Miroslav, gl. ur., LUČIĆ, (Ivo) Ivica, ur. *Tuđmanov arhiv – korespondencija predsjednika Republike Hrvatske dr. Franje Tuđmana od 1990. do 1999.; Godina sukoba – 1993.*, knj. 3. Zagreb: Hrvatska sveučilišna naklada, Hrvatski institut za povijest, 2015.
- TUĐMAN, Miroslav, *Istina o Bosni i Hercegovini – dokumenti 1991. – 1995.* Zagreb: Slovo M, 2005.
- TUĐMAN, Miroslav, *Druga strana rubikona – Politička strategija Alije Izetbegovića.* Zagreb: Hrvatska sveučilišna naklada, 2017.